

ESKİŞEHİR OSMANGAZİ ÜNİVERSİTESİ
EĞİTİM BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ
EĞİTİM BİLİMLERİ ANABİLİM DALI
YÜKSEKÖĞRETİMİN YÖNETİMİ PROGRAMI

**İNGİLTERE OPEN UNIVERSITY İLE AVUSTRALYA NEW ENGLAND
UNIVERSITY'DE YÜKSEKÖĞRETİMDE UZAKTAN EĞİTİM
YÖNETİMİNİN KARŞILAŞTIRILMASI VE TÜRKİYE İÇİN BİR MODEL
ÖNERİSİ**

İrem AYDIN MENDERİS

Yüksek Lisans Tezi

Eskişehir, 2014

ESKİŞEHİR OSMANGAZİ ÜNİVERSİTESİ
EĞİTİM BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ
EĞİTİM BİLİMLERİ ANABİLİM DALI
YÜKSEKÖĞRETİMİN YÖNETİMİ PROGRAMI

**İNGİLTERE OPEN UNIVERSITY İLE AVUSTRALYA NEW ENGLAND
UNIVERSITY'DE YÜKSEKÖĞRETİMDE UZAKTAN EĞİTİM
YÖNETİMİNİN KARŞILAŞTIRILMASI VE TÜRKİYE İÇİN BİR MODEL
ÖNERİSİ**

İrem AYDIN MENDERİS

Yüksek Lisans Tezi

Danışman: Prof. Dr. Mehmet KESİM

Eskişehir, 2014

Teşekkür

Tez çalışmam boyunca değerli yardım ve yönlendirmelerinden dolayı tez danışmanım Prof. Dr. Mehmet KESİM'e, tez konumu seçmemde bana ışık tutan ve yönetsel konularda akademik desteğini esirgemeyen sayın Prof. Dr. Ahmet AYPAY'a saygılarımı ve teşekkürlerimi sunarım.

Kendisiyle araştırma konumu paylaştığım ilk andan itibaren tez yazım sürecimde bana inanarak desteğini benden esirgemeyen, ihtiyacım olduğunda beni motive eden, hem akademik hem kişisel bilgi ve tecrübelerini benimle paylaşarak çok şey öğrenmemi sağlayan sayın hocam Prof. Dr. Tevfik Volkan YÜZER'e çok teşekkür ederim.

Çalışmamın yöntem bölümü başta olmak üzere tezimi yazarken her aşamada bana inandığını hissettiren, her zaman desteğiyle yanımda olan sayın hocam Prof. Dr. Gülsün EBY'ye sonsuz teşekkürler.

Sürekli desteğini hissettirdiği için ve yaptığı büyük fedakarlıklardan dolayı annem Leyla AYDIN'a, eğitim hayatım boyunca bana inandığını hep hissettiğim babam Çetin AYDIN'a, bütün iş yüküme rağmen tez aşamasında beni sık sık yüreklendiren eşim Gökhan MENDERİS'e ve onlarla geçirebileceğim zamandan çalarak çalışmamı yürüttüğüm için kızlarım Mira ve Güneş MENDERİS'e teşekkürü borç bilirim.

İngiltere Open University ile Avustralya New England University’de Yükseköğretimde Uzaktan Eğitim Yönetiminin Karşılaştırılması ve Türkiye için bir Model Önerisi

Özet

Amaç: Yükseköğretim basamağında uzaktan eğitim veren kurumlar gün geçtikçe çoğalmaktadır ve nicel anlamda artan bu kurumların yönetim anlayışlarının tekrar incelenmesi gereği doğmuştur. Bu çalışmada da amaç Türk yükseköğretimi gibi Anglo Sakson modelini benimsemiş iki ülke olan İngiltere ve Avustralya’da uzaktan eğitim veren, ancak yönetim anlayışları birbirinden farklı olan iki üniversitenin sistem yaklaşımı çerçevesinde karşılaştırılarak Türk uzaktan eğitim yönetimi için bir model geliştirmektir.

Yöntem: Bu araştırmada nitel araştırma yöntemlerinden biri olan durum çalışmasından faydalanılmıştır. Bu bağlamda doküman analizi tekniği kullanılarak çeşitli kitap, dergi, makale ve internet siteleri taranmış ve karşılaştırma tekniğiyle Open University ile New England University örnekleri incelenmiştir.

Bulgular: Her iki üniversitenin de Türkiye gibi Anglo Sakson modelinden geldiği görülmüş ancak Open University’nin bağımsız yapılı, New England University’nin çok bölümlü karışık yapılı, Türkiye’deki kurumların ise tek bölümlü karışık yapılı uzaktan eğitim yönetimi anlayışlarını benimsedikleri görülmüştür.

Sonuç ve Tartışma: Uzaktan eğitim yönetiminin şekillenmesinde kültür ve ihtiyaç faktörü önem taşımaktadır. Türkiye için bir model geliştirirken de başka bir ülkede iyi işleyen bir sistemi topyekün Türkiye’ye uyarlamak yerine Türk kültürüne ve Türk halkının ihtiyaçlarına göre şekillendirmek gerekir. Bu anlamda bakıldığında Open University örneğindeki gibi bağımsız yapılı uzaktan eğitim kurumlarının Türkiye için uygun olmayacağı; ancak zaten var olan tek bölümlü karışık yapılı uzaktan eğitim kurumlarımıza ek olarak New England University örneğindeki gibi çok bölümlü karışık yapılı uzaktan eğitim yapılanmasından da faydalanılabileceği öngörülmüştür.

Anahtar kelimeler: Yükseköğretim, Uzaktan eğitim yönetimi, Sistem yaklaşımı, Doküman analizi.

A Comparison Between the Management of Higher Distance Education of British Open University and Australian New England University and a Model Suggestion for Turkey

Abstract

Purpose: There are more higher distance education institutions every day and the management perception of these quantitatively growing institutions, should be revised. The purpose of this study is to develop a model for Turkish distance education management with respect to the systems approach and comparing two universities in England and Australia providing distance education and accepting Anglo Saxon model like the Turkish higher education but having different management perceptions.

Method: In this research, it is benefited from case study, a qualitative research method. In this context, Open University and New England University are analysed using comparison technique and various kinds of books, journals, essays and websites have been scanned using document analysis method.

Results: It is seen that both of the universities accept the Anglo Saxon model like Turkey; but Open University has an independently constructed, New England University has a multi-part mixed constructed and the institutions in Turkey have a single part mixed constructed concept of distance education management.

Conclusion and Discussion: Culture and needs are important factors while shaping distance education management. So, while developing a model for Turkey, it should be shaped according to the Turkish culture and the needs of the Turkish society instead of adapting a model that works well in another country. So, it is foreseen that independently constructed distance education institutions like the Open University is not appropriate for Turkey; but in addition to our single part mixed constructed distance education institutions, it can be benefited from the multi part mixed constructed distance education structuring like the New England University.

Key words: Higher education, Distance education management, Systems approach, Document analysis.

İÇİNDEKİLER

Teşekkür	i
Özet	ii
Abstract.....	iii
İÇİNDEKİLER	iv
Bölüm I: Giriş.....	1
Problem Durumu	4
Uzaktan yükseköğretim yönetiminde birden fazla modelden nasıl faidalanılabilir ?	4
Araştırmanın Amacı.....	5
Araştırmanın Önemi	5
Sınırlılıklar	6
Tanımlar	6
Kısaltmalar	7
Bölüm II: İlgili Alanyazın	8
Üniversite Yönetim Modelleri	8
Kıta Avrupası modeli	10
Anglo-Sakson modeli	10
Uzaktan Eğitim	11
Uzaktan eğitim nedir?.....	11
Uzaktan eğitim niçin gereklidir?	14
Türkiye’de uzaktan eğitimin tarihçesi	15
Uzaktan Eğitimin Yönetimi	26
Uzaktan eğitim yönetimiyle ilgili bazı kavramlar	29
Uzaktan eğitim örgüt yapıları	30
Yapılarına göre uzaktan eğitim kurumları.....	38
Bağımsız yapılı uzaktan eğitim kurumları.....	38

Karışık yapılı uzaktan eğitim kurumları.....	38
Tek bölümlü karışık yapılı kurumlar.....	38
Çok bölümlü karışık yapılı kurumlar.....	38
Sistem Yaklaşımı.....	40
Sistem yaklaşımının tarihi.....	40
Genel sistem yaklaşımı.....	41
Sınır	41
Ara birim.....	41
Çevre.....	41
Sistem sınırının dışında kalan her şey çevredir.....	41
Girdi, dönüşüm ve çıktı	42
Depolama ve hafıza	42
Sistemin durumu	42
Denge (homeostatis) ve equilibrium	43
Eşsonluluk.....	44
Geribildirim	44
Entropi	44
Sistem tipleri.....	45
Açık/kapalı, rasyonel ve doğal sistemler	45
Sosyal/yorumlama/sibernetik politik ve sosyopolitik sistemler	49
Bilardo masası sistemi ve okul sistemi	53
Örgüt Kültürü.....	55
Uzaktan Eğitimin Yararları ve Sınırlılıkları.....	56
İngiltere Yükseköğretiminde Uzaktan Eğitim ve Open University	61

Avustralya Yükseköğretiminde Uzaktan Eğitim ve New England University	74
Bölüm III: Yöntem.....	82
Araştırma Deseni	82
Veri Toplama Aracı.....	82
Araştırmanın İnanırlığı.....	84
Bölüm IV: Bulgular ve Yorumlar	85
İngiltere ve Avustralya’da Yükseköğretimde Uzaktan Eğitim Yönetiminin Karşılaştırılması.....	86
Türk Yükseköğretimi İçin Bir Model Önerisi	87
Bölüm V: Sonuç, Tartışma ve Öneriler	89
KAYNAKÇA.....	91

Bölüm I: Giriş

Yükseköğretimin kökenleri Eflatun'un Academia'sına (M.Ö. 400), Aristo'nun Lyceum'una (M.Ö. 387), Roma'nın özellikle retorik ve tartışma usul ve esaslarını öğreten okullarına ve hatta bir araştırma kurumu niteliğini taşıması nedeniyle İskenderiya Müzesi'ne (M.Ö. 330-200) kadar gitmektedir (Gürüz, 2001; Versan, 1988).

Her geçen yıl elbette çağın gereklerine ayak uydurulmuş, yol kat edilmeye çalışılmıştır. Uzaktan eğitimin ortaya çıkışı da böyle meydana gelmiştir; ancak halen geliştirilmesi gereken alanlar vardır. Bunların başında da yükseköğretimde uzaktan eğitimin yönetimi gelmektedir.

Dünyada, yükseköğretimin yönetiminde iki tür üniversite yönetim sistemi vardır. Bu sistemler Amerika Birleşik Devletleri, İngiltere, Kanada, Avustralya, İrlanda Cumhuriyeti ve İsrail'de uygulanan "Anglo-Sakson Modeli" ve Almanya, Avusturya, Fransa, İspanya, İsveç, Hollanda, İsviçre, İtalya, Yunanistan, Portekiz, Danimarka, Norveç ve Japonya'da uygulanan "Kıta Avrupası Modeli" dir. "Anglo-Sakson Modeli" büyük ölçüde adem-i merkeziyetçi, "Kıta Avrupası Modeli" ise büyük ölçüde merkezidir (Doğramacı, 2000; Gürüz ve diğerleri, 1994; Gürüz, 2001; Lee, 2002).

Kıta Avrupası Modelinde üniversiteler doğrudan eğitim bakanlığına veya bunun eşdeğeri olan bir bakanlığa bağlıdır. Almanya gibi, federal yapıda olan ülkelerde üniversiteler buldukları eyaletin eğitim bakanlığına bağlıdır. Rektör, genellikle bir seçiciler kurulu tarafından o üniversitenin profesörleri arasından seçilir ve ilgili bakan veya devlet başkanı tarafından atanır. Bazı ülkelerde, örneğin Almanya'da eyalet eğitim bakanının seçilen rektörü veto etme yetkisi vardır. Rektörlerin görev süreleri nispeten kısa ve yetkileri sınırlıdır. Bakanlık üniversiteler üzerinde genel koordinasyon, standart oluşturma ve bütçe hazırlamadan, bazı ülkelerde, dolaylı da olsa, eğitim-öğretimin içeriğine ve özellikle profesör düzeyindeki atamalarda nihai yetkiye kadar uzanan, ülkeden ülkeye değişen oranlarda denetim, gözetim hatta yer yer bazı tasarruf yetkilerine sahiptir (Doğramacı, 2000; Gürüz ve diğerleri, 1994; Gürüz, 2001; Korkut, 2001).

Anglo-Sakson Modeli'nin uygulandığı ülkelerde ise eğitim bakanlıklarının üniversiteler üzerindeki etkileri dolaylı veya yok denecek kadar sınırlıdır. Yükseköğretim sistemleri ve üniversiteler ara veya tampon kuruluşlar eliyle yönetilmektedir. Bu tür ara kuruluşlar ülke ve kurumsal olmak üzere iki düzeydedir. Bu

kurullarda, o üniversite mensubu ya hiç yoktur ya da çok az sayıdadır. Yükseköğretim kurumları üniversite mensubu olmayan kişilerden oluşan yönetim kuruluyla yönetilmektedir. Rektör, ara kuruluş tarafından atanır, görev süresi uzun ve yetkileri geniştir. Rektör, yönetim kurulunun belirlediği yetkiler dahilinde üniversitenin hem akademik lideri, hem de başlıca icra organıdır. Rektörde, o kurumun mensubu olma ve profesör olma şartı aranmaz. Rektörlüğün boşaldığı medya organlarında ve bilimsel dergilerde duyurulur. Başvuran rektör adaylarını, üyelerinin çoğunluğu yönetim kurulu üyelerinden oluşan (ancak içinde mutlaka öğretim üyeleri, mezunlar ve bazı hallerde de öğrenci temsilcileri bulunan) komite tarafından gerektiğinde mülakat yapılarak ve bir çalışma programı istenerek değerlendirilir. Değerlendirme sonucu yönetim kuruluna sunulur. Yönetim kurulu, sunulan adaylardan birini atamak zorunda değildir. Kurul, rektör olarak sunulan adaylardan birini seçebileceği gibi, komitenin önerdiği adaylar dışında birini de rektör olarak seçebilir. Rektörün görev süresi, sorumlulukları, yetkileri, alacağı ücret ve diğer imkanlar yönetim kurulunca tespit edilir ve bu hususlar bir sözleşmeyle tespit edilir. Akademik, idari, mali tüm yetkiler nihai olarak kurum düzeyindeki ara kuruluşlardadır. Üniversitenin yıllık faaliyet programı, bu program uygun gider bütçesi, akademik ve idari yöneticilerle, öğretim elemanlarının atanması yönetim kurulunda sonuçlanır. Ciddi bir kriz ve ihtilaf çıkmadığı sürece yönetim kurulu akademik konulara karışmaz (Doğramacı, 2000; Gürüz ve diğerleri, 1994; Gürüz, 2001; Korkut, 2001).

Bu çalışmada Avustralya'daki New England University ve İngiltere'deki Open University'deki uzaktan eğitimin yönetimi incelenip Türkiye için bir öneri yapılandırılacağından, üç ülkenin de ortak yükseköğretim yönetimi yaklaşımı olan "Anglo-Sakson Modeli" üzerinde durulacaktır. Neden Anglo-Sakson Modeli üzerinde durulacağı ise Türk Yükseköğretimindeki değişime bakılarak anlaşılabilir. Türk yükseköğretiminde geçmişten (11. yüzyılda Selçuklu Türklerinin Bağdat'ta kurmuş oldukları Nizamiye Medresesi ile başlayan süreç) günümüze kadar olan değişim değerlendirildiğinde medreseden üniversiteye kadar uzanan bir süreç görülmektedir. Bu süreçte Batı'lı anlamdaki ilk yükseköğretim kurumumuz 1773'de kurulan "Mühendishane-i Berri-i Hümayun" dur (1944 yılında bir yasayla İstanbul Teknik Üniversitesine dönüştürülmüştür). Daha sonra batılı anlamda diğer yükseköğretim kurumları Fransız sisteminin etkisiyle "yüksek mektepler" halinde açılmıştır (Gürüz ve diğerleri 1994, Gürüz 2001, Korkut 2001).

1933 yılında 2253 sayılı yasayla İstanbul Darülfünun'u kapatılarak yerine "İstanbul Üniversitesi" kurulmuştur. Bu yasaya göre rektör, Milli Eğitim Bakanı'nın önerisi üzerine üçlü kararnameyle; dekanlar, rektörün önerisi ve Milli Eğitim Bakanı'nın kararıyla, profesörler ise Fakülte Kurulu'nun tespit ettiği 3 aday arasından Milli Eğitim Bakanı'nın kararıyla atanmaktaydı. Gürüz ve diğerlerine (1994) göre bu durum Türkiye'de modern üniversite tarihinin başlangıcıdır.

1946 yılında çıkarılan 4936 sayılı Üniversite Kanunu ile ODTÜ dışındaki üniversitelere "muhtariyet (özerklik)" verilmiş ve rektörle dekanların seçimle gelmeleri esası getirilmiş, karar yetkileri de makamlardan kurullara kaydırılmıştır. Bu durum Gürüz'e (1994) göre yükseköğretimde Türkiye açısından dönüm noktasıdır.

1973 yılında çıkarılan 1750 sayılı "Üniversite Kanunu" ve "1765 sayılı "Üniversite Personeli Kanunu", ODTÜ dışındaki Türk Üniversitelerini tek bir çerçeve içinde toplama amacı gütmenin yanında, bir denetleme-planlama ve koordinasyon organı olarak "Yükseköğretim Kurulu"nun kurulmasını da öngörüyordu. Yasa çıktıktan sonra "Yükseköğretim Kurulu" kurulmasıyla ilgili maddeler Anayasa Mahkemesince 1962 Anayasasına aykırı olduğu için iptal edildi.

1977 yılında çıkarılan 2095 sayılı Kanunla akademilerin fakülteler halinde örgütlenmelerine imkan sağlanarak üniversiteler ile akademiler arasındaki işlevsel ve yapısal farklar fiilen ortadan kaldırılmıştır. Fakat Danıştay akademilerin çıkardıkları yönetmelikleri sürekli olarak iptal ederek hukuki açıdan karmaşık bir durum yaratmıştır.

1981 yılına kadar üniversite, akademi ve yüksekokullar şeklindeki yükseköğretim kurumları ilgili yasalara göre yönetildiler ve işlevlerini sürdürdüler. 1981 yılında çıkarılan 2547 sayılı "Yükseköğretim Kanunu" ile Türk yükseköğretimi Kıta Avrupası Modelinden ayrılarak, Anglo-Sakson Modelinin temel ilkelerine dayandırılmıştır. Bu yasayla Anglo-Sakson Modelinde olduğu gibi bir ara kuruluş (Yükseköğretim Kurulu) oluşturulmuştur (Gürüz ve diğerleri 1994, Gürüz 2001, Korkut 2001).

Batılı anlamda ilk üniversitenin kurulmasından (1773) itibaren Kıta Avrupası Modeli ilkelerine göre işleyen Türk yükseköğretimi (üniversite, akademi ve yüksekokullar şeklindeki yükseköğretim kurumları ilgili yasalara göre yönetildiler fakat ODTÜ mütevelli heyetiyle yönetilmiştir), 1981 yılındaki 2547 sayılı yasayla Anglo-Sakson Modeli ilkelerine dayandırılmıştır (üniversiteler arasında eşgüdüm ve

planlamayı sağlamak üzere ara kuruluş olarak Yükseköğretim Kurulu oluşmuştur). Bu sistem değişikliği açısından köklü bir değişikliktir (Erdem, 2004).

Problem Durumu

Can'a (2012) göre; Türkiye'de açık ve uzaktan eğitimde yaşanan hızlı niceliksel gelişmelere karşılık, alanın nitelik bakımından da gelişmesine katkı sağlayacak çabalara ve yasal düzenlemelere ihtiyaç bulunmaktadır. Ancak, Türkiye'de uzaktan eğitim etkinliklerinin daha planlı, programlı ve sistematik yürütülebilmesi için yeni düzenlemelerin, standartların hayata geçirilmesi önemlidir. Türkiye'deki uzaktan eğitimin birçok alanında olduğu gibi uzaktan eğitim yönetiminin de netlik kazanamaması çeşitli yazarlar tarafından ele alınmıştır (İşman, 2008; Özkul ve Aydın, 2011; Can, 2012). Türkiye'de uzaktan yükseköğretimde her geçen yıl artarak devam eden niceliksel gelişme, uzaktan eğitim yönetimi (Açıköğretim Fakültesi Yönetimi) başta olmak üzere, ulusal düzeyde kamu ve özel kuruluşların da desteği ile niteliksel gelişmeye doğru yönlendirilmelidir (Can, 2005).

Uzaktan yükseköğretim yönetiminde birden fazla modelden nasıl faydalanılabilir ?

Bu çalışmada, Türkiye ile aynı yükseköğretim sistemini benimsemiş İngiltere'deki Open University ve Avustralya'daki New England University'deki uzaktan eğitimin yükseköğretim düzeyindeki yönetim anlayışı ele alınmakta, Türkiye için bahsi edilen gelişmenin sağlanabilmesi için öneriler sunulmaktadır.

Bu aşamada Anglo-Sakson modeliyle yönetilen üniversitelerin uzaktan eğitimle ilgili birimlerinin ise uzun yıllardır sistem yaklaşımı temelinde yönetim sistemlerini yapılandırdıklarını da hesaba katmak gerekir. Bir sistem olarak uzaktan eğitim kurumları, bütün sistemlerde olduğu gibi varlıklarını sürdürmek ve kendilerine yüklenen görevleri başarıyla yerine getirebilmek için çevrelerden birtakım girdileri alırlar. Önceden belirlenen yöntem ve ilkelere göre bunları işlerler ve çevrelerine çıktılar verirler. Çıktıların işe yarayıp yaramadığını saptamak, varsa eksikliklerini belirlemek amacıyla dönüt almaya gereksinim duyarlar (Aydın, 1994). Sistemin kullanımında beş temel öge vardır. Bunlar; girdiler, dönüşüm süreçleri, çıktılar, dönüt ve içerisinde bulunan çevredir (Hodgetts, 1997). Uzaktan eğitim kurumu çevresinden bir takım girdiler alır, aldığı bu girdileri eğitimin hedeflerine ve ilkelerine göre eğitim

öğretim sürecinden geçirerek topluma çıktılar verir. Eğitilmiş insan gücü, bilgi ya da hizmet olarak nitelenen bu çıktıların işlevsel olup olmadığı hakkında çevreden dönütler alır. Dönütlere göre de, sistemin hangi ögesinde değişme yapılacağına karar verilir (Bayrak, 2002).

Çalışma kapsamında genel olarak yükseköğretimin yönetimini Anglo Sakson modeli çerçevesinde yürüten, uzaktan eğitimin yönetiminde ise uzun yıllardır sistem yaklaşımını benimseyen Avustralya ve İngiltere yükseköğretiminde önemli yer tutan Open University ve New England University'deki uzaktan eğitim yönetimi karşılaştırılıp Türkiye için bir model önerisi hazırlanmıştır. Bu aşamada yükseköğretimde uzaktan eğitimin yönetimine ilişkin çok çeşitli yöntemler olmasına rağmen esnek davranılmayıp tek bir yöntemden faydalanılmasının doğru olup olmadığı araştırmanın temel problemi olarak karşımıza çıkmaktadır.

Araştırmanın Amacı

Yukarıda tartışılanların çerçevesinde, bu çalışmanın amacı Türkiye gibi Anglo Sakson yönetim sistemini benimsemiş iki ülke olan Avustralya'daki New England University ve İngiltere'deki Open University'nin yükseköğretim düzeyindeki uzaktan eğitiminin yönetimi karşılaştırılarak Türkiye'deki yükseköğretim seviyesinde eğitim veren uzaktan eğitim kurumlarının yönetimiyle ilgili fikirler edinmek ve Türkiye için bir model önerisinde bulunmaktır. Bu doğrultuda Türkiye'de uzaktan eğitimin yönetimi incelenirken, çalışma dahilindeki tüm ülkelerde Anglo-sakson yönetim modelinin benimsendiği, ancak İngiltere'deki uzaktan eğitim kurumlarının bağımsız yapılı, Türkiye'deki uzaktan eğitim kurumlarının tek bölümlü karışık yapılı, Avustralya'daki uzaktan eğitim kurumlarının ise çok bölümlü karışık yapılı oldukları göz önünde bulundurularak yönetimde sistem yaklaşımı çerçevesinde değerlendirilmektedir.

Araştırmanın Önemi

Uzaktan eğitim üniversiteleri üniversite düşüncesinde radikal bir meydan okuma olarak temsil edilirler ve batı dünyasında ortaya çıkmışlardır. Derslerin zamanlamasını uygun bulmayan ve üniversite tesislerinde bulunmak istemeyenlere üniversite olanaklarını açarak, üniversite kavramının demokratikleştirilmesini simgeler (Keegan, 1996). Bu boyutuyla da ciddi önem arz eden yükseköğretim seviyesindeki uzaktan

eğitimin yönetiminde yaşanan sıkıntılar acilen aynı yönetim sistemini benimseyen İngiltere ve Avustralya'dan iki üniversitenin karşılaştırılmasından sonra Türkiye'ye uyarlanabilir bir modelle iyileştirmeye gidilmesi gerekliliği araştırmanın önemini arz etmektedir. Bu çalışmada Türkiye için önerilen modelle de yalnızca uzaktan eğitim yönetimi değil, uzaktan eğitimin demokratikleştirilmesi algısı da iyileştirilmiş olacaktır.

Sınırlılıklar

Bu çalışma, araştırma kapsamı, araştırma yöntemi ve veri toplama yöntemi açısından aşağıdaki açıklamalarla sınırlıdır.

Bu çalışmada;

- nitel bir durum çalışması uygulanmıştır.
- kuramsal temel “Yönetimde Sistem Yaklaşımı”dır.
- veri toplama yöntemi olarak doküman analizi tekniği kullanılmıştır.
- ulaşılan kaynaklar karşılaştırma yöntemiyle incelenmiştir.
- Yükseköğretim yönetiminde Kıta Avrupası modelini benimseyen ülkelerden örnekler seçilmemiştir.
- Avustralya ve İngiltere’de yükseköğretim seviyesinde uzaktan eğitim veren kurumlardan sadece İngiltere’de Open University, Avustralya’da ise New England University örnekleri üzerinde çalışılmıştır.

Tanımlar

Doküman analizi: Derinlemesine açık uçlu görüşmeler ve doğrudan gözlemin yanında nitel olarak araştırılabilecek üç temel veri kaynağından biridir (Patton, 2002). Nitel doküman analizinde, içerikler ve içindeki metinler ya da görseller içindeki bazı terim ve ifadeler aranarak bulunur ve sistematik olarak analiz edilir (Yüzer, 2013).

Durum çalışması: Bir ya da birden daha fazla olayın, ortamın, programın, sosyal grubun, toplulukların ve(ya) bireylerin derinlemesine çözümlenmesi ve yorumlanmasıdır (Patton, 2002).

Uzaktan eğitim: Öğrenen, öğreten ve öğrenme materyali ve içeriklerinin farklı ortamlarda bulunmasına rağmen, iletişim teknolojileri aracılığı ile bir araya gelmeleri

temeline dayanan, kurumsal özelliği de olan eğitim faaliyetleridir (Gülbahar, 2009; Keegan, 1990).

Sistem: Bir sistem, birbiriyle ilişkili, interaktif ve birbirine bağımlı parçalar bütünüdür (Hall ve Fagen, 1980).

Yönetim: Yönetim, insan ve diğer kaynakları mümkün olan en iyi şekilde birleştirerek, örgütsel amaçlara etkin ve verimli ulaşma sürecidir. Diğer bir ifade ile yönetim; iş gücü, sermaye, teknik donanım vb. gibi örgütsel kaynakların, örgütsel amaçları gerçekleştirmek üzere etkin bir şekilde koordine edilmesidir (Rachman ve diğerleri,1993).

Kısaltmalar

ABC: Australian Broadcasting Company

BBC: British Broadcasting Company

EdNA: Education Network Australia

EİTİA: Eskişehir İktisadi ve Ticari İlimler Akademisi

METALE: Metaphoric Experiential Training and Learning Environment Unit of Canberra Institute of Technology

OU: Open University

USDLA: United States Distance Learning Association

VLE: Virtual Learning Environments

WISCHE: Western Interstate Commission for Higher Education

YAYKUR: Yaygın Yüksek Öğretim Kurumu

YÖK: Yükseköğretim Kurulu

Bölüm II: İlgili Alanyazın

Üniversite Yönetim Modelleri

Bu bölümde üniversite yönetim sistemlerinden Kıta Avrupası modeli ile Türkiye, İngiltere ve Avustralya yüksek öğretim sistemlerinin de içinde bulunduğu Anglo Sakson modeli ile ilgili bilgi verilmektedir.

Tarihi gelişim süreci içinde üniversitelerin yönetimi ele alındığında, Avrupa üniversiteleri küçük öğretmen ve öğrenci olma niteliğini 19. yüzyıla kadar korumuşlardır. Üniversitenin akademik lideri olan rektör de bu süre zarfında “eşitler içinde birinci” olarak görev yapmış, kurumsal bir yönetim yapısı oluşmamış ve üniversiteler yazılı olmayan kurallarla yönetilmiştir (YÖK, 1996).

Tarih boyunca farklı uygarlıkların ve kültürlerin özelliklerine göre değişen renklerebürünen üniversite yönetiminin, kurumsal bir anlam kazanmasının temelleri Almanya’da Humboldt Üniversitesi’nin kurulmasına dayandırılmaktadır (Timur, 2000). Humboldt’a göre, üniversite devlete ait bir kurum olmayıp topluma aittir. Devletin görevi, kurumda akademik hürriyet ortamı sağlamak ve sürdürmektir. Berlin Üniversitesi kurulurken rektör akademik lider olarak tanımlanmış, ancak idari ve mali yetkiler hükümetçe atanan bir kamu görevlisinin elinde toplanmıştır (Ertekin, 2006).

İki başlı yönetim olarak adlandırılan bu yönetim modeli, Kıta Avrupası ülkelerinde görülmektedir. Bu modelde, rektör üniversitenin akademik lideri olup üniversite kurullarının kararlarını uygular. Japon devlet üniversiteleri de buna benzer bir sistemle yönetilmektedir. Böylece bu ülkelerde rektörleri atayan bakanlıklar üniversite üzerinde geniş etkilere ve yetkilere sahiptir (Alemdaroğlu, 1996). Yönetimsel ve mali yetkiler, ülkelere göre farklı unvanlar alan ve hükümetçe atanan bir devlet memurunun elindedir. Örneğin, söz konusu kişi Hollanda’da Secretaris, Almanya’da Kanzler, Fransa’da Recteur de L’ Academie, İtalya’da Direttore Administrativo, Avusturya’da Universitätsdirektor, Belçika’da Regierungs Commissaris, Danimarka’da Administrationchef, Finlandiya’da Förvaltunsdirektor ismini alır (Korkut, 2001).

İngiltere, Amerika Birleşik Devletleri, Avustralya, Kanada ve Yeni Zelanda gibi Anglo-Sakson ülkelerinde üniversite yönetimi toplumda temayüz etmiş ve üniversitemensubu olmayan kişilere devredilmiştir. Böylece Birleşik Krallık’ta Universities Funding Council, İngiltere ve Avustralya’da Council, Amerika Birleşik

Devletleri’de Board of Trustees gibi ülkeden ülkeye değişen ve değişik isimlerle anılan bu kurullar; merkezi planlama, koordinasyon ve denetleme görevi yapmakta ve en önemlisi rektörü atamaktadırlar. Üniversite mensubu olmayan rektörün, güçlü bir yönetici olduğu vurgulanmaktadır. Ayrıca Anglo-Sakson üniversitelerinde her düzeydeki akademik, idari ve teknik personelin üniversite yönetim kurulunca atanmasına karşılık, Japonya ve Kıta Avrupası üniversitelerinde, doçent ve profesörler üniversitenin önerdiği adaylar arasından, ilgili bakan tarafından atanırlar (YÖK, 1996).

Ancak son yıllarda Kıta Avrupası ülkelerinde de üniversite ile toplum, hükümet ve devlet arasında köprü veya tampon görevi yapacak; planlama, koordinasyon ve denetleme yetkileri ile değişik merkezi ara kuruluşlar gerekmiş ve böylece Fransa, İspanya, İsveç ve Hollanda gibi Kıta Avrupası ülkelerinde de üniversite mensubu olmayan kişilere de bu ara kurullarda yer vermeye başlanmıştır (Alemdaroğlu, 1996).

Eğitim-öğretimin yanında, araştırmanın da üniversitenin işlevleri arasına girmesinin geçmişı, üniversite kavramının geçmişinden çok daha kısadır. İki yüz yıldan daha kısa bir süre önce John Henry Newman ve Wilhem von Humboldt ideal üniversiteyi, bir mesleğe yönelik olmaksızın eğitim-öğretim ve pratik sonuçlarına bakılmaksızın araştırma yapılan bir kurum olarak tanımlamışlar ve eğitim-öğretim ile araştırmanın birbirlerini tamamlar nitelikte işlevler olduğunu ileri sürmüşlerdir (YÖK, 2004).

Günümüzde ise, teknolojik araştırmalar, toplumsal fayda ve hizmetler, öğrencilerin sosyal ve kültürel faaliyetleri, barınma ve beslenme hizmetleri, üniversitenin diğer işlevlerinin yanında yer almıştır. Kısacası, dokuz yüzyıllık bir geçmişı olan yüksek öğretim sistemi, değişen şartlara uyum sağlayarak gelişen toplumsal ihtiyaçları karşılayabilmiş, yetiştirdiği iş gücü, yarattığı bilgiler ve sağlık hizmetlerinden teknoloji transferine kadar uzanan geniş bir yelpaze içinde toplumasunduğu çeşitli hizmetlerle, insanlığın sağlık, mutluluk ve refahına çok önemli katkılar yapmış, kültürü muhafaza etmiş ve geliştirmiş, hem kendisini yenilemiş, hem de toplumsal değişime öncülük etmiş ve bu süreç zarfında batı ülkelerinde iki tür üniversite yönetim sistemi gelişmiştir. Bunlardan ilki yukarıda da bahsi geçen Kıta Avrupası, diğeri de Anglo Sakson yönetim sistemidir.

Kıta Avrupası modeli

Bazı kaynaklarda Humboldtian model olarak da geçen Kıta Avrupası modelini benimseyen kamu üniversiteleri doğrudan Eğitim Bakanlıklarına bağlıdır. Bu ülkelerde rektörü, yönetim basamakları ülkeden ülkeye, hatta bir ülke içinde eyaletten eyalete ve üniversiteden üniversiteye değişen bir seçiciler kurulu seçer veya rektör adaylarını tespit eder.

Kıta Avrupası ülkeleri ve Japonya ile Anglo-Sakson ülkeleri arasındaki en büyük fark, ikinci grup ülkelerde rektörün, üniversitenin başlıca icra organı olarak güçlü idari ve mali yetkilerle donatılmış olmasına karşılık, birinci grup ülkelerde, rektörün kısa süreler için seçilmesi, kurullara başkanlık etmesi ve sembolik olarak üniversitenin akademik lideri olmadan öte yetkilerinin bulunmamasıdır. Başka bir deyişle, Kıta Avrupası ülkeleri ile Japonya'da, devlet, üniversiteleri yönetme yetkisini kendi elinde tutmaktadır. Ancak 1960'lı yıllardan sonra öğrenci ve üniversite sayılarının artması üzerine bu ülkelerde de merkezi ara kuruluşlar teşkil edilmiş ve üniversite mensubu olmayan, toplumda temayüz etmiş kişiler, üniversiteleri yöneten kurullarda ağırlıklı olarak yer almaya başlamıştır (YÖK, 1996).

Rektör veya Başkan, her ikisi de üniversitenin akademik lideri olup dışarıya karşı üniversitenin yönetimden sorumludur ve bu konularda özel yetkilerle donatılmışlardır. İdari ve mali yetkilerden ise hükümet temsilcisi sorumludur (Mayntz, 2002).

Anglo-Sakson modeli

Birleşik Krallık, Amerika Birleşik Devletleri, Kanada, Avustralya, Yeni Zelanda, gibi Anglo-Sakson ülkelerinde üniversite yönetimi, üniversite dışından, ancak, toplumda ün yapmış kişilerin elinde bulunmaktadır. Bu ülkelerde üniversite yönetimi, merkezi planlama, eşgüdüm ve denetleme görevi yapan ara kuruluşların yanında, council (İngiltere, Avustralya), court (İskoçya), board of trustees (ABD) denilen ara kuruluşların elinde bulunmaktadır (Korkut, 2001: 143). Rektör, üniversite düzeyindeki ara kurulca atanır, görev süresi uzundur ve üniversitenin akademik idari başlıca icra organıdır. Eğitim Bakanlıklarının ise, üniversiteler üzerinde tasarrufu son derece sınırlıdır (Ertekin, 2006).

Uzaktan Eğitim

Uzaktan eğitim nedir?

Uzaktan eğitim terimi ilk olarak Wisconsin Üniversitesi'nin 1892 kataloğunda geçmiş (Rumble, 1986, akt. Verduin ve Clark, çev.Maviş, 1994) ve Wisconsin Üniversitesi'nin direktörü William Lighty tarafından 1906 da bir yazıda kullanılmıştır (Moore, 1987, akt. Verduin ve Clark, çev.Maviş, 1994). Daha sonra, terim "fernunterricht" Almanya'da 1960 ve 1970'lerde Alman eğitimci Otto Peters tarafından tanıtılmış (Peters, 1968, akt. Verduin ve Clark, çev.Maviş, 1994) ve Fransa'da uzaktan eğitim kurumlarına isim olarak uygulanmıştır (Tele-enseignement; Moore, 1987, akt. Verduin ve Clark, çev.Maviş, 1994). İngilizce terim olan "uzaktan eğitim", Amerika'da Bjorn Homberg ve Michael Moore tarafından yazışmalı eğitim için toplanan uluslararası konseyde muhtemelen tekrar hatırlatılmıştır(Moore, 1987, akt. Verduin ve Clark, çev.Maviş, 1994). Uzaktan eğitimin kısaca tanımı "Eğitimci ve öğrenen kişi birbirlerinden uzak mesafelerde olduğunda herhangi bir resmi öğrenme" olabilir dir.(Verduin ve Clark, çev.Maviş, 1994).

Uzaktan eğitim, eğitimcinin bilgi aktarandan çok rehber konumunda olduğu işbirlikçi, bireysel ve aktif öğrenmeye odaklanır. Uzaktan eğitim, duvarsız dijital okullarda kaynaklara erişimde hem öğrenciyi hem de öğretmeni etkili araçlarla destekler. Sürekli eğitimin bu yeni yöntemleri etkili uzaktan eğitimi geliştirmek için aktif katılımcıların algılama düzeylerini bilmeyi gerektirir (İşman ve diğerleri, 2003).

Uzaktan eğitim, bireylere kendi kendilerine öğrenme imkanının sunulduğu, geleneksel eğitime göre daha esnek ve birey koşullarına uygulanabilir bir eğitimidir. Uzaktan eğitimle, bireylere eğitim hizmeti götürmedeki sınırlılıkların kısmen ya da tümüyle ortadan kaldırılarak eğitim imkanlarının daha geniş kitlelere ulaştırılması amaçlanmaktadır. Çoklu ortam araçlarının ve sunum sistemlerinin işe koşulması, uzaktan eğitim tanımının yapılmasını güçleştirmektedir. Ancak, kısaca öğretmen ve öğrencinin zaman ve mekan bakımından birbirinden ayrıldığı ortamlar üzerine yapılandırılan eğitim uygulamalarının hepsi uzaktan eğitim olarak adlandırılmaktadır (Uluğ ve Kaya, 1997).

Uzaktan eğitim, temel olarak öğretmenin ve öğrencinin birbirlerinden farklı ortamlarda buldukları sistemdir (Keegan, 1990).

Aynı şekilde Verduin ve Clark (1994) uzaktan eğitimin, eğitimci ve öğrenen kişinin birbirlerinden uzak mesafelerde olduğunda herhangi bir resmi öğrenme yolu olduğunu belirtmiştir (Verduin ve Clark, 1994).

Uzaktan eğitim, bütün öğrenim düzenlerinde kullanılan öğrenme ve öğretim yöntemlerini, sınıf içindeki ve okul yönetimini, planlamayı, rehberliği, okul harçlarını ve bütün bunların organizasyonunu kapsamaktadır (Holmberg, 1990).

Uzaktan eğitimin bugünkü anlamıyla gelişmesi son yıllarda meydana gelmiştir. Uzaktan eğitim, pek çok ülkede her kademede eğitim vermek, endüstride, okullarda ve akademide eğitim maliyetini düşürmek, coğrafi olarak birbirinden uzak bölgelerdeki geniş kitlelere ulaşmak, fiziksel olarak öğrenme ortamında bulunamayacak öğrencilere eğitim imkanı tanımak ve öğrencilerin kendi bireysel öğrenme hızında öğrenmesine olanak tanımak amacıyla geliştirilmiş, zaman ve mekandan bağımsız olarak öğretmen ve öğrenci arasındaki diyalektiksel ilişkiyi vurgulayan bir eğitim sistemidir (Frank, Reich, ve Humpreys, 2003).

Diğer bir tanıma göre uzaktan eğitim, özel organizasyonların ve uygulamaların yapılması yanında, ayrıca özel bir ders planı yapma tekniği, özel öğretim teknikleri, elektronik olan veya olmayan sistemlerin kullanıldığı özel iletişim metotları olan, normal olarak öğretim faaliyetlerini farklı ortamlarda oluşturan planlı bir öğrenmedir (Moore ve Kearsley, 1996).

Elektronik medya ya da kişiye özel öğrenim araç-gereçleri kullanan bir eğitim biçimidir (Kaya, 2002).

Özet bir tanımla açık okul eğitimi “okul öğrencisiyle öğretmeni birbirinden fiziksel olarak ayırmak ve bu ayrılığın boşluğunu doldurmak için geleneksel olmayan eğitim yöntemleri, enformasyon ve iletişim teknolojileri kullanmaktır.” (Phillips, 2006)

Uzaktan eğitim, öğrenci ile öğretmenin doğrudan iletişim içinde olduğu doğrudan eğitime ya da yüz yüze öğretime alternatiftir (Keegan, 1990). Keegan’a göre uzaktan öğretim, öğretim sürecinin çoğunluğunda öğretmen ve öğrencinin ayrı olduğu, öğrenci değerlendirmesinin içeren bir eğitim organizasyonu ile öğretmen ve öğrenciyi bir araya getiren ve ders içeriğinde eğitim medyasının kullanıldığı, öğretmenin özel ders veren kişi ya da eğitim temsilcisi konumunda olduğu, iki yönlü karşılıklı bir iletişimin sağladığı bir öğrenme biçimidir (Verduin ve Clark, 1994).

Farklı yer ve zamanda planlanan, basılı ya da elektronik iletişim gereçlerinin ve bilginin kitle iletişim araçları ile insanlara sağlanması için yapılan düzenlemelerdir (Moore,1990, akt. Kaya, 2002).

Birçok öğretim işlevinin, eğitici ve öğrencinin birbirinden uzakta oldukları bir ortamda yapıldığı, resmi eğitim biçimidir (Verduin, Clark,1994, akt. Kaya, 2002).

Öğretmen ve öğrenciler arasındaki eğitimsel iletişimin çoğunluğunun karşılanmadığı, eğitimsel sürecin desteklenmesi ve yapılandırılması için öğretmen ve öğrencilerin iki yönlü iletişiminin uzaktan sağlandığı ve iki yönlü iletişimde teknolojinin kullanıldığı eğitimidir (Kaya, 2002).

Geleneksel öğrenme- öğretme yöntemlerinin sınırlılıkları nedeniyle sınıf içi etkinliklerini yürütme olanağının bulunmadığı durumlarda, eğitim etkinliklerini planlayıcılar ile öğrenciler arası, iletişim ve etkileşimin özel olarak hazırlanmış öğretim üniteleri ve çeşitli ortamlar yoluyla belirli bir merkezden bir öğretme yöntemidir (Alkan, 1981, akt. Kaya, 2002).

Uzaktan eğitim, Simonson (2003) tarafından, öğrenci grubunun ayrıldığı ve öğrenci, öğretmen ve kaynak arasındaki iletişimin etkileşimli iletişim sistemleriyle sağlandığı formal eğitim sistemi olarak tanımlanmıştır (Simonson ve diğerleri, 2006).

California Distance Learning Project (CDLP) uzaktan eğitimi şu şekilde tanımlamaktadır: "Uzaktan eğitim programı öğrenciyle eğitsel kaynaklar arasında bağlantı kurarak eğitimi gerçekleştiren bir sistemdir. Uzaktan eğitim programlarının herhangi bir eğitim kurumuna kayıtlı bulunmayan kimselere de eğitim imkânı sağlıyor olması bizlere, son dönemde öğrenciye tanınan eğitim imkânlarının artmakta olduğunu gösteriyor. Uzaktan eğitim programının bir başka yönü de mevcut kaynaklardan yeterince faydalanıyor olması ve gelişen teknolojiyi de yakından takip etmek zorunda olmasıdır" (California Distance Learning Project, 2014).

United States Distance Learning Association (USDLA) uzaktan eğitimi iki farklı biçimde tanımlamaktadır. Birinci tanım, uzaktan eğitim, öğretimi ile direkt ilişkili bilgi ve yeteneklerin teknoloji ve diğer uzaktan öğrenme formları ile desteklenerek kazanılmasıdır. İkinci tanım ise, "Öğretimsel içeriğin uydu, video, audio grafik, bilgisayar, multimedya teknolojisi gibi elektronik araçların yardımıyla, eğitimin uzaktaki öğrencilere ulaştırılmasıdır. USDLA, öğretmen ve öğrencinin birbirlerinden coğrafi olarak uzak olduğunu belirterek bu eğitim programında elektronik araçların ya

da yazılı materyal ve matbu malzemelerinin kullanılması gerektiğinin altını çizer. Uzaktan eğitim; öğretmenleri içine alan öğretim ile öğrencileri içine alan öğrenim olmak üzere iki temel bölümden oluşmaktadır" (United States Distance Learning Association, 2014).

Batı ortaklaşa eğitimsel telekomünikasyonları organizasyonu (WICHE) uzaktan eğitimi aşağıdaki gibi tanımlamaktadır. Uzaktan eğitim, öğretici ile öğrenci arasındaki zaman, mekan veya her iki kısıtlamayı birden ortadan kaldırabilen bir öğretim sistemidir (WICHE Cooperative for Educational Technologies, 2014).

Ulaşabildiği öğrenci kitlesi daha geniş olduğundan birçok açık üniversite mega üniversite olarak adlandırılabilir. Daniel (1996), *"Büyük uzaktan öğrenim üniversiteleri için mega terimini bulduğumda, eşik olarak 100,000 öğrenci belirledim Bu rakam herhangi bir geleneksel üniversite kampüsüne kaydolan öğrencilerden dikkate değer ölçüde fazladır ve bu tür kurumları yüksek öğretimin diğer kurumlarından farklı kılar."* sözüyle mega üniversitelere atıfta bulunur.

Uzaktan Eğitim genellikle öğrenci ile öğretmenin derslerin çoğunluğunda ayrı oldukları bir eğitim biçimi olarak tanımlanır. Fakat bağımsız ve kendi kendine öğrenimden farklı olarak uzaktan eğitim, genellikle müfredatı planlan ve öğrencileri için kaynak ve hizmet sunan bir kurumun varlığını ima eder (Johnson, 2003).

Uzaktan eğitim, farklı ortamlarda bulunan öğrenci ve öğretmenlerin, öğrenme-öğretme faaliyetlerini, iletişim teknolojileri ve posta hizmetleri ile gerçekleştirdikleri bir eğitim sistemi modelini ifade eder (İşman, 2003). Uzaktan eğitim, bireylere kendi kendilerine öğrenme imkanını sağladığı, geleneksel eğitime göre daha esnek ve birey koşullarına uygulanabilir bir eğitimidir.

Uzaktan eğitim niçin gereklidir?

Toplumların gelişimini etkileyen en önemli etkenlerden biri eğitimidir. Bu nedenle eğitim sistemlerine büyük yatırımların yapılması gerekmektedir. Nüfus artışına paralel olarak artan eğitim ihtiyacının karşılanması da toplumların çözmesi gereken önemli eğitim sorunlarından biridir. Aynı zamanda bilgi çağı gereği olan yaşam boyu öğrenme ihtiyacının karşılanması da gerekmektedir (İşman, 2011).

Eğitim sistemindeki aksaklıkların ve eğitimin tüm ülke apma yaygın Şekilde yeterli sayıda uzman eğitmenin gözetiminde gerçekleştirilmesi için uzaktan eğitim, artan sayıdaki uygulamalarla baŐarisını kanıtlamıŐ bir yöntemdir (nder, 2003).

Türkiye’de uzaktan eğitimin tarihçesi

Türkiye’de uzaktan eğitim çalışmalarının içinde bulunduğu durumu gereğince anlayıp değerlendirebilmek için, konuya tarihsel bir perspektiften bakmak ve sorunu bu açıdan değerlendirmekte yarar vardır. Son iki yüzyıllık Türk Tarihi bir yapısal, toplumsal dönüşüm ve ađdaŐlaŐma tarihidir. Osmanlı İmparatorluğu tarafından modernleŐme yolunda orduda giriŐilen ilk sınırlı değerlikleri tanımlayan ıslahat hareketi daha sonra Cumhuriyet döneminde, Atatürk’le birlikte inkılap hareketine dönüşmüştür. İnkılap terimi, toplumun geleneksel yaŐayıŐ biçimlerini, kavramlarını ađdaŐ batı akılcılığının fikirlerine göre toptan değer değiŐtirmeyi amaçlayan bir devlet kuramını ifade etmektedir (zdil, 1986).

Uzaktan eğitim coğrafi olarak farklı mekanlardaki ğrenci, ğretmen ve eğitim malzemelerini buluŐturarak eğitim süreçlerinin oluşturulmasını sağlayan bir eğitim modelidir. Uzaktan eğitimin en yaygın ve bilinen modeli ‘‘Açık niversite’’dir. İlk olarak İngiltere’de, yaŐ sınırlaması ve formel öğrenim geçmişi gibi kısıtlamalar olmaksızın, isteyen herkesin yükseköğretim yapmasına olanak veren Açık niversite girişimi, zamanla birçok ülkede kitlesel eğitim modeli olarak yaygınlaŐmıŐ, radyo, televizyon ve internet teknolojileri ile bütünleşmiştir. Cumhuriyet dönemi yükseköğretim tarihinin iki devre olarak ortaya çıktığı bilinmektedir. Birincisi, yükseköğretim sisteminin sorumluluğunun Milli Eğitim Bakanlığı’na ait olduğu dönemdir. İkinci dönem ise, 1981 yılında Yükseköğretim Kurulu’nun kurulmasıyla başlayan, devam etmekte olan süreçtir (zkul, 2009).

Milli Eğitim Bakanlığı tarafından 1961 yılında Mesleki ve Teknik ğretim bünyesinde faaliyete geçen Mektupla ğretim Merkezi, uzaktan eğitim konusunda geniş kitlelere yönelik ilk ve kapsamlı giriŐimdir. Yükseköğretimdeki kapasite yetersizliğine çözüm getirmiŐ olması, yetişkin ve çalıŐanlara sunduğu eğitim imkanı nedeniyle Açıköğretim, öngörülenin üzerinde bir ilgi görmüŐtür. Tüm yükseköğretim ğrencilerinin yaklaşık %35’inin tek bir kurumun çatısı altında uzaktan eğitim ğrencisi

olması da, Türk Yükseköğretim Sistemi'ne dünyada benzeri olmayan bir özellik kazandırmaktadır (Özkul, 2009).

Yapılan birçok araştırma şunu göstermektedir ki, gelişmekte olan Türkiye, eğitim alanındaki çağdaşlık ve uygarlık sunan gelişmeleri kendi eğilim sisteminde uygulamaktan geri kalmamıştır. Bu çağdaş gelişmelerden bir tanesi de uzaktan eğitimidir. Türkiye' deki ilk uzaktan eğitim çalışmaları 1924 yılında Dewey'in sunduğu "öğretmen eğitimi raporu" ile gündeme gelmiş 1927 yılında kavram olarak oluşmaya başlamıştır (Alkan, 1997). Daha sonra çalışmalar durma noktasına gelmiş; fakat 1950 yılından sonra çalışmalar hızlanmış ve bu konudaki uygulama çalışmalarının hazırlıkları başlamıştır (İşman, 1997).

John Dewey'in öğretmen hizmet içi eğitiminde mektupla öğretime yönelik, *"bugün tedris hayatında bulunan muallimlerin bilmuhabere ders almaları da muvafık olunur..."* şeklindeki önerisi (Dewey, 1939) Türk Eğitim Sistemi'nin kavramsal olarak uzaktan eğitimle ilk tanışıklığıdır.

Ülkemizde eğitim teknolojisi ve uzaktan eğitim konusunda öncü çalışmalar yapmış olan Cevat Alkan, 1980 yılında yayınlanan "Açık Üniversite" başlıklı kitabında (Alkan, 1981) Türkiye'deki uzaktan eğitim konusundaki çalışmaların;

- Konunun fikir olarak tartışılması ve öneriler geliştirilmesi (1927-1960)
- Ortaöğretim düzeyinde uygulanması (1960-1974)
- Yükseköğretim düzeyinde geliştirme girişimleri (1974 sonrası) olmak üzere üç yönlü ve aşamalı olarak ortaya çıktığını belirtmektedir.

Karayalçın'a göre (1959)uzaktan eğitim konusunda memleketimizdeki ilk adım, Türkiye İş Bankası'nın Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesi'nde tesis etmiş olduğu Banka ve Ticaret Hukuku Araştırma Enstitüsü tarafından atılmış ve banka personeline mektupla uzaktan eğitim verilmiştir.

Türk Eğitim Sistemi'ndeki gelişim süreçleri üç ana boyutta incelenmektedir (İşman, 2011):

1. Kavramsallaşma Süreci,
2. Mektupla Öğretim Süreci,
3. İletişim Teknolojilerini Kullanma Süreci.

Kavramsallaşma süreci

Türkiye'de uzaktan eğitim konusundaki gelişmeler ülkenin sosyoekonomik şartlarıyla orantılı gitmektedir. Bu konudaki gelişmelerin Cumhuriyet'in ilanından sonra başlayan bir dizi yenileşme hareketleriyle ülkemize davet edilen yabancı uzmanların tavsiyeleriyle başladığı görülmektedir.

1924 yılında yabancı uzman raporları özellikle de J. Dewey'in öğretmen yetiştirme konusunda uzaktan eğitimi teklif etmesi, uzaktan eğitim kavramıyla tanışmamızı sağlamıştır.

Milli Eğitim Bakanlığı bünyesinde uzaktan eğitim uygulamaları, ilk kez 07.11.1960 tarihinde mektupla öğretim adı altında ve deneme öğretimi olarak başlamıştır (Özdil, 1986). Bu denemeden sonra 26.02.1966 tarihinde Mektupla Öğretim ve Teknik Yayınlar Genel Müdürlüğü kurulmuştur (Özdil, 1986).

Mektupla öğretim süreci

Mektupla Yüksek Öğretim Merkezinin kurulması, Deneme Yüksek Öğretmen Okulunun (8 Mayıs 1974) eğitime başlaması 1974 yılındaki önemli gelişmelerdendir. 1974-1975 eğitim-öğretim yılında orta öğretim kurumlarının bitiren yaklaşık 45.000 öğretmen adayı Deneme Yüksek Öğretmen Okuluna kayıt olarak uzaktan yüksek öğretime başlamıştır. Mektupla Yüksek Öğretim Merkezinin kurulmasıyla üniversitelerdeki yığılmayı önlemek amaçlanmış ve merkezin çalışmalarının televizyonla desteklenmesi planlanmıştır. Fakat zamanla iki uygulamanın da yetersiz olduğu düşünülmüş ve 1975 yılında uygulamalara son verilmiştir (İşman, 2011).

Mektupla eğitim çalışmaları, Alkan'ın ifadesiyle (1981) *“1960'larda, sınırlı bir meslek alanına yönelik deneysel bir girişim olarak başlayan bu uygulamalar, bir dizi olumsuz etkiler altında henüz büyük kitlelere ulaşma olanağı bulamadan, büyük bir sosyal baskıya dönüşen yükseköğretim talepleri karşısında bu kademeye kaydırılmıştır... Kalkınmanın gerektirdiği kritik insan gücü gereksinimini karşılamak, yükseköğretim kurumları önündeki öğrenci birikimini ortadan kaldıracak yeni kapasite yaratmak, televizyon ve radyodan yararlanarak büyük kitlelere eğitim hizmeti götürmek ve öğretimin etkinliğini artırmak gibi gerekçelerle, 1974 yılında “Mektupla Yükseköğretim Merkezi” kurulmuştur.”*

Mektupla Yükseköğretim Merkezi, Türk Yükseköğretim Sistemi içerisinde uzaktan eğitimden yararlanılmasına yönelik ilk kapsamlı uygulama olarak ortaya çıkmıştır. Milli Eğitim Bakanlığı'na bağlı olarak kurulan bu merkezin amacı; lise ve dengi okullardan mezun olup var olan yükseköğretim kurumlarına girme olanağı bulamamış gençlere, toplumun gereksinim duyduğu alanlarda uzaktan öğretim yöntemiyle yükseköğrenim olanağı yaratmak olarak belirlenmiştir. Böylece en kısa zamanda, üniversiteler önünde birikmiş gençlere hızla eğitim olanağı yaratılarak kapasite yönünde meydana gelen darboğazın aşılması öngörülmüştür. Sistemin yapısını ve işleyişini tanımlamak üzere de “Milli Eğitim Bakanlığı'na Bağlı Mektupla Öğretim Yapan Yüksekokullar Geçici Yönetmeliği” hazırlanmıştır (Özku, 2009).

Fidan'ın (1975) Mektupla Yükseköğretim konusundaki izlenimleri ise şu şekildedir: *“Zamanın yetkilileri dünyada bu alandaki gelişmeleri dikkate alarak özellikle televizyonla öğretimin ağırlık taşıyacağı, mektupla öğretim (sınıf öğretimi) ve yüz yüze öğretimin bir arada bütünleştirilmesinden yaratılacak bir AÇIK OKUL'un, (Açık Yüksekokul veya Açık Üniversite) aşamalı plan içerisinde geliştirilmesini hedef almışlardı. Televizyonun ağırlık taşıyacağı bir sistemin yaratılması uzun süreli bir yatırım planlamasını, teknik personel yetiştirilmesini ve çok iyi bir örgütlenmeyi gerektiriyordu. Diğer yandan ise en kısa zamanda, üniversiteler önünde birikmiş gençlere süratle eğitim imkanı yaratma söz konusu idi.”* Her iki ihtiyacı da karşılamak üzere iki ayrı kuruluş meydana getirilmiştir.

1. **Mektupla Öğretim Merkezi:** Öğretmen yetiştiren yükseköğretim kurumlarına servis hizmeti, görerek mektupla öğretim ve yaz uygulaması ile bütünleştirilmiş bir öğretim programının geniş bir öğrenci grubuna uygulanması ile yükümlü kılınmıştır.
2. **Deneme Yüksek Öğretmen Okulu:** İleride bir açık öğretim kurumuna dönüştürülecek bir yüksekokul veya üniversitenin çekirdeğini teşkil edecek, televizyonla öğretime ağırlık veren bir sistemin kurulması için gerekli malzemeleri ve düzenlemeleri denemeler yaparak geliştirecek kurum (Özku, 2009).

Alkan (1981) ve Fidan (1975) bu ikili yaklaşımın altında yatan temel düşüncenin;

- Deneme Yüksek Öğretmen Okulu'nu ileride oluşturacak bir açık öğretim kurumunun çekirdeği olarak geliştirmek,

- Mektupla Öğretim Merkezini de başlangıçta yükseköğretim kurumlarına kapasite artışında bir hizmet birimi olarak düzenlemek,
- Sonraları her iki kurumu bir çatı altında birleştirerek ileri düzeyde çağdaş bir uzaktan eğitim kurumu yaratmak

olduğunda birleşmektedirler.

Ortaya çıkan olumsuzluklar nedeniyle Mektupla Yükseköğretim Merkezi, 15 ay gibi kısa bir süre içerisinde yerini Yaygın Yükseköğretim Kurumu (YAYKUR) içerisindeki Açık Yükseköğretim Dairesi Başkanlığı'na bırakmıştır. YAYKUR'un kurulmasından sonra o zamana kadar Mektupla Öğretim Merkezi'nce yapılan hizmetlerin "Açık Yükseköğretim Dairesi Başkanlığı'nca yürütülmesi öngörülmüştür (Özkul, 2009).

1975'de Yaygın Yüksek Öğretim Kurumu (YAYKUR) kurulmuş ve Deneme Yüksek Öğretmen Okulu ile uzaktan öğretime başlayan öğrenciler bu kuruma devredilmiştir. Mektupla öğretim, açık yüksek öğretim, dışarıdan bitirme ve örgün yüksek öğretim programlarını bünyesinde toplayan YAYKUR bu programlar sayesinde çeşitli bölümlerde orta öğretim öğretmenliği, ilkokul öğretmenliği, teknik ve sosyal bilimler ile yabancı diller alanlarında uzaktan yüksek öğrenim hizmeti vermiştir. YAYKUR'un bu eğitiminde, danışmanlık hizmetleri ve uygulamalarında yazılı materyaller, televizyon, radyo ve ses bantları kullanılmıştır. Fakat Milli Eğitim Temel Kanunu 42.maddesinde "Genel, mesleki ve teknik yaygın eğitim alanında görev alan resmi, özel ve gönüllü kuruluşların çalışmaları ve arasındaki koordinasyon Milli Eğitim Bakanlığı'nca sağlanır." ifadesi YAYKUR'un bağımsız ve açık bir üniversite olmasını engelleyerek düşünüldüğü kadar yayılmasını engellemiştir. Adı Yaygın Yüksek Öğretim Kurumu olan fakat istenilen yaygınlığı ve gelişmeyi sağlayamayan YAYKUR'un 1979 yılında çalışmalarına son verilmiştir (İşman, 2011).

Gerek Mektupla Öğretim Merkezi'nin, gerekse Deneme Yüksek Öğretmen Okulunun kurulmasındaki temel düşünce Türkiye için çağdaş bir uzaktan eğitim kurumu ortaya çıkarmaktır. Ancak bu girişimlerin akademik çevrelerce ve kamuoyunca olumsuz karşılanmış olması, yalnızca Milli Eğitim Bakanlığı'nın öğretmen ihtiyacını karşılamak üzere, öğretmen yetiştirme ile sınırlı kalmasına neden olmuştur. Bu uygulamanın ilk yılında öğrenciler temel bilgi kaynağı olarak yalnızca basılı materyaller ders notu ve kitaplar kullanmışlardır. 1975 yılının sonuna gelinirken yalnızca basılı

materyaller ile-yapılan uzaktan eğitimin yeterli olmadığına inanılmış, uygulama Bakanlıkça durdurulmuştur (Kaya ve Odabaşı, 1996). Daha sonra yapılan planlı ve çağdaş uygulamalarla, mektupla öğretim yöntemi günümüze kadar, "Açık Öğretim Fakültesi" ve "Açık Lise" uygulamaları ile günümüze kadar gelmiştir.

1982 yılında yürürlüğe giren 2547 sayılı Yüksek Öğretim Yasası ile Anadolu Üniversitesi bünyesinde Açık Öğretim Fakültesi kurulmuştur (İşman, 2011).

İletişim teknolojilerini kullanma süreci

Teknolojik gelişmelere paralel olarak eğitim ihtiyaçlarında artış ve değişiklikler görülmektedir. Teknolojinin getirdiği ve günlük hayatta sürekli iç içe olduğumuz yenilikler sınırlı zaman ve kaynaklarla yeni metotların etkin kullanılması ülkenin eğitim programlarının ve eğitim hedeflerinin içinde yer alır. Özellikle son yirmi otuz yıllık bir döneme bakılacak olunursa teknolojik gelişmelerle uzaktan eğitimin gelişmesinde bir paralellik görülür. Yaşanılan kültürden bağımsız eğitim programı düşünülmemeyeceği gibi yeni teknolojik gelişmelerden etkilenmeyen bir eğitim programı da düşünülemez. Bu nedenle eğitim ve öğretime ayrılan kaynaklar zamanla artmakta, kitlelerin eğitimi daha ön plana çıkmaktadır.

2010-2011 eğitim-öğretim yılı itibari ile Türkiye’de birçok özel veya devlet okulu ve üniversitesi uzaktan eğitim faaliyetlerini sürdürmektedir. Bu okullar ve üniversiteler uzaktan eğitim faaliyetlerini özellikle web tabanlı uzaktan eğitim sistemlerini kullanarak devam ettirmektedirler.

Tarihsel gelişimi itibarıyla dünyada uygulanan uzaktan eğitim projelerinden (ilk uygulama 1728’de yapılmış) yaklaşık iki asır sonra ancak ülkemize gelebilen uzaktan eğitimde yeni teknolojik gelişmelerin de ülkemize uygulama olarak girmesi için bir o kadar yıl daha bekleme gereği yoktur. Bu nedenle teknolojik gelişmeler takip edilerek en etkin şekilde kullanılmalı, Türk Milli Eğitimi’ni yönlendirenler bu yöndeki gerekli çalışma ve çabaları önemle takip etmelidir (İşman, 2011).

Yükseköğretim kanunu sonrasında açık ve uzaktan eğitim

1981’de çıkarılan 2547 sayılı Yükseköğretim Kanunu ile ülkemizdeki tüm yükseköğretim kurumları Yükseköğretim Kurulu (YÖK) çatısı altında toplanmış,

akademiler üniversitelere, eğitim enstitüleri eğitim fakültelerine dönüştürülmüş ve konservatuarlar ile iki yıllık meslek yüksekokulları üniversitelere bağlanmıştır.

Yükseköğretim Kanunu'nun yürürlüğe girmesiyle Eskişehir İktisadi Ticari İlimler Akademisi de Anadolu Üniversitesi olarak yeniden yapılırken bu üniversite içerisinde örgün programlar yanında Açık Eğitim yapılması öngörülen Açıköğretim Fakültesi kurulmuştur. YAYKUR'un işlevleri ve 10 bine yakın öğrencisi Anadolu Üniversitesi'ne bağlı Açıköğretim Fakültesi'ne devredilerek uzaktan eğitimin ülkemizde yaygınlaşmasının hızlandırılması öngörülmüştür. Kanunla aynı zamanda yükseköğretimde eğitim türleri de tanımlanmış, bunlar arasında "Açık Eğitim"e de yer verilmiştir.

Açıköğretim Fakültesi'nin kuruluşundan kısa bir süre sonra çıkartılan Açık Yükseköğretim Yönetmeliği, Türkiye'de Açık ve Uzaktan Eğitim konusunda iki tür uygulama modeli ortaya çıkarmıştır. Bunlardan birincisi "Anadolu Üniversitesi'nde Merkezi Açık Yükseköğretim", ikincisi de "Diğer Üniversitelerde Açık Yükseköğretim"dir (Özku,2009).

Açıköğretimin bir eğitim türü olarak yükseköğretim kanununda yer almasında, dönemin EİTİA Başkanı Prof. Dr. Yılmaz Büyükerşen'in, 1978 yılında açıköğretim konusunda hükümete verdiği raporun (Büyükerşen, 1989) önemli etkisi olmuştur. Her ne kadar raporun verildiği hükümet görevde olmasa da, 12 Eylül 1980 müdahalesi ardından askeri yönetim ve YÖK tarafından açıköğretimin yükseköğretime girişte darboğazların aşılması için bir fırsat olarak görüldüğü anlaşılmaktadır. Çünkü 1981 yılında Türkiye'de yükseköğrenime olan talep 420 bin iken, üniversitelere girebilen öğrenci sayısı 54 bin dolayındaydı. Yani o dönemde var olan üniversiteler talebin yaklaşık %13'ünü karşılayabiliyordu.

Öte yandan, eğitim teknolojisindeki gelişmeler, eğitimin duvarların dışına taşınması düşüncesini başka bir deyişle uzaktan eğitim modelini zorunlu kılıyordu. Büyükerşen raporunda eğitim sorunlarını ve eğitim teknolojisindeki gelişmeleri değerlendirdikten sonra, televizyonun eğitim teknolojisi ve dünyadaki örneklerine değinmekte ve televizyon ile eğitimi Türkiye açısından irdeleyerek Türkiye için yeni bir model olarak televizyon ile eğitim modelini önermektedir (Özku, 2009).

Her ikisi de kısa süren "Mektupla Yükseköğretim" ve YAYKUR girişimleri sonrasında Türk Yükseköğretim Sistemi içerisinde üçüncü kapsamlı uzaktan eğitim

girişimi Anadolu Üniversitesi Açıköğretim Sistemi olmuştur. Yükseköğretimde açık eğitimin yasal olarak olanaklı kılınmasının ardından, 20 Temmuz 1982’de çıkartılan ve Türk yükseköğretim Sistemi’ni yeniden yapılandıran 41 sayılı Kanun Hükmünde Kararname ile Anadolu Üniversitesi Açıköğretim Fakültesi kuruldu. Böylece yüz yüze eğitim yapan geleneksel yapıdaki bir üniversite bünyesinde uzaktan eğitim yapan bir fakülte kuruldu ve Anadolu Üniversitesi de ikili (dual) sistemde yükseköğretim modeli uygulayan bir üniversiteye dönüşmüş oldu (Özkul, 2009).

Başlangıç yıllarında Anadolu Üniversitesi Açık Öğretim Sistemi’ndeki eğitim çalışmaları dört başlıkta gelişmiştir (Büyükerşen ve Tahir, 1990):

- Lisans ve önlisans programları
- Sertifika programları
- Kurumların hizmet içi eğitim ihtiyaçlarına yönelik programlar
- MEB ve TRT için üretilen programlar

Bu çalışmada sadece lisans programları ele alınacağından sadece lisans programları hakkında bilgi verilecektir.

1982-1983 öğretim yılında Açıköğretim Fakültesi bünyesinde İktisat ve İş İdaresi lisans programlarının İktisat ve İşletme fakültelerine dönüşmesinden sonra, bu fakülteler bünyesinde yedi lisans programı ortaya çıkmıştır. İktisat Fakültesi bünyesinde İktisat, Maliye, Çalışma Ekonomisi ve Endüstriyel İlişkiler, Kamu Yönetimi bölümleri; İşletme Fakültesi’nde ise Muhasebe-Finansman, Pazarlama, Yönetim ve Organizasyon bölümleri yer almaktaydı. 2000-2001 yılında İşletme Fakültesi’nin bölümleri, İşletme Bölümü altında birleştirilerek tek bölümlü fakülte haline dönüştürülmüştür (Özkul, 2009).

İngilizce Öğretmenliği Lisans Programı (İÖLP) İngilizce öğretmeni açığının hafifletilmesi için Milli Eğitim Bakanlığı ve Anadolu Üniversitesi tarafından, bir protokol çerçevesinde ortaklaşa gerçekleştirilen ve 2001-2002 öğretim yılından itibaren öğrenci kabul edilen bir öğretmen yetiştirme projesidir. Program ilk iki yılı yüz yüze eğitim, son iki yılı ise uzaktan eğitim olmak üzere iki aşamalı bir eğitim sürecinden oluşmaktadır. Programın özellikle yüz yüze eğitim aşamasında MEB ve Anadolu Üniversitesi Açıköğretim Fakültesi’nin yoğun ve etkin bir işbirliği gerçekleştirilmiştir. Yüz yüze eğitimler farklı illerde yerel üniversitelerin akademik koordinasyonunda çoğu MEB’e ait binalarda gerçekleştirilmiş, dersler MEB’in deneyimli öğretmenleri ve

öğretim elemanları tarafından verilmiştir. Önce 7 ilde başlayan uygulama daha sonra 16 ile çıkartılmıştır. Programın uzaktan eğitim yoluyla gerçekleştirilen süreci ise büyük ölçüde bilgi ve iletişim teknolojileri ile desteklenmiştir. 2009 yılı itibari ile İÖLP Eskişehir dahil 8 ilde sürdürülmektedir. Okul Öncesi Öğretmenliği Lisans Programı da, benzer şekilde bu alandaki öğretmen ihtiyacının daha kısa sürede giderilmesi amacıyla hazırlanmış ve 2001-2002 öğretim yılından itibaren eğitime başlamıştır. Tüm bu lisans programlarının dışında hizmet içi eğitim programları, sertifika programları, batı Avrupa programları, bilgi yönetimi programı, ikinci üniversite projesi, Yunus Emre öğrenme portalı da bulunmaktadır (Özkul, 2009).

Moore ve Kearsley (2012)'e göre, Türkiye'de Anadolu Üniversitesi (www.anadolu.edu.tr) hem yerinde hem uzaktan eğitim veren çift yönlü bir üniversitedir. 2010 yılı rakamlarına göre toplam 1.524.000 öğrencisiyle dünyanın en büyük uzaktan eğitim üniversitelerinden biridir. Türkiye'deki üniversite öğrencilerinin yüzde 40'ı Anadolu Üniversitesinin Açık Eğitim sistemindedir ve açık eğitim bugüne kadar 1.200.000 öğrenciyi fakülte veya eşdeğer diploma mezunu yapmıştır. Türkiye'de öğrenciler üniversitelere ülke çapında yapılan standart bir sınavla alınmaktadır ve Anadolu üniversitesi açık eğitim sistemi üniversitelerde kendileri için yeterli kontenjan bulunmayan öğrencilere alternatif bir eğitim fırsatı olarak 1982 yılında kurulmuştur. Anadolu üniversitesi zamanla, birçok diğer açık üniversite gibi, çalışan insanlar için eğitimlerine devam etmenin bir yolu haline gelmiştir. Şu anda Anadolu Üniversitesinin Açık Eğitim sisteminde 3 lisansüstü program, 12 fakülte, 50 eşdeğer derece, çok çeşitli disiplinlerde 34 sertifika programı bulunmaktadır. Bunlara ek olarak 15 Avrupa ülkesinde yaşayan Türk vatandaşları için özel programlar mevcuttur. Anadolu üniversitesinin açık eğitim sistemi fiziksel, işitsel ve görsel özürleri olan insanlara ve cezaevi mahkumlarına da eğitim imkanları sunmaktadır.

Anadolu Üniversitesi öğrencilerine basılı malzeme, CD, TV kursları, temas büroları, yüz yüze veya online akademik dersler, video konferansları ve web sitesindeki e-öğrenim platformuyla ulaşmaktadır. Bütün malzeme Eskişehir'deki kurs tasarımcıları ve üreticileri ekibi tarafından yapılmaktadır. Programların çoğunda temel ders aracı, kendi kendine öğrenme formatında yapılmış ders kitaplarıdır. Her derste, gerekli metin, televizyon temelli dersle uyum içinde olacak şekilde üretilmiştir. Bugüne kadar beş yüz elli TV eğitim programı tasarlanmış ve yayınlamıştır. Televizyon yayını devlete ait Radyo Televizyon Şirketi TRT tarafından yapılmaktadır. Toplamda 92 ofisi 81 ile

dağılmıştır, ayrıca Almanya ve Kuzey Kıbrıs'ta büroları bulunmaktadır. 81 üniversite ile işbirliği içinde 90 irtibat bürosunda 12 farklı derste yüz yüze ders seansları sunmaktadır. Buna ilaveten, bir danışma merkezi öğrencilerin sorularına telefon, eposta ve faksla yanıt vermektedir. Öğrenciler yukarıda bahsedilen medyalara e-kitaplar (232 kitap ve 2,922 ünite), e-televizyon (1,482 program), e-sınav (136 ders için 11,600 soru), e-alıştırma (88 ders ile 1204 egzersiz), e-işitsel kitap (62 kitap) ve e-danışma (23 farklı site için) gibi içeriklere sahip bir e-öğrenme portalı yoluyla ulaşabilmektedir. Ayrıca e-MBA İngilizce Öğretmenliği, Bilişim Yönetimi Yüksek Okulu, Türkçe sertifika programları gibi web destekli veya web temelli programlar sunulmaktadır.

Birçok programda öğrencilerin durumları Sınav Bölümü tarafından üretilen çoktan seçmeli testlerle değerlendirilmektedir. Bu sınavlar yaklaşık 315,000 personelle 92 merkezde, 11 Avrupa kentinde ve Kuzey Kıbrıs'ta gerçekleştirilmektedir. Bazı küçük web temelli veya web destekli derslerde öğrencinin performansını ölçmek için ödevler, portföyler, yazılı ve sözlü sınavlar, öğrencinin online tartışmalara katılım oranı kullanılmaktadır(Moore ve Kearsley, 2012).

1990'lı yıllardan itibaren, uzaktan eğitimi geliştirmek, Anadolu Üniversitesi'ne bağlı Açıköğretim Fakültesi dışında, diğer üniversitelerin de bilgi ve iletişim teknolojilerinin sağladığı olanakları kullanarak yükseköğretim öğrenci kontenjanlarını artırmak ve hayat boyu öğrenmeyi desteklemek üzere, yeni girişimler başlamıştır.

Uzaktan eğitimde bu yöndeki gelişim ve değişimi değerlendirmek için YÖK faaliyet raporları değerlendirilmelidir.

YÖK faaliyet raporları, diğer konularda olduğu gibi uzaktan eğitim alanında da, nelerin beklendiği ve nelerin gerçekleştiğini özetleyen dokümanlardan birisidir. 2000 yılından 2005 yılına kadar YÖK faaliyet raporlarının tümünde; *“Yirminci yüzyılın sonlarına damgasını vuran bilgi çağı, toplumu farklı açılardan derinden etkilemiştir. Bilgi ve iletişim teknolojileri, her sektörde olduğu gibi, yükseköğretimde de yeni bir çığır açmıştır. Üniversitelerimizde kısıtlı öğretim üyesi kaynağının etkin ve verimli kullanımının yanı sıra, daha geniş ve farklı öğrenci kitlelerine hitap edebilme özelliğinden dolayı iletişim ve bilgi teknolojilerine dayalı uzaktan yükseköğretimin dünyadaki gelişmelere paralel ve eş zamanlı olarak ülkemizde de hızla yaygınlaşacağı beklenmektedir.”* ifadesi yer almaktadır (Özkul, 2009).

Prof. Dr. Kemal Gürüz tarafından hazırlanan “Higher Education in the Global Knowledge Economy-Küresel Bilgi Toplumunda Yükseköğretim” başlıklı bir diğer raporda (Gürüz, 2003) endüstri toplumundan bilgi toplumuna dönüşüm ve bağlı olarak küresel bilgi ekonomisinin ortaya çıkışı değerlendirilmekte, uzaktan eğitim tarihçesi özetlenerek teknolojinin yükseköğretimde etkileri;

- Dağıtık (distributed) öğrenme ve sanal (virtual) üniversiteler,
- Kurumların pazarda konumlanması,
- Öğrenme ve pedagojiyle ilgili veri,
- Kütüphanelerin yeniden yapılanması,
- Örgütsel değişim,
- Öğrenci niteliklerinde değişimler

başlıklarında değerlendirilmektedir. Bilgi toplumunda uzaktan eğitim hizmeti sağlayan kurumlar olarak;

- Sanal üniversiteler,
- Şirket üniversiteler,
- Sertifika programları geliştiren bilgi ve iletişim sektörü firmalar,
- Franchise üniversiteler,
- Medya girişimleri, yayıncı şirketler, kütüphaneler ve müzeler,
- Akademik aracılar (broker)

gibi yapıların ortaya çıktığı belirtilmektedir.

Yükseköğretim Kurumu tarafından, Şubat 2007 yılında yayımlanan “Türkiye’nin Yükseköğretim Stratejisi” başlıklı raporda (YÖK, 2003), birçok alanda olduğu gibi uzaktan eğitim alanında da hedef ve stratejiler ortaya konmaktadır.

Raporda dünya genelinde giderek daha yoğun yaşanan bilgi toplumu ve bilgi ekonomisine geçiş sürecinin üniversiteden beklentileri tanımlanıp, globalleşme ve yığınlaşma kavramlarından ve bu kapsamda dolaylı olarak bilgi ve iletişim teknolojilerinin eğitime olan katkılarından bahsedilmektedir.

Yükseköğretimde kontenjanların artırılmasına yönelik öneriler arasında açıköğretim sistemine girişlerin (lise çıkışlı öğrenciler için) yükseköğretime geçiş sınavı yoluyla olduğu, eğer ortaöğretim bitirme sınavları uygulamaya girerse bu sınavda başarı

gösterenlerin açıköğretime doğrudan kaydının yapılabileceği, böylelikle gençler üzerindeki yükün hafifletilebileceği belirtilmiştir.

“Uzaktan Öğrenme ile Kapasite Yaratılması” başlığı altında günümüzde örgün eğitim programlarında tüm derslerin yüz yüze yapılmakta olduğu, uzaktan eğitimin neredeyse uygulamada hiç yer almadığına değinilmekte, yüz yüze öğrenmenin çok olumlu yanları bulunduğu ancak kapasitenin sınırlı kalmasının da başlıca nedenleri arasında yer aldığı belirtilmektedir. Bu durumun, örgün eğitim programlarının bazı derslerinin e-öğrenme ortamında yapılarak aşılabileceği, programların niteliğine ve derslerin özelliklerine, programın %10-%30’u e-öğrenme yoluyla yapılırsa üniversitelerde dikkate değer bir kapasite artışı sağlanabileceği öngörülmektedir.

Raporda sözü edilen “hayat boyu eğitim” (life-long learning), “yeniden eğitim” (re-education) ve “tam gerektiği zaman eğitim” (just-in-time training) ihtiyaçlarının karşılanması için uzaktan eğitim ve e-öğrenme yoluyla esnek ve yaygın (distributed) çözümler geliştirilmesi mümkündür.

Uzaktan Eğitimin Yönetimi

Kaya (2002) yönetimi, insanların örgütler oluşturmalarıyla ve örgütsel çabalarının yönlendirilmesi gereği ile ortaya çıkmış olduğunu ifade etmektedir. Yönetim, bir süreç olarak ele alınmakta ve amaçlara ulaşabilmek için bu süreçte yapılması gereken bir dizi faaliyetlerin toplamı da yönetimin işlevleri olarak adlandırılmaktadır (Berlingiray, 2002). Temel yönetim işlevleri olarak ise planlama, örgütleme, yöneltme, koordine etme ve kontrol etme işlevleri verilmiştir.

Uzaktan eğitim teknolojilerinin gelişmesi, eğitimin sunumunda karşılaşılan dar boğazın aşılmasında uzun vadeli bir çözüm olarak görülmektedir. Çözüm de kendi içinde kimi problemleri taşımaktadır. Uzaktan eğitim yönetimi de bu sorunlardan biridir (İşman, 2011).

Özalp (1992 akt. Kaya, 2002) yönetimin özelliklerini şöyle sıralamaktadır:

1. Yönetim, amaca yönelik etkinliktir.
2. Yönetim, insan ilişkilerini temel alan bir etkinliktir.
3. Yönetim, bir grup etkinliğidir.
4. Yönetimin demokratik yönleri vardır.

5. Yönetim, bir işbirliği etkinliğidir.
6. Yönetim, işbölümü ve uzmanlaşma etkinliğidir.
7. Yönetim, bir eşgüdüm etkinliğidir.
8. Yönetim, basamaksal özelliğe sahiptir.
9. Yönetim, iki yönlü bir süreçtir.
10. Yönetimde akılcılık vardır.
11. Yönetim, evrensel niteliğe sahiptir.
12. Yönetimin bilim yönü olduğu kadar sanat yönü de vardır.

Eğitim bilimlerindeki yönetsel işlevlerin yerine getirilebilmesi için ve okul yönetimi ve sınıf yönetiminin etkili bir şekilde gerçekleştirilebilmesi için eğitim yönetimi kavramı ortaya çıkmıştır. Eğitim yönetimi ise Taymaz (2000) tarafından eğitim örgütlerini saptanan amaçlara ulaştırmak üzere insan ve madde kaynaklarını sağlayarak ve etkili biçimde kullanarak, belirlenen politikaları ve alınan kararları uygulamak olarak tanımlanmaktadır.

Eğitim, gelişen teknolojiler ve yaşanan çağın gereksinimleri doğrultusunda değişmiş, gelişmiş ve uzaktan eğitim yaygın bir şekilde tüm dünyada uygulanmaya başlamıştır. Uzaktan eğitimin yaygınlaşması, öğrenci sayısının giderek artması uzaktan eğitim sistemlerinin yönetiminin, eğitim yönetiminden farklılaşmasına neden olmuştur.

Uzaktan eğitim yönetiminin; klasik anlamda eğitim yönetiminden farklı düşünsel ve yönetsel beceri ve modelleri gerektirdiği düşünülmektedir. Uzaktan eğitimde, eğitim-öğretim sanal bir örgüt içinde oluşmaktadır. Bu nedenle, eğitim-öğretim ortamlarının tasarımı ve yönetiminde sanal niteliğin göz önünde bulundurulması gerekmektedir. Bu durumda, uzaktan eğitim, klasik eğitim yönetiminden farklı olarak ele alınıp modellendirilmelidir (İşman, 2011).

Tam da bu noktada uzaktan eğitimde örgüt kavramından bahsedilmelidir. Koçel (1998) örgütü, insan - iş - teknoloji faktörlerini birleştiren bir sistem; sosyal bir varlık, sosyal bir sistem; teknik ve toplumsal faktörlerle ilgili bir düzenleme; bir işletmedeki işleri, mevkileri, işgörenleri ve aralarındaki otorite ve haberleşme ilişkilerini gösteren bir yapı olarak tanımlamaktadır.

Bursalıoğlu (1982) örgütü, üyeleri tarafından kurulan bir koalisyon, planlı biçimde güçler ve eylemler topluluğu, bir iletişim ağı, olarak tanımlanabileceğini belirtmiştir.

“Örgüt, toplumsal gereksinmelerin bir bölümünü karşılamak üzere, bireylerin bir araya gelerek, önceden belirlenmiş amaçları gerçekleştirecek işleri yapmak için güçlerini eşgüdümleyen insanlardan oluşan toplumsal sistemdir” (Koçel, 1998; Can, 1994; Ülgen, 1993; Başaran, 1984) .

Örgütlenme, örgüt yapısının oluşturulması ile ilgili faaliyetler topluluğudur. Bunlar örgütteki işler ile işleri yapacaklar arasındaki ilişkilerin açık olarak belirlenmesidir. Bu anlamı ile örgütlenme bir süreci ifade eder. Bu süreç (Koçel, 1998) ;

- Faaliyetlerin anlamlı ve etkili bir şekilde gruplanması,
- Bu grupların belirli örgüt kademe ve statüleri haline getirilmesini,
- Bu statülere işgörenlerin atanma aşamalarını içerir.

Bilgi çağında bilginin patlama sayılabilecek kadar yoğun üretilmesi, üretilen bilginin oldukça kısa sürede uygulamaya sokulması, bilişim teknolojilerindeki hızlı gelişme ve globalleşme gibi değişimler örgütleri yapılarını ve süreçlerini gözden geçirmeye zorlamaktadır. Bilgi çağında örgütler teknoloji kullanımında hangi düzeyde olurlarsa olsunlar, ileri bilgi ve iletişim teknolojilerinin radikal etkileri ile karşı karşıyadırlar. Güncel bilgi ve iletişim teknolojileri çok dinamik bir gelişim göstererek örgütlerin yapılarında yaşanan dönüşümü hızlandırmaktadır (Öğüt, 2001).

Her zaman ve her yerde doğru ve geçerli sayılabilecek bir örgüt yapısı ve sürecinden bahsetmek oldukça güçtür. Bilimsel - teknolojik gelişmeler ve çevre, örgüt yapısını şekillendiren öğelere tesir ederek modern örgütlerin yapılanmasında etkili olmaktadır. Örneğin belirli bir teknoloji ile birlikte ve belirli çevre koşulları altında demokratik liderlik geçerli bir yönetim yaklaşımı olurken, başka bir çevrede otokratik liderlik daha doğru bir yaklaşım olabilmektedir. Dolayısıyla örgütlenmede ve örgütlerin yönetiminde örgütün içinde bulunduğu teknolojik ve çevresel durum etkili olmaktadır. Örgütlerin içinde buldukları durumla uyumlu olmaları gerekir (İşman, 2011).

Uzaktan eğitimin önemli bir boyutunu örgüt yapısı ve yönetimi oluşturmaktadır. Uzaktan eğitimde etkin bir yönetimin oluşması ise amaca uygun bir kurumun oluşturulması ile mümkündür. Uzaktan eğitimin örgütlenmesine sanal ortamlar da katılmaktadır. Gürol ve Turhan (2005) sanal örgütü, varlığı kısmen ya da tamamen, haberleşme teknolojileri ile birlikte ortaya çıkmış olan internete, kablolu sistemlere, telefon sistemlerine vb. bağlı olan bir işletme, kulüp, topluluk, enstitü, kurum veya benzeri kuruluşlar olarak tanımlamaktadır. Naisbitt (1994 akt. Öğüt, 2001) ise sanal

örgütü örgüt ötesi bilgi, ses ve video iletişim aracılığıyla, gerçek örgüt çatısı altında faaliyet gösteren çalışanlardan farksız biçimde, hatta zaman kaybı ve gereksiz strese neden olmadığı için daha verimli biçimde, değişik yerlerde ve ev ortamlarında çalışanların örgütsel fonksiyonları gerçekleştirmeleri olarak tanımlamaktadır. Sanal örgütün özelliklerine uzaktan eğitim açısından baktığımızda karşımıza aşağıdaki özellikler çıkmaktadır (Koçel, 1998):

- Sanal örgütler, farklı bilgi ve uzmanlıklara sahip olan örgütlerin, bilişim teknolojileri aracılığıyla, ortak amaç doğrultusunda bütünleşmeleri sonucunda oluşmaktadırlar.
- Sanal örgütler, uyum yeteneği, yüksek olan örgütlerdir.
- Sanal örgütler öğrenci ve öğretim elemanlarının taleplerine cevap verme süresi kısa olan, cevap yeteneği yüksek olan örgütlerdir.
- Sanal örgütler, her işi kendi yapan, geniş kapsamlı ve devasa boyutlu olma yerine, dış kaynaklama işlemlerini koordine eden kurumlar olmayı tercih ederler.
- Sanal örgütlerin başarılı, ağ içinde yer alan birimler arasında tesis edilen yüksek güvene dayanmaktadır.
- Sanal örgüt yapıları içinde, kurumsal unvanlar önemini yitirmekte ve hiyerarşik kademeyi temsil eden unvanlar yerine, işin niteliğine vurgu yapan unvanlar kullanılmaktadır.

Uzaktan eğitim yönetimiyle ilgili bazı kavramlar

Uzaktan eğitim örgütlerinde önemli olan bazı kavramlar bulunmaktadır. Bu kavramlar aşağıdaki gibidir (Harry, John ve Keegan, 1993):

Ulaşılabilirlik

- Daha önceki akademik yayınlara ulaşma kolaylığı,
- Zaman kısıtlamasının olmaması,
- Fiziksel alan sınırlılığının olmaması,
- Öğrenci ve çalışan özelliklerine ulaşma kolaylığı.
- Sosyal sorumluluk bilinci içerisinde kolay ulaşılabilir bir örgüt yapısının olması.

Esneklik

- Başvurma süresinin esnekliği.
- Bireysel çalışma konusunda esnek bir yapıya sahip olması,
- Farklı destek servislerinin kullanılması konusunda esnek olması,

Öğrenci öğrenmelerinin kontrolü ve yapısı

- Öğrenci kendi öğrenmelerini kontrol edebilir,
- Öğretim yapısı, öğrenci özelliklerine göre şekillendirilir.

Eğitim-öğretim sunma

Kullanılan teknolojiler ile eğitim-öğretim imkanları daha fazla genişletilebilir. Bu sayede öğrencilerin öğrenmeleri zenginleştirilebilir.

Akreditasyon

Uzaktan eğitim alan öğrenciler, normal eğitim alan öğrencilerle aynı haklara sahip olur ve her iki öğrenci grubu da mezun olduklarında aynı şartlarda iş bulabilir.

Uzaktan eğitim örgüt yapıları

Kaya (2002)'ye göre bağımsız ve karışık yapıları olarak gruplandırılan, karışık yapıları kurumların da kendi içinde tek bölümlü ve çok bölümlü olarak ayrıldıkları uzaktan örgüt yapıları, Harry, John ve Keegan(1993)'a göre şöyle gruplanmaktadır:

1. Bağımsız Uzaktan Eğitim Örgütleri
 - a. Özel ve Devlet Uzaktan Eğitim Okulları ya da Fakülteleri
 - b. Uzaktan Eğitim Üniversiteleri
2. Karışık Uzaktan Eğitim Örgütleri
 - a. Uzaktan Eğitim Veren Bağımsız Fakülteler
 - b. Konsültasyon Modeli
 - c. Entegre Olan Sistemler

Bağımsız uzaktan eğitim örgütleri

Bağımsız uzaktan eğitim örgüt yapısında, uzaktan eğitim hizmeti sunan örgütler tamamen bağımsızdır. Bu kurumlarda temel ve yetişkin eğitiminden üniversite programına kadar çeşitli dersler verilir (Kaya, 2002) . Bu bağımsız örgütler, kendi yapıları hakkında kendileri karar verme yetkisine sahiptir.

Bağımsız uzaktan eğitim sisteminde iki farklı örgütlenme yapısı bulunmaktadır.

Özel ve devlet uzaktan eğitim okulları ya da fakülteleri: Uzaktan eğitim okulları ve fakülteleri kendi içinde bağımsız kuruluşlardır. Bu kuruluşlar kendi elemanlarını alır; finans yapısı, eğitim öğretim, materyal geliştirme ve öğrenci işlerini kendileri bağımsız olarak organize ederler. Bu örgütler, ulusal ya da uluslararası örgütlenmesini kendileri meydana getirirler. Bu tür kuruluşlar, yönetimlerini okul ya da fakülte düzeyinde örgütlerler.

Uzaktan eğitim üniversiteleri ya da açık üniversiteler: Bu örgütler kendi başına bağımsız kararlar verebilen üniversitelerdir. Örgütlenmeleri üniversite düzeyinde gerçekleşmektedir. Bu kuruluşlar, ekonomi, eğitim-öğretim, öğrenci işleri, eleman çalıştırma, işletim ve örgütlenme yapılarını kendileri bağımsız olarak organize ederler (İşman, 2011).

Karışık uzaktan eğitim örgütleri

Karışık uzaktan eğitim örgütlerinde, örgün ve uzaktan eğitim faaliyetleri aynı anda devam eder. Örgüt yapısında, uzaktan eğitim hizmeti sunan örgütler yarı bağımsızdır. Bu yarı bağımsız örgütler, kendi yapıları hakkında kendileri karar verme yetkisine tam olarak sahip değildir (İşman, 2011). Karışık uzaktan eğitim örgüt sisteminin temel üstünlüğünü Verduin ve Clark (1994), uzaktan eğitim öğrencilerinin öğrenme deneyimlerini kampüs öğrencileriyle karşılaştırılır hale gelmesini garanti eden uzaktan eğitimi çalışır hale getirmek için uygulandığı fakülte ya da diğer kaynaklardan yararlanabilinilmesi olarak ifade etmektedir. Bu örgüt yapısına en iyi örnek, Anadolu Üniversitesi'nde bulunan Açık Öğretim Fakültesi (<http://eogrenme.anadolu.edu.tr>) verilebilir.

Karışık uzaktan eğitim örgüt sisteminde üç farklı örgütlenme yapısı bulunmaktadır:

Uzaktan eğitim veren bağımsız fakülteler ya da örgün hizmet veren üniversitelerin uzaktan eğitim birimleri:

Uzaktan eğitim hizmeti veren fakülteler ve uzaktan eğitim birimleri tam olarak bağımsız değildir. Bu tür fakülteler üniversite senatosuna bağlıdır. Üniversitenin örgün eğitiminde görev yapan öğretim elemanları materyal geliştirme ve ders tasarımlarında aktif rol oynar. Bu tür örgütlerin öğrenci işleri, işletim, maliye gibi diğer işleri üniversite tarafından organize edilir. Bu kurumlar örnekleri dünyada oldukça fazladır. Türkiye’de ise Anadolu Üniversitesi Açık Öğretim Fakültesi bu tür kurumlara örnektir (İşman, 2011).

Konsültasyon modeli:

Konsültasyon modeli türünde uzaktan eğitim hizmeti veren kurumlar birkaç üniversitenin katılımıyla oluşturulmuştur. Bu tür örgütler tam olarak bağımsız değildir. Uzaktan eğitim veren kurumun mâliyesi, işletmesi, öğrenci işleri, eğitim-öğretim faaliyetleri bir konsültasyon ile oluşturulan bir komite tarafından organize edilir (Kaya, 2002).

Entegre olan sistemler modeli:

Bu modelde uzaktan eğitim birimleri örgün eğitim hizmeti veren üniversitelerin çok uzağına kurulmuştur. Bütün eğitim-öğretim faaliyetleri örgün eğitim-öğretim içinde görev yapan öğretim elemanları tarafından yürütülmektedir. Uzaktan eğitim öğrencileri örgün eğitim veren üniversitelerin kampüslerine gidip öğretim elemanlarıyla rahatlıkla görüşebilmektedir. Bunun yanı sıra bu öğrenciler bir dönem kampüste kalıp örgün eğitim gören öğrencilerle ders almak zorundadırlar. Uzaktan eğitim öğrencileri örgün eğitim gören öğrencilerin sorumlu oldukları sınavların aynısından sorumludurlar. Hem örgün eğitim gören öğrenciler hem de uzaktan eğitim öğrencileri aynı diplomaya ve haklara sahiptirler; ayrıca iş bulma konusunda da öğrenciler aynı haklara sahiptirler. Çünkü uzaktan eğitim öğrencileri, örgün eğitim içinde aktif rol oynamaktadırlar. Bu tür sistemlerde içsel ve dışsal öğrenme birbiriyle bütünleşmiştir (İşman, 2011).

Entegre olan sistemlerin temel üstünlüğü; uzaktan eğitim öğrencilerinin öğrenme deneyimlerinin kampüs öğrencileri ile karşılaştırılır hale gelmesini garanti eden,

uzaktan eğitimi çalışır hale getirmek için uygulandığı fakültelerin kaynaklarından yararlanabilmesidir (Verduin ve Clark, 1994) .

e-Üniversite Modeli

E-üniversite esas olarak dünyada var olan uzak eğitim yapılarından bağımsız uzaktan eğitim örgütleri içinde düşünülebilmesine rağmen benzerlerinden yönetim yaklaşımı olarak farklılık göstermekte ve Türkiye'de yürürlükte olan yasalara uygun olduğu düşünülmektedir (İşman, 2011).

Bu model hızla gelişen bilişim teknolojilerinin uzaktan eğitim örgütlerine adaptasyonunun sağlanmasına yöneliktir. Bilişim teknolojilerinin temel özelliklerine sahip olan eğitim örgütlerinin başarılı uygulamalarını sağlamak için e-üniversite yönetim modeli geliştirilmiştir. E-üniversite modeli sayesinde, eğitim hizmeti sağlayan örgütlerde tam istihdam ve gelişim başarılı bir biçimde sağlanabilmekte; bunun sonucunda kıt olan eğitim kaynakları israf edilmeden toplumun hizmetine sunulabilmektedir. E-Üniversite sayesinde uluslarda eğitimde fırsat eşitliği belli bir oranda sağlanmıştır. Çünkü, bilişim teknolojileri eğitimde fırsat eşitliğini sağlamada başarılı uygulamalar yapabilmektedir (İşman, 2011).

e-Üniversite Modelinde Karar Süreci

Bursalıoğlu (2010) karar sürecinin yönetimin kalbi ve diğer süreçlerin eksenini olduğunu ve örgütte değişiklik yapmak, bir çatışmayı önlemek veya çözmek, örgüt üyelerini etkilemek amaçlarıyla kullanıldığını belirtmektedir. Örgütün devamlılığı için karar süreçlerinin doğru bir şekilde işlemesi, yöneticilerin aldıkları kararların doğru ve verimli olması ve yöneticilerin karar modelleri ve aşamaları hakkında bilgi sahibi olması gereklidir. Yöneticilerin bilgili olması gerektiği karar aşamaları aşağıdaki gibidir (Bursalıoğlu, 2010):

Problemin anlaşılması: Problemin tüm yönleri yönetici tarafından ele alınır.

Probleme ait bilgilerin toplanması: Problem anlaşıldıktan sonra probleme ait tüm bilgiler toplanır.

Bilgilerin çözümlenmesi ve yorumlanması: Problem ile ilgili toplanan bilgilerin birbirleri ile olan ilişkileri birim uzmanları ve yöneticiler tarafından incelenir ve yorumlanır.

Çözüm yollarının formüle edilmesi: Probleme ilişkin çözüm yolları ve bu çözüm yollarının aşamaları belirlenir.

En verimli çözümün seçimi: Çözüm yolları yöneticiler tarafından incelenerek en iyi çözüme ulaşılır.

Uygulama: Seçilen çözüm yolu yöneticiler ve çalışanlar tarafından uygulanır.

E-Üniversite modelinde birçok yönde ve boyutta kararların alınması gereklidir. Bu kararlar eğitimin kime, nasıl, ne zaman, ne kadar süre ile verileceği gibi kararlardır ve içerik, kullanılacak teknolojiler ve değerlendirme yöntemleri gibi kararların alınması ile oluşturulur. E-üniversite modelinde herhangi bir aşamada karar verilirken karar çevresi, karar seçeneklerinin sayısı, kullanılacak karar ölçütü, kararın dayandığı problemin karmaşıklığı gibi pek çok konu irdelendiğinden dolayı kararlar dinamik yapıda ve çok amaçlı kararlardır (Girginer, 2001).

E-üniversite modelinde iletişimin işlevleri ise aşağıdaki gibidir (Gülner, 2007 akt. Demiray vd., 2010):

- Bilgi verme,
- Düzenleme,
- Bütünleştirme,
- Yönetim,
- İkna etme,
- Sosyalleştirme.

E-üniversite yönetiminde örgütsel iletişim süreci tüm örgütün tek bir mekanda olmamasından dolayı örgün eğitim kurumlarından farklıdır. Bu farklılaşmadan dolayı e-üniversitede sanal örgüt yapısı kullanılarak, iletim dikey ve yatay olarak gerçekleştirilmektedir (Gürol ve Turhan, 2005) . Birim uzmanları arasındaki iletişim yatay ve uzmanlarla yönetim kurulu arasındaki iletişim ise dikey iletişim yoluyla gerçekleştirilmektedir. Birim uzmanları birbirleri ile koordineli ve uyumlu bir şekilde çalışarak yatay bir iletişim gerçekleştirirler. Yönetim kurulu ise belirlenen hedefler doğrultusunda gerçekleştireceği faaliyetleri uzmanlara bildirir, koordinasyonu ve

planlamayı gerçekleştirir ve uzmanlardan zaman zaman faaliyetler ile ilgili geri dönütler alır. Bu şekilde uzmanlar ve yönetim kurulu arasında dikey bir iletişim gerçekleşir (İşman, 2011).

E-üniversite modelinde örgütsel iletişimin bazı amaçları vardır. Bu amaçlar aşağıdaki gibidir (Tutar, Yılmaz ve Erdönmez, 2003 akt. Demiray vd., 2010):

- İşlerin koordinasyonunu sağlamak,
- Problemlere çözüm bulmak,
- Bilgi paylaşımını sağlamak
- Çatışmaları çözmek.

E-üniversite modelinde örgütsel iletişim bu amaçları yerine getirirken bazı fonksiyonları da gerçekleştirir. Bunlar (Tutar, Yılmaz ve Erdönmez, 2003 akt. Demiray vd., 2010):

- Kontrol fonksiyonu
- Güdüleme fonksiyonu
- Duyguların ifade edilmesi fonksiyonu
- Bilgi iletme fonksiyonu

E-Üniversite Modelinde Eşgüdümleme (Koordinasyon) Süreci

E-üniversite, yönetim ve eşgüdümleme gibi yönetim süreçlerini üstlenmekte ve eğitim-öğretim, içerik hazırlama, program, danışman öğretim elemanı gibi kaynakları seçeceği diğer üniversitelerden sağlamaktadır. Gerek duyulursa kendisi de diğer üniversitelere ilgili alanlarda kaynak sağlayabilmektedir.

E-üniversitede eğitim - öğretimin yönetimi proje yöneticisi tarafından gerçekleştirilmektedir. Üniversite ülkenin gereksinim duyduğu insan gücü talebine dayalı olarak birden fazla uzmanlık alanında program açabilmekte ve her programın yönetiminden bir proje yöneticisi sorumlu olmaktadır. Programın yürütülmesi sırasında partner üniversite, diğer dış kaynaklar ve birim uzmanlarının eşgüdümü proje yöneticileri tarafından sağlanmaktadır. Partner üniversitelerin hizmet sunması, protokol ya da benzeri anlaşmalarla hizmetin üniversiteden, öğretim elemanlarından ya da direkt uzmanlardan satın alınması biçiminde gerçekleşmektedir.

E-Üniversite modelinde planlama süreci

Uzaktan eğitimde planlama süreci bazı aşamaları izlemektedir. Gürol ve Turhan (2005) 'in açıkladığı bu uzaktan eğitimde planlama süreçlerini üniversite modeli açısından irdeleyerek aşağıdaki gibi açıklamak mümkündür:

1. E-üniversitedeki eğitim gereksinimlerinin ve bunlara dayalı olarak hedeflerin, hedef kitlenin özelliklerinin, eğitim ihtiyaçlarının vb. geçici olarak belirlenmesi,
2. E-üniversitedeki mevcut eğitim olanakları (mevcut program ve kurslar, yeterlilik düzeyi vb.) ve durumun saptanması,
3. E-üniversitede hedeflerin sistematik olarak ifade edilmesi,
4. E-üniversitedeki belirlenen hedeflere ulaşabilmek için yapılacakların belirlenmesi (fakülte, eğitimci, teknik olanaklar, materyal geliştirme),
5. E-üniversitede planın uygulanması,
6. E-üniversitedeki uygulamanın her aşamasının değerlendirilmesi,
7. E-üniversitede, değerlendirme sonuçlarına göre gerekli önlemin alınması ve planın düzenlenmesi.

E-üniversite modelinde değerlendirme süreci

E-üniversite modelinde değerlendirme, öğrencilerin akademik başarılarının yeni geliştirilen ve teknolojiye dayalı ölçme araçları ile ölçülmesidir. Böylece öğrencilerin e-üniversitede ne derece öğrendikleri saptanabilir. Yönelimsel açıdan ise e-üniversite modelinde değerlendirme süreci üç temel ögenin değerlendirilmesini içerir: kurum, çalışanlar ve birimler. Bu değerlendirmeyi en üst yönetim, gözlem, görüşme, sınav, anket gibi değişik araçları tek tek ya da bir arada kullanarak yapar. Değerlendirme sonuçlarına göre başarılı olan çalışanlar, kurumun gelişimine katkıda bulunan, öğrencilerin tatminini sağlayan eğitimciler ve personel hem başarılarının devamının sağlanması hem de diğer çalışanların teşvik edilmesi açısından ödüllendirilir (Gürol ve Turhan, 2005).

E-Üniversite Modelinde Öğretim Süreci

E-üniversite öğretim sürecinde giriş, öğrenci kaydı, ders, sınavlar ve değerlendirme, diploma ve çıkış aşamaları bulunmaktadır. Bu aşamalardan ders,

sınavlar ve değerlendirme aşamalarında ders tasarımı ve üretimi ile eğitim-öğretimi öğrenciye ulaştırma amacıyla basılı materyaller, televizyon, radyo, bilgisayar ve bilişim teknolojileri, web sitesi kullanılır (İşman, 2011).

E-Üniversite Modelinde Liderlik

Schlosser ve Anderson (1994) , uzaktan eğitimin başarılı yönetiminin anahtarını planlama, organizasyon, liderlik ve kontrol olduğunu vurgulamaktadırlar. E-üniversite modeli açısından baktığımızda bu faktörlerin e-üniversite modelinin başarısı için de gerekli olan anahtarlar olduğunu görmekteyiz. Liderlik de bu yapı içerisinde önemli bir yere sahiptir.

E-üniversite içerisinde yapılanmanın sınırlı bir alanda değil de geniş bir alana yayılması liderlik özelliklerini etkileyen bir faktör olmuştur. Liderlik özellikleri öğrencilerin, öğretim elemanlarının ve yönetim alt birimlerinin bir arada bulunmaması nedeni ile değişim göstermiştir. Özellikle liderlerin çalışanlar, öğrenciler ve öğretim elemanları ile ve bu bireyler arasında etkili bir iletişim sağlaması gerekmektedir (Gürol ve Turhan, 2005) .

E-üniversite modelinde bir yöneticinin ya da bir liderin sahip olması gereken nitelikler aşağıdaki gibidir (Turgay, 1995 akt. Öğüt, 2001) :

- Değişen dünya ve gerektirdiklerini anlamak; değişimi yönetmek,
- Misyona, vizyona ve rekabetçi strateji oluşturmak,
- Liderlik ve yöneticilik becerilerinin etkinliğini arttırmak,
- Kendi davranışlarının ve çalışanların davranışlarının anlamını kavramak,
- Öğrenciler ve tedarikçiler ile nitelikli işbirliği kurmak,
- Kurumsal etkinlikte kriz yaşanması durumunda bunalmak yerine, etkinliği artırıcı beceriler kazanmak,
- Kurumsal hedefleri, insan kaynaklarının katkısı ile oluşturmak,
- Kurumsal iletişimi etkili kılmak, geri-bildirim sağlamak,
- Katkıya bağlı ödüllendirme ile motivasyon ve sahiplenme duygusu yaratmak,
- Uzun dönemli karlılığı sağlamak ve kalıcı rekabetçi avantajlar oluşturmak.

Yapılarına göre uzaktan eğitim kurumları

Bir sistem olarak görülen uzaktan eğitim kurumları genelde iki kümeye ayrılmaktadır. Bunlar; bağımsız ve karışık yapıları uzaktan eğitim kurumlarıdır (Kaya, 2002).

Bağımsız yapıları uzaktan eğitim kurumları

Bağımsız yapıları uzaktan eğitim kurumlarına İngiltere'deki Open University örnek olarak verilebilir. Open University, herhangi bir işte çalışmak zorunda olan, ancak bu arada anlama ve kavrama yeteneği olan, İngiltere'deki yaşayanlara eğitim olanağı kazandırma ilkesine dayalı olarak 1969 yılında kurulmuştur. Böylece Open University çok sayıda, 16 yaşın üzerinde, az eğitim görmüş ya da hiç eğitim olanağı bulamamış kişileri öğrenci olarak almıştır. Bu öğrenciler; çoğunlukla ailesel nedenler ve ekonomik sınırlamalar ile kent ve kırsal kesim arasındaki bilinen farklılıklar gibi fiziksel etmenlerden dolayı öğrenim olanağı bulamamış kişilerdir. Öğrencilerin önemli bir bölümü tam gün bir işte çalışanlar, kalabalık aileden gelen ve geçmişte diğer nedenlerle yükseköğrenim olanağı bulamamış kişilerden oluşmaktadır (Hammon, 1995).

Karışık yapıları uzaktan eğitim kurumları

Karışık yapıları uzaktan eğitim kurumlarının ise kendi içinde tek bölümlü ve çok bölümlü karışık yapıları kurumlar olmak üzere ikiye ayrıldığını görürüz.

Tek bölümlü karışık yapıları kurumlar

Tek bölümlü karışık yapıları kurumlar geleneksel bir üniversite yapısı içinde ve özel bir uzaktan eğitim bölümünün bulunduğu kurumlardır. Üniversite içindeki uzaktan eğitim bölümü, hem uzaktan eğitim sistemini yönetir hem de derslerin öğretimini sağlar (Özer, 1994).

Çok bölümlü karışık yapıları kurumlar

Çok bölümlü karışık yapıları kurumlar ise geleneksel bir üniversite ya da yüksekokuldaki uzaktan eğitim bölümünün farklı bir şeklidir ve Avustralya'da

geliştirilmiştir. Birden çok uzaktan eğitim bölümü bulunan bu tür yapıdaki kurumlarda geleneksel bir üniversitenin bölümlerine örgün eğitim öğrencilerinin yanı sıra dışarıdan öğrenim görmek isteyen öğrenciler de kabul edilir. Öğretim elemanları, her küme öğrencinin de öğretiminden sorumlu olurlar. 1955 yılından beri yerleşkedeki ve uzaktaki öğrencilerine eğitim veren Avustralya'daki New England Üniversitesi bu yapıdaki kurumlardan biridir. Bu üniversitedeki Dışarıdan Öğretim Bölümü, akademik değil, uzaktan eğitim ile ilgili bir yönetim birimi olarak çalışmaktadır (Özer, 1994).

Çok bölümlü karışık yapılı uzaktan eğitim kurumlarının öğretim elemanları, öğretim/öğrenim yazılı ders süreçleri, bağımsız çalışma araç-gereçleri kombinasyonu ile öğrencilere öğretim ve yüz yüze eğitim uygular. Ayrıca öğrencilerin başarılarının değerlendirilmesi ve öğrencilere akademik danışmanlık sağlama sorumluluğu öğretim elemanlarına aittir.

Çok bölümlü karışık yapılı uzaktan eğitim kurumlarının uzaktan eğitim birimleri öğrencilerine geleneksel üniversite ya da yüksekokul sürecini de içeren, etkileşim ve etkinlik sunarlar. Böylece yerleşkedeki öğrencilerin eğitimi ile uzaktan eğitim gören öğrencilerin eğitimi bütünleştirilmiş olur. Aynı öğretim elemanları her iki kümedeki öğrencisine aynı eğitimi verir ve yardımcı olur. Öğrenciler aynı derslere kayıt olurlar, aynı sınavlara girerler, aynı derece ve diplomalar için nitelik kazanırlar (Kaya, 2002).

Yukarıdaki açıklamalar çerçevesinde İngiltere'de Open University örneğindeki gibi sadece uzaktan eğitim veren bir üniversite olduğundan İngiltere'nin uzaktan eğitim yönetiminde bağımsız yapılı uzaktan eğitim kurumları yapılandırılmıştır. Bu aşamada Türk uzaktan eğitiminin karışık yapılı kurumlardan oluştuğunu söyleyebiliriz. Ancak Türk uzaktan eğitimi birkaç lisans bölümü hariç çok bölümlü karışık yapılı kurumlar kadar örgün eğitim ile iç içe geçmemiştir. Bu yüzden yükseköğretim düzeyinde uzaktan eğitimle ilgili Türkiye'deki yapı genel olarak tek bölümlü karışık yapılı kurumlardan oluşur diyebiliriz. Avustralya'da ise örgün ve uzaktan eğitim iç içedir ve öğrenciler aynı haklara sahiptirler. Bu sebeple Avustralya'daki New England University'de uzaktan eğitim yönetimi ise çok bölümlü karışık yapılı kurumlar olarak örgütlenmiştir.

Genel olarak Türk yükseköğretiminde uzaktan eğitim modelinin tek bölümlü karışık yapılı olduğunu söylemiştik. Ancak İngilizce ve Okul Öncesi lisans programlarında bulunan yüz yüze dersler sebebiyle bu programlar çok bölümlü karışık yapılı kurumlardır ve bu genel tanımlamanın dışında kalırlar.

Sistem Yaklaşımı

Moore ve Kearsley (2012)'e göresistemci bir bakış açısının uzaktan eğitimi bir inceleme alanı olarak anlamada çok yardımcı olduğuna ve sistemci bir yaklaşımı benimsemenin başarılı uygulamanın anahtarı olduğuna inanmak gerekir. Bir sistemi anlayabilmek için her parçasını anlamak şarttır; bir sistemde yanlış bir işleyişi düzeltmek için hangi kısmın düzgün çalışmadığını teşhis etmek gerekir.

Uzaktan eğitim bir dizi teknik ve insani kaynak kullanmayı gerektirdiği için en iyisi belli bir sistem içinde gerçekleştirilmesidir ve bir uzaktan eğitim sistemini anlamak için en iyisi sistemci yaklaşım kullanmaktır. Bir uzaktan eğitim sistemi öğretme ve öğrenim uzaktan gerçekleştiğinde işleyen bütün bileşen süreçlerin toplamından oluşur. İçinde öğrenme, öğretme, iletişim tasarım ve yönetim vardır (Moore ve Kearsley, 2012).

Sistem yaklaşımının tarihi

Sistem yaklaşımı, 50 yi aşkın yıldan beri biyoloji, matematik, bilişim teknolojileri, iletişim, eğitim, sosyoloji ve psikoloji gibi birçok alanda boy göstermiştir. Kavramsal çerçeveleri ise Ludvig von Bertalanffy (1968) ve Kenneth Berrien (1968) tarafından şekillenmiştir. Özellikle Berrien'in genel sistem yaklaşımını sosyal psikolojiye uygulaması etkili olmuştur. Sosyoloji kökenli olan ve bazen "büyük teori" olarak da adlandırılan sistem yaklaşımının diğer bir dalı da bütün olarak sosyal sistemler ve parçaları arasındaki ilişkiye odaklanan Talcott Parsons (1951)'in çalışmalarına dayanır.

Sistem yaklaşımı çok temel seviyede başlar ve gittikçe karmaşıklaşan hiyerarşik bir süreç izler (Boulding, 1953, 1956).

Sistem yaklaşımı çok genel ve çok geniş bir konu olduğundan uygulamadaki faydası da sınırlıdır. Örneğin, sistem yaklaşımını kullanarak yükseköğretim kurumlarının geleceğiyle ilgili kesin öngörüle bulunamaz veya örgütsel problemleri çözemeyiz. Anlamak, tahminde bulunmak; ve akademik departmanlar gibi belirli ortamlarda bireysel davranışı etkilemek gibi mikro örgütsel düzeyde de etkili olmak zordur. Yine de sistem yaklaşımı ile bir örgütün özellikleriyle ilgili kabaca bir genelleme yapılabilir. Örneğin dışarıdaki çevrenin bir yükseköğretim kurumunun içinde neler olduğu üzerinde ne kadar etkili olduğu sistem yaklaşımı ile bilinebilir.

Sistemin içinde neler olduğunu yeterli doğrulukta bilgi olmadan bilinemez. Bunun için teorileri kullanmak gerekir (Scott, 1998).

Genel sistem yaklaşımı

Bir sistem, birbiriyle ilişkili, interaktif ve birbirine bağımlı parçalar bütünüdür (Hall ve Fagen, 1980).

1950 lerde çalışan Bertalanffy ve Boulding gibi ilk sistem yaklaşımçıları, hem doğal hem de sosyal olayları açıklamak için bilim insanlarının genel prensipleri kullanabileceğini savundular. Genel sistem yaklaşımı, aşırı derecede soyut olarak kavramsallaştırılmıştı ki organizmanın veya karmaşık insan topluluklarının her bir hücresine çeşitli yollarla uygulanabildi (Bess ve Dee, 2008).

Sınır

Sistemler çevrelerinden sınırlarla ayrılırlar. Sınır, sistemin bir parçasıdır ve onu diğer sistemlerden ayırır, sistemin kimliğini tanımlamasını sağlar, süzme veya seçme işleviyle sistemi korur, ve çevredeki diğer sistemlerle alış verişi yapmasını sağlar. Bir aktivitenin etrafına sınır çizerek dışarıda kalanların o aktiviteyi bir bütün olarak algılaması sağlanır; ki bu da önemlidir (Fombrun ve Shanley, 1990).

Çevresiyle kolaylıkla alış verişi içinde bulunan sistemler açık sistem; çevreyle alış verişi kısıtlı olanlar ise kapalı sistemlerdir (Bertalanffy,1968).

Ara birim

Ara birim, sistemler arasında alış verişin olduğu alandır. Ayrım alanı da denilebilir.

Çevre

Sistem sınırının dışında kalan her şey çevredir.

Girdi, dönüşüm ve çıktı

Girdi, dönüşüm ve çıktı basamakları her örgütün sistemindeki döngüdür. Açık sistemde örgüt, çevreden değişik şekillerde enerjiyi alır, bu enerjiyi üretim sürecinde başka bir şekle dönüştürür ve çıktısını katma değeriyle birlikte çevreye geri verir. Bu da başka bir sistemin tekrar girdisi olur (Parsons, 1961).

Girdiler çevreden gelip sınır tarafından içeri girmesine izin verilen enerji elementleridir. Girdiler hizmet girdileri ve belirli girdiler olmak üzere ikiye ayrılır.

Hizmet girdileri, işlenmemiş hammaddeyi çıktıya uygun daha karmaşık bir şekle dönüştürmek gibi sistemin gerekli görevlerini yerine getirmesini sağlar. Sistemin işlemlerini sağlayan hizmet girdilerine örnek olarak para, eğitici materyaller, öğrenciler, araştırma ekipmanı ve yeni çalışanlar verilebilir (Bess ve Dee, 2008).

Belirli girdiler, sistemin karar verme aşamasında hem sistem içinde hem de çevrede kullanabileceği bilgilerdir. Belirli girdilere örnek olarak yükseköğretim nüfusundaki demografik değişiklikler verilebilir (Milliken, 1990).

Girdiler sisteme dahil olduğunda depolanabilir ya da farklı teknolojiler kullanılarak dönüştürülebilir. Dönüştürüldüğünde, girdiler işlenmemiş materyal olmaktan çıkıp son ürün haline alırlar (Bess ve Dee, 2008).

Çıktılar, sistemin ihraç ürünleridir. Kullanışlılıkları, ihraç edildiği daha büyük olan sistemin ihtiyaçlarına göre çeşitlenir.

Depolama ve hafıza

Hizmet girdileri birçok şekilde depolanabilir. Örneğin öğrenci kayıt başvuruları hem fiziksel olarak dosyalarda hem de bilgisayarlarda depolanabilir (Bess ve Dee, 2008).

Belirli girdiler de yine örgüt arşivinde depolanabilir (Berrien, 1968).

Sistemin durumu

Sistemin durumunu belirlemek için, sistemin parçaları arasında var olan ilişkiler deseninin ve sınırın süzme durumunun(girdi-çıkıtı akışı) incelenmesi gerekir. Bu

özellikler sistemin girdileri kadar girdilerin nasıl işlendiğini ve belki de çıktılarının bazı özelliklerini bile belirler.

Denge (homeostatis) ve equilibrium

Denge (homeostatis) bir grup düzenlemenin sistemin bileşenleri arasında bir denge durumunu sürdürme sürecidir. Bu kavramı açıklamak için biyolojik bir benzetme kullanılabilir: Bir organizma sıcak bir ortamdan soğuk bir ortama geçince, denge mekanizmaları vücut ısısını dengelemek için bazı mekanizmaları harekete geçirir. Benzer bir biçimde bir okul binasında, genel dengenin sürdürülebilmesi için önemli öğeler ve etkinlikler koruma altına alınırlar. Varlığını sürdüren sistemler kararlı bir denge durumuna yönelirler, bu da equilibrium; başka bir deyişle dengede olma durumudur. Ancak, bu kararlı durum durağan değildir. Sürekli olarak çevreden enerji alınır ve çevreye enerji verilir. Sistemin dengesini bozan olaylara sistemi yeni bir denge durumuna ya da dengeye götürecek hesaplanmış etkinlikler yoluyla karşılık verilir (Hoy ve Miskel, 2010).

Okul alanındaki her örgüt, ağdaki çeşitli örgütlerden kaynakları alır ve diğer örgütlere bir ürün olarak geri verir. Sistemlerin dengesi süreci, ağdaki örgütlerin girdi ve çıktılarının birbiriyle koordine ve planlı değişiminin takviye edilmesini önerir. Ancak uygulamada çoğunlukla böyle olmaz. Örgütlerin birinde olay döngüsü varsa, birbiriyle bağlantılı her örgüt bundan etkilenir.

Okul sistemleri, üniversitedeki öğretmen eğitimi merkezleri, akreditasyon kurulu, yapılaşma yüklenicileri, devlet bütçeleme ajansları, kitap yayınevleri, şehir yönetimleri, yasama organları gibi ağdaki birçok farklı örgütlerle ilişkilidir. Genellikle okul sisteminin çevresindeki bu örgütler kendi kontrolünün dışındadır (Hanson, 2003).

Statik ve dinamik olmak üzere iki çeşit denge vardır. Statik denge durumunda sistem sabittir ve sistemin parçaları arasında ortalama bir denge vardır. Bu durum genel olarak sistem girdileri dönüşüm süreci için yeterli gerekliliği sağladığında ve sistem parçalarının yeterince girdi-çıkıtı alış verişi yapması durumunda ortaya çıkar. Dinamik denge durumunda ise ya sistem parçaları geçici olarak senkronize değildir ya da girdi ve/veya çıktılar uygunluk seviyesinin altında veya üstündedirler.

Dinamik sistemler doğal olarak denge durumuna eğilimlidirler. Homeostatis adı verilen bu eğilim, sistemin çevre ile olan denge ve uyumu sürekli kılmak için içerden ayarlamalar yapmaktadır (Bess ve Dee, 2008).

Açık bir sistem, döngüsel bir girdi ve çıktı değişimi yoluyla çevresiyle etkileşir. Girdi ve çıktısını dengede tutup sabit bir duruma, equilibriuma ulaşmaya çalışır. Açık bir sistem kendi kendini yönetir, olaylar döngüsünde bir aksama gerçekleşirse denge durumuna tekrar ulaşmak için enerji ve kaynaklar üretir. Eğer denge durumu tekrar sağlanmazsa yeni bir equilibrium yaratır.

Örgütsel denge kavramı, sabit veya durağan bir sistem önermez. Scott ve Mitchell'ın dediği gibi equilibrium, değişen çevre koşullarına ayak uydururken değişen dinamik bir oluşumdur (Hanson, 2003).

Eşsonluluk

Açık sistemlerde sistemin aynı sonuca farklı başlangıç noktaları ya da farklı yollar izleyerek ulaşabileceğini belirten kavram eşsonluluk (equifinality) olarak adlandırılır (Hoy ve Miskel, 2010).

Bu prensibe göre sistemler aynı sonuca farklı başlangıç noktalarından ve farklı yollar izleyerek ulaşabilirler (Hoy ve Miskel, 2005).

Geribildirim

Geribildirim, örgütün çıktılarının amaçlarla ne kadar örtüştüğünü ve çevre tarafından ne kadar kabul edildiklerini belirleyen bir yoldur (Bess ve Dee, 2008).

Entropi

Entropi, bütün sistemlerde sürekli enerji kaybı sonucunda sona doğru, yok olmaya ve bitmeye doğru bir eğilim olduğunu ifade eden bir kavramdır. Açık sistemler çevrelerinden enerji alarak entropinin önüne geçebilirler (Hoy ve Miskel, 2010).

Sistem tipleri

Örgütsel düşüncenin evrimi ve teori birbiriyle yarışan üç sistem perspektifi olarak görülebilir: Rasyonel, doğal ve açık sistemler.

Rasyonel bir sistem perspektifi, örgütleri örgütsel amaçları gerçekleştirmek için tasarlanan biçimsel araçlar olarak görür; yapı en önemli özelliktir.

Doğal bir sistem perspektifi, örgütleri yaşamını sürdürmeyi amaçlayan tipik sosyal gruplar olarak görür. İnsanlar, en önemli yönüdür.

Açık sistem perspektifi, rasyonel ve doğal unsurları aynı çerçevede birleştirme potansiyeline sahiptir ve daha bütüncül bir perspektif sağlar.

Okullar beş önemli unsuru olan açık sistemler ya da alt sistemlerdir. Bunlar yapısal, bireysel, kültürel, politik ve pedagojik olarak sıralanabilir. Örgütsel davranış bu unsurların öğretme ve öğrenme ortamındaki etkileşiminin bir fonksiyonudur. Çevre de örgütsel yaşamın önemli bir yönüdür; sadece sistem için kaynak sağlamakla kalmaz, ek olarak sınırlılıklar ve fırsatlar sağlar.

Diğer şartlar aynı kaldığında, sistemin unsurları arasında uyumun derecesi arttıkça, sistem daha etkili olur. Okullarda açık sistem modeli perspektifi örgütsel analiz için kavramsal bir temel ve yönetsel bir sorun çözme sağlar (Hoy & Miskel, 2010).

Sistem kavramı hem temel hem de sosyal bilimlerde zengin bir geçmişe sahiptir. Bu zaman dilimindeki kaynaklar incelendiğinde, çevrede var olan organize edilmiş bir bütün ya da sistem düşüncesinin bilim için temel ve gerekli olduğu kanısına ulaşılabilir.

Açık/kapalı, rasyonel ve doğal sistemler

Örgütlerin hiçbiri tam anlamıyla açık ya da kapalı sistemler değildir. Tamamen kapalı bir sistem, sistemin üretimi için hiç insan ve materyal kaynağı kullanmaz ya da çevreye bir ürün vermez. Başka bir deyişle var olamaz. Diğer taraftan tamamen açık bir sistem de izleme ve seçim sürecinden geçmez ve bir sürü gereksiz işlenmemiş materyale maruz kalır. Yani özel kararlara, baskılara veya herhangi bir zaman aralığında sisteme giren materyale göre örgütleri süregelen açık ve kapalılıklarıyla ele almak daha uygundur (Hanson, 2003).

Örgütsel davranışın analizinde önemli bir gelişme açık ve kapalı sistemler arasındaki ayrımıdır. Başlangıçtaki okulun sistem analizleri (Getzels ve Guba, 1957) örgütleri kapalı sistemler; yani dış dünyadan soyutlanmış sistemler olarak kabul ediyordu. Çevredeki sınırlamalar ya çok az ya da hiç dikkate alınmadan örgütün iç işleyişine ilişkin bilgiler verilmekteydi. Ama bugün çağdaş teorisyenlerden ancak birkaçı örgütlerin dış etkilerden arınmış olarak anlaşabileceği önermesini doğru bulmaktadır. Marshall Meyer (1978) “açık ve kapalı sistemler konusu açık sistemler lehine kapanmıştır” demektedir.

Çağcıl örgüt düşüncesinin temelleri modern sosyal bilimin içinde yer almasına karşın, birbirleriyle yarışan üç sistem perspektifi ortaya çıkmış ve savunucuları ile birlikte var olmaya devam etmektedir. W. Richard Scott (1987, 1992, 1998) bunları rasyonel sistem, doğal sistem ve açık sistem perspektifleri olarak adlandırmaktadır. Bu üç gözde örgüt perspektifi, göreceli olarak birbirinden farklı ama birbiriyle örtüşen, birbirini tamamlayan ve bazen de birbirleriyle çelişen yönleri sahiptir. Bu görüşlerden her biri daha önceki örgütsel düşüncenin izlerini taşır.

Açık sistem perspektifi, örgütsel davranışın dış faktörlerden ayrılabilmesi gibi gerçekçi olmayan bir varsayıma tepkidir. Çevreden gelen yarışma, kaynaklar ve politik baskılar örgütün iç işleyişini etkiler. Açık sistem modeli, örgütlerin yalnızca çevrelerinden etkilendiklerini değil; aynı zamanda bu etkilere bağlı olduklarını kabul eder. Genel bir düzeyde, örgütler kolayca açık sistemler olarak görülebilirler. Örgütler çevrelerinden girdi alırlar ve onu dönüştürüp çıktı üretirler.

Açık sistemler modeli rasyonel ve doğal perspektiflerin birleştirilerek bir sentezini oluşturma potansiyeline sahiptir. Örgütler karmaşık ve dinamiktir. Belirli amaçları gerçekleştirmek için biçimsel yapılara sahiptir ancak kendi özel ihtiyaçları, ilgileri ve sık sık örgütsel beklentilerle çelişen inançları olan insanlardan oluşur. Böylece, örgütlerin planlanan ve planlanamayan özellikleri, rasyonel ve rasyonel olmayan özellikleri ve biçimsel ve biçimsel olmayan yapıları vardır. Bazı örgütlerde rasyonellik örgütsel ilişkilerden baskın iken diğerlerinde sosyal ilişkiler daha baskındır. Ancak, bütün örgütlerde hem rasyonel hem de rasyonel olmayan öğeler bir sistem içinde birlikte yer alırlar ki bu durumda örgüt çevresine açıktır (Hoy ve Miskel, 2010).

Bir açık sistem hem yapı hem de süreç ile ilgilidir. Bu hem denge ve esneklik ile hem de sıkı ve gevşek yapısal ilişkilerle ilgili dinamik bir sistemdir. Rol ve ilişkilerin

bir düzenlemesi olarak örgüt durağan değildir. Varlığını sürdürmek için örgüt çevreye uyarlanmalı ve uyarlanmak için de değişmelidir. Örgüt ve çevrenin birbirine karşılıklı bağımlılığı önemlidir. Rasyonel sistemlerde olduğu gibi çevreyi görmezden gelmek ya da doğal sistemlerde olduğu gibi onu düşmanca görmek yerine, “açık sistem modeli örgüt ve çevreyi birbirine karşılıklı bağlayan bağları ve örgütü çevreleyerek içini etkileyen unsurları vurgulamaktadır. Aslında, çevrenin kendisi düzenin kaynağı olarak bile görülmektedir” (Scott, 1987).

Bir açık sistem çevreden girdiler alan bir dizi etkileşim içindeki unsurlardır; onları dönüştürür ve çevre için çıktılar üretir. İnsan, hammadde, bilgi ve para örgütlerin aldığı tipik girdilerdir. Dönüştürme sürecinde bu girdiler çıktı adı verilen bir değere dönüştürülürler ve yeniden çevreye ihraç edilirler. Çıktılar genellikle ürünler ve hizmetlerdir ama bunlar çalışan memnuniyeti ve dönüştürme sürecinin yan ürünleridir.

Sistemin tekrar eden ve “girdi-dönüştürme-çıkıtı”nın döngüsel bir örüntüsü olan geribildirim kapasitesi bu süreci kolaylaştırır. Çevre ya sistemin iç unsurlarının özelliklerini etkileyen ya da sosyal sistemin kendisince değiştirilen ve sınırları dışında olan her şeydir (Hoy ve Miskel, 2010).

Rasyonel sistem perspektifi, örgütleri belirli örgütsel amaçları gerçekleştirmek üzere oluşturulan biçimsel bir araç olarak görmektedir. Rasyonellik önceden belirlenen örgütsel amaçların en yüksek verimlilik ile gerçekleştirilmesi için örgüt etkinliklerinin düzenlenmesi, organize edilmesi ve harekete geçirilmesinin derecesidir (Scott, 1992). Rasyonel yaklaşımın kökleri bilimsel yöneticilerin klasik örgüt düşüncesinde yer almaktadır.

Frederick Taylor bireyleri endüstriyel örgütte etkili bir biçimde kullanmayı amaçlayan bilimsel yönetim akımının kurucusudur. Bu akıma göre Taylor’un işçi, memur, makinist, müfettiş, şef planlamacı ve son olarak da başmühendislik görevleri onun bireylerin verimli makineler olarak çalışmaya programlanabilecekleri inancını doğrulamaktaydı. Bilimsel yönetim yaklaşımının anahtar kavramı makine metaforudur, ki bu da rasyonel sistem perspektifinin temelini oluşturur.

Rasyonel sistem perspektifine sahip olanlar için, örgütler de davranış amaçlı, disiplinli ve rasyonel görülmektedir. Rasyonel düşünce teorisyenlerinin ilgileri “verimlilik”, “optimizasyon”, “rasyonellik”, “düzenleme” gibi kavramlarla ifade edilmektedir. Dahası, vurgu örgüt ortamında bireysel karar verenlerin sınırlamaları

üzerindedir. Böylece fırsatlar, sınırlılıklar, biçimsel otorite, kurallar ve düzenlemeler, uyma ve koordinasyon rasyonelliğın anahtar kelimelerini temsil etmektedir. Çağdaş rasyonel sistem teorisyenleri amaç belirleme ve biçimselleştirme gibi temel esaslara vurgu yapmaktadır. Çünkü bu unsurlar rasyonellik ve örgütlerin verimliliğine önemli katkılarda bulunmaktadır (Scott, 1998). Bu görüşe göre amaçlar ulaşılmac istenen sonuçlardır ve örgütsel davranışı yönlendirirler. Biçimselleşme ya da kurallar ve görevlerin bir sisteme bağlanması örgütleri rasyonel yapan başka bir özelliktir.

Rasyonel sistem perspektifinin belki de en zayıf yönü örgüt kavramının katı bir biçimde algılanmasıdır. James G. March ve Herbert Simon'un (1958) ifade ettiğı gibi, bir örgütün yapı ve işlevi hem örgütün dışındaki olaylardan önemli ölçüde etkilenmesi ve hem de bunların örgüt içindeki olaylarla iyi bir biçimde koordine edilememesidir. Günümüzde rasyonel sistemler yaklaşımını eleştirenler ayrıca sistemin bütünü yerine parçalarına yapılan vurguyu gereksiz görmekteirler.

Doğal sistemler perspektifi, rasyonel sistemler perspektifi ile çelişen bir örgüt görüşü ortaya koyar. Doğal sistemler perspektifinin kökleri 1930'lardaki insan ilişkileri yaklaşımındadır. Büyük oranda bilimsel yöneticilere bir tepki olarak ortaya çıkmış ve rasyonel sistemler modelinin yetersizlikleri görülmüştür.

İnsan ilişkileri yaklaşımının kökeni Western Elektrik firmasının Hawthorne'daki fabrikalarındaki çalışmalara dayandırılmaktadır. Bu çalışmalar literatürde informal grupları açıklayan çalışmalara temel oluşturmaktadır. Araştırma sonucunda işçilerin davranışlarının resmi görev tanımlarına uymadığı belirlenip bir sonuca ulaşıldı. Performansı etkileyen bir informal örgüt ortaya çıkmıştı. İnfomal örgüt; örgüt içinde ortaya çıkan, informal liderleri, normları, değerleri, duyguları ve iletişim örüntülerine sahip resmi olmayan bir sosyal yapıdır.

Rasyonel-doğal sistemler savunucuları örgütleri belirlenen hedefleri gerçekleştirmek için yapısal düzenlemeler olarak algılarken, doğal sistemler savunucuları öncelikle örgütleri içinde buldukları belirli durumlara uyum sağlamaya ve varlıklarını sürdürmeye çalışan sosyal gruplar olarak görürler.

Doğal sistemler yaklaşımını savunanlar genellikle amaçların örgütlerin önemli bir özelliğı olduğunu gözden kaçırdıkları gibi bu amaçları gerçekleştirmek için oluşturulan yapıları da ihmal etmektedirler. Biçimsel yapıların varlığını kabul etmelerine rağmen, örgütlerde davranışın öncelikle biçimsel yapıyı dönüştürmek için ortaya çıkan informal

yapılar tarafından düzenlendiğini ileri sürerler. Böylelikle, doğal sistemler yaklaşımı biçimsel örgüt yerine informal örgütü, yapı yerine insanı ve örgütsel istekler yerine insan ihtiyaçlarını vurgular (Hoy ve Miskel, 2010).

Sonuç olarak, amaçlar ve yapı örgütleri özgün kılmaz. Aslında, örgütün biçimsel özellikleri sistemin varlığını sürdürmesi, bireylerin özellikleri ve informal ilişkiler gibi daha önemli özellikler tarafından gölgede bırakılırlar. Rasyonel sistemler perspektifi yapının bireyden daha önemli olduğunu vurgularken doğal sistemler perspektifi bireyin yapıdan daha önemli olduğunu vurgulamaktadır. Warren G. Bennis'in (1959) çarpıcı ifadesiyle, rasyonel sistemin "insansız yapıyı", doğal sistemler modelinin ise açık bir öncelik farklılaşmasıyla "örgütsüz insanı" vurgulamaktadır.

Başlangıçtaki sistem perspektifleri kapalıydı ancak bu yaklaşımlar açık sistem perspektiflerine öncülük ettiler. Bugün hemen herkes örgütlerin açık sistemler olduğu konusunda hemfikirdir ve örgütsel davranışı böyle ele almak örgütsel yaşamın biçimsel, rasyonel unsurları informal ve doğal öğelerle ele almak sentez yapmak için bir çerçeve sağlar.

Sosyal/yorumlama/sibernetik politik ve sosyopolitik sistemler

Açık, rasyonel ve doğal sistem yaklaşımlarının dışında sosyal sistemler, yorumlama sistemleri, sibernetik sistemler ve sosyopolitik sistemlerden bahsetmek gerekir.

Sosyal sistem modeli

Bir sosyal sistem için gerekli olan minimum parça, benzer amaçlara yönelik şekillenmiş davranışları olan iki ya da daha fazla etkileşim halindeki kişidir. En belirgin özellikleri (1) aktör sayısının çokluğu, (2) etkileşim, (3) bir amaç, (4) şekillenmiş davranış ve (5) süreklilik veya zaman boyutudur. Bu özelliklere bakınca, köşe başında trafik ışığının yeşile dönmesini bekleyen sekiz kişi sosyal bir sistem oluşturur mu? Muhtemelen hayır. Çünkü yeterli etkileşim ve zaman boyutundan yoksundurlar ve davranışları sosyal bir birlik tarafından birbirine bağlı değildir. Okulun ilk günü serviste giden on iki çocuk da yine bir sosyal sistem oluşturmaz, ancak birkaç kez gidip

geldikten sonra, arkadaşlıklar ve buna bağlı olarak sosyal sistem bağları da şekillenmiş olur.

Sosyolojik analizlerde sosyal grup ve sosyal sistem terimleri sık sık birbirinin yerine kullanılır. Ancak aralarında soyut bir fark vardır. Bredemeier ve Stephenson'a göre sosyal grup üyeleri, grubun özelliği değişmeden değişmez. Ancak sosyal sisteme dahil kişiler değişse de değişmese de sosyal sistem aynı kalır (Bredemeier ve Stephenson, 1962).

Eğitmen davranışlarını sosyal sistem içinde bir ürün olarak anlamak için kullanılan diğer bir meşhur geleneksel model de Getzels-Guba modelidir (Getzels ve Guba, 1957). Bu modele göre çalışma davranışı, bir eğitim örgütünün formal rol gereklilikleri ile bir eğiticinin bu role kattığı kişilik özellikleri arasındaki etkileşimin çıktısıdır.

Sosyal sistemin elementleri inanç ve bilgi, duygu, hedef, normlar, statü ve roller, güç, rütbe, yaptırım, sonuç ve gerginliktir (Hanson, 2003).

Sosyal sistem teorisine göre insan davranışını açıklamak için iki paralel yol kullanılır. Bunlar nomothetic ve idiographic tir. Örgütsel sistem, roller ve beklentiler nomothetic tarafa; kişilik, sonradan öğrenilen inançlar ve bireysel ihtiyaçlar ise idiographic tarafa girer (Bess ve Dee, 2008).

Sosyal Sistem kavramı genel bir kavramdır. Bu kavram hem dikkatli ve kasıtlı olarak planlanmış sosyal örgütlere ya da kendiliğinden ortaya çıkanlara uygulanabilir. Bu kavram ile ilgili varsayımlar ise Jacob W. Getzels ve Egon G. Guba(1957)'ya, Charles E. Bidwell (1965) ve Richard Scott (1998, 2003)'a göre şöyledir:

- Sosyal sistemler, açık sistemlerdir. Okullar toplumun değerlerinden ve kaynaklarından, politika ve tarih yoluyla etkilenir.
- Sosyal sistemler, insanlardan oluşur. İnsanlar kendi ihtiyaçları için olduğu kadar rolleri temelinde davranırlar.
- Sosyal sistemler, birbirine bağımlı parçalardan, özelliklerden ve bütüne katkı sağlayan ve katkı alan etkinliklerden oluşur. Bir parça etkilendiğinde sosyal sistemin içinde bir dalgalanma oluşur. Örneğin, bir müdür veliler tarafından yeni bir ders açılması isteğiyle karşılaştığı zaman, yalnızca müdür etkilenmez aynı zamanda öğretmen ve öğrenciler de etkilenirler.

- Sosyal sistemler, amaç yönelimlidirler. Aslında genellikle birden çok amaçları vardır. Bir okulda öğrenme ve öğrenmenin kontrolü birçok amacın yalnızca ikisidir. Her okulun temel amacı öğrencileri yetişkin rollerine hazırlamaktır.
- Sosyal sistemler yapısaldir. Farklı parçalar belirli işlevleri görmek için ve kaynakları dağıtmak için gereklidirler. Okul sistemlerinde işbölümü, uzmanlaşma ve yetkinin kademeleşmesi vardır.
- Sosyal sistemler normatiftirler. Biçimsel kurallar ve düzenlemeler kadar uygun davranışı gösteren informal normlar vardır.
- Sosyal sistemler yaptırım uygularlar. Davranış normları ödül ve cezalarla yönlendirilir. Biçimsel mekanizmalar ihraç, uzaklaştırma, sözleşmeyi feshetme, örgüt içinde kalabilme hakkı ve yükselmedir. İnformal yaptırımlar alay etme, dışlama ve komik duruma düşürme gibi yaptırımları içerir.
- Sosyal sistemler, politiktir ve güç ilişkileri kaçınılmaz olarak sosyal ilişkileri etkiler.
- Sosyal sistemlerin kendilerine özgü kültürleri vardır ve bu kültürler davranışı yönlendiren bir dizi baskın ortak değerlerden oluşur.
- Sosyal sistemler, kavramsal ve görelidir. Sosyal sistemler genel bir kavramdır ve büyüklüğüne bakılmaksızın bütün sosyal örgütlere uygulanır. Diğer amaçlar için, okul ya da okul bölgesi sosyal sistem olarak görülebilir.
- Bütün biçimsel örgütler sosyal sistemlerdir. Ama bütün sosyal sistemler biçimsel örgüt değillerdir. (Açıkça belirlenmiş hedefleri gerçekleştirmek için oluşturulan örgüt bir biçimsel örgüttür.)

Bu varsayımlar bir okulun önemli bir takım öğeleri olduğunu ya da örgütsel davranışı etkileyen alt sistemleri olduğunu belirtirler (Hoy ve Miskel, 2010).

Yorumlama sistemi modeli

Yorumlama, bilgiye anlam yüklenen ve hareketlerin seçildiği bir süreçtir. Yorumlama sistemi modelinin yöneticilere ima ettiği iki şey vardır. İlki yönetimin işi yorumlamaktır, örgütün işlerini yapmak değil. Bu model, örgütlerin etraflarında olup biteni sezmeleri gerektiğine, dışsal olaylardan haberdar olmaya, ipuçlarını anlamlı örgütsel katılımcılara dönüştürebilmeye dikkati çekmiştir. Yöneticiler, özellikle üst düzey yöneticiler, bu süreçten sorumlu ve aktif olarak

içindedirler. Yöneticiler dışarıya göstererek veya içlerinden sürekli olarak yorumda bulunurlar ve bunu yaparken diğer katılımcılar için çevreyi tanıtmaya rollerini unuturlar.

Modelin diğer bir iması da yöneticiler arasında bir kıyaslama ortamı oluşturmasıdır. Bu model, yöneticilerin daha önce hiç düşünmedikleri yorumlara dikkat çeker. Eğer yöneticiler örgütsel hayatlarını daha karmaşık izleme sistemleriyle keşif odaklı bir yorumlama sisteminde geçirirlerse, bu aktiviteleri daha nesnel bir yaklaşıma uydurmayı düşünebilirler (Weick, 2001).

Sibernetik sistemler

Sibernetik sistemlerde işlemleri takip edip gerekli düzeltme ve ayarlamaları yapabilmek için örgütsel alt sistemler sınırlı sayıda girdiye cevap verebilir. Bu geribildirimler ise çıktıyı ölçmek veya geliştirmeye dayalı değildir. Sibernetik sistemler; eğer çevresel rahatsızlıklar ve olumsuz geribildirimler hissedilir ve bunu izleyen örgütsel alt birim tarafından ortaya çıkarılırsa etkili olarak çalışabilir (Birnbaum, 1988).

Sosyopolitik sistemler olarak okullar

Klasik teoriye göre yönetimde en tepedeki kişi izlenen stratejinin kontrolünden sorumludur ve örgütün tüm öğelerini fayda maksimizasyonunu sağlamak için o yönlendirir. Ancak artık örgütler böyle çalışmamaktadır.

Klasik teorinin aksine, bir sosyal sistemler ağı olan örgüt perspektifi evrilmiştir. Bu perspektife göre kişiler gücü paylaşır ve yapılması gereken şey için farklı görüşleri vardır. Görünüşte bu satranç oyununda sadece bir kişi sorumlu olsa da; gerçekte etrafta ona hangi taşı nereye koyması gerektiğine yardımcı olan bir sürü el vardır.

Bir sosyopolitik sistem, kavramsal köklerini sosyal sistemin kuruluşunda bulur. Gerçekte bir sosyal sistem, belirli etkileşimleri öyle ya da böyle belirli bir amaca yönelik aktörlerden oluşur. Politik içerik ise sosyal sistemin bir ya da daha fazla üyesi tarafından, karar verme sürecini tercih edilen bir seçeneğe doğru yöneltecek şekilde stratejilerin uygulanmasını önerir (Hanson, 2003).

Politik sistemler olarak okullar

Okullar, sistemin içindeki ve dışındaki kaynaklara karşı politik olarak savunmasızdırlar. Bu savunmasızlık, sadece süreç ve sonuçlarının belirsizliğinden değil, aynı zamanda her an bir krize açık olduklarından. Ancak bunun sebebi de genç ve kolayca dışarıdan etkilenen yönetimdir (Willower, 1984).

Bir açık sistem perspektifi geliştirmek, sadece çevreyi alıp sistemin içine oturtmaktan daha fazlasıdır. Dikkati örgütten çok örgütlenmeye, yapıdan çok sürece çeker (Scott, 1981).

Açık sistem yaklaşımını benimseyen örgütler zaman içinde değişmemişlerdir. Sosyal bilimciler sadece örgütün çalışma şeklini daha karmaşık olarak ele almışlardır. Okullar gibi örgütlerin işlevleri üzerine daha net bir perspektif sunan kurumlar, insan davranışını analiz ve tahmin etmek için daha iyi materyaller sağlar.

Bilardo masası sistemi ve okul sistemi

Sistem kavramı başlığının altında, birinin görece olarak daha basit, diğerinin ise daha karmaşık olduğu iki ayrı sistem vardır. Bunlardan basit olanına “Bilardo masası sistemi”, karmaşık olanına ise “Okul sistemi” denir. Bilardo masası sisteminde üçgen şeklinde yerleştirilmiş renkli toplar kesin sınırları olan masanın içindedirler. Okul sisteminin ise yapısı daha karmaşıktır. Teknik ve yönetsel alt sistemleri vardır. Bu iki sistem birbirinden farklı da olsalar ortak özellikleri de bulunmaktadır.

Etkileşimli parçalar: Her iki sistemde de birbiriyle etkileşim içinde olan parçalar vardır. Bilardo masası sisteminde, herhangi bir topun hareket ettirilmesi masadaki diğer topların da yer değiştirmesine sebep olur. Okul sisteminin parçaları ise basit ve kolay tanımlanabilir değildir ve kendi içinde teknik ve yönetsel olmak üzere iki karmaşık alt sistem barındırır. Teknik alt sistem girdileri çıktılarına dönüştürür. Yönetsel alt sistem ise kuralları, bölüm başkanlarını, dekanı, bütçeyi ve bunlar gibi örgütün koordine edilmesine yardım eden elementler içerir.

Sınırlar: Her iki sistemin de kendilerini, parçası oldukları daha büyük sistemlerden ayıran sınırları vardır. Bilardo masası sisteminin masanın kenarları gibi kesin belirlenmiş sınırları vardır. Okul sisteminin sınırları ise bu kadar kesin değildir.

Her iki durumda da sistem sınırlarının dışında kalan her şeyi sistemin çevresi olarak adlandırırız.

Girdi ve Çıktılar: Sistemler çevreden girdi alır, onları dönüştürür ve tekrar çevreye geri verir. Bیلardo masası sisteminde çevresel girdi görece olarak daha basittir. İsbet ettiği topu ve ona bağlı olarak diğer topları hareket ettiren, bیلardo sopasından gelen kinetik enerji buradaki girdidir. Ancak okul sisteminin birçok girdisi vardır.

Sistem tipleri: Hem bیلardo masası hem de okul sistemleri sistemin tanımına uymaktadır. Ancak birbirinden farklıdırlar da. Bیلardo masası sistemi kapalı, okul sistemi ise açık sistemlerdir.

Sıkı ve Gevşek Bağlar: Bir sistem içindeki çeşitli alt sistemler ve elementlerin birbirleriyle nasıl etkileşim içinde olduklarını anlamak için nasıl bağlandıkları görülmelidir. Bu bağ sıkı ya da gevşek olabilir. Gevşek bağlar, örgütsel alt sistemler arasındaki nadir sıklıkta olan, sınırlı, ortak amaçları zayıf olan, önemsiz ve karşılığı yavaş olan bağlardır (Weick, 1976). Eğer alt sistemlerin ortak elementleri çoksa ve eğer bu elementler en önemlilerindense, bu alt sistemler arasında sıkı bir bağ vardır ve alt sistemlerin birinde olan değişiklik diğerini de etkiler (Birnbaum, 1988).

Gevşek bağlar birçok yerde görülebilir. Çözümüne ihtiyaç duyulacak bir problemi olmayan örgütlere çözüm sunulduğunda parçalar arasındaki bağlar gevşer.

Örgütün en tepesindeki kişi grubun baskın üyelerinin gelirini artıracak kararlar verir (Kuhn & Beam, 1982). Bu da çalışanlar arasında sıkı, yönetici ve hissedarlar arasında gevşek bağların olduğunu gösterir. Teftiş ve değerlendirme çok az olduğundan okullarda gevşek bağlar çok belirgindir.

Bir örgütte asla sadece gevşek ya da sadece sıkı bağlar yoktur. Tüm örgütsel yapılarda hem sıklık hem de gevşeklik vardır. Bu karışım, örgütte bir hiyerarşi olsa da rasyonel bürokratik modele kıyasla daha az yaygın olduğunu gösterir. Sistem teorisine göre örgütler girdi-dönüştürme-çıkıtı ve geribildirim aşamalarından oluşur. Bu da çok temel bir kavramdır. Bu dört öge şöyle çalışabilir: 1-sürekli olmak yerine aniden 2- devamlı olmak yerine ara sıra 3- önemli ölçüde olmak yerine az miktarda 4- direkt olmak yerine dolaylı yoldan ve 5- hemen olmak yerine sonunda (Weick, 1982, p. 380). Bağlar belirsiz de olsa, er ya da geç sistem döngüsünü tamamlar ve önceden üretilceği planlanmış çıkıtıya yakın bir ürün verir. Eğer insanlar sistemi yeterince izlerlerse, tüm

parçaların birbiriyle bağlantılı olduğunu ve sonunda her şeyin ilerlediğini görürler (Weick, 2001).

Örgüt Kültürü

Antropologlara göre, örgüt kültürü örgütün sonradan sahip olduğu bir şey değil, zaten var olan bir şeydir. Bir örgütün bir parçası olunduğu zaman ise yeni bir kimliğe daha bürünülür.

Örgüt kültürü, üyelerin ortak inançları, beklentileri, değerleri ve davranış normlarıdır (Deal ve Kennedy, 1982). Her örgütte, informal yapı formal örgüt yapısı ile etkileşim içindedir ve “burada bu işler böyle yürür” anlayışını oluşturarak sistemi kontrol eder (Deal, 1986). Örgüt kültürü insanları bir araya getiren bir yapıştırıcı görevi görür ve dünyayı o açıdan görmemizi sağlar. Kültür, görünmez bir güç gibi hem eğitimsel rollerimiz hem de toplumun norm ve beklentileri yoluyla hayatımıza yön verir.

Schein’a göre “eğer yeterli ortak geçmiş varsa kültür, tüm örgütte var olur. Ayrıca dil, etnik köken, din ve ortak deneyimler sebebiyle bölgesel ve ulusal ölçekte de vardır (Schein, 1999).

Tam da bu noktada İngiltere ve Avustralya’daki uzaktan eğitim yönetiminin incelendikten sonra Türkiye için bir öneri sunma aşamasında örgüt kültürünün de göz önünde bulundurulmasının gerekliliği ortaya çıkmıştır.

Tabii örgüt kültürünün göz önünde bulundurulmasının yanı sıra sistemi çevresiyle bir bütün olarak ele almak da gereklidir. Sistemin içinde tüm olanlar, daha geniş bir çerçevenin içinde olup biter: ulusun, devletin veya kurumun tarihi; bu tarihten çıkan kültür; uzaktan eğitim sisteminin gerçekleştirildiği toplumun genel felsefi varsayımları. Örneğin uzaktan eğitim öncelikle eğitim fırsatındaki eşitsizliklerin üstesinden gelmenin bir aracı (felsefe) olarak algılandığı zaman, kimlerin katılacağı (öğrenci), neyin öğretileceği, kursun nasıl şekillendirileceği kararları etkileyen bazı sonuçlar olacaktır ve bu kararlar uzaktan eğitimin öncelikli olarak işçilerin üretkenliğini arttırmanın bir aracı olarak görüldüğü zaman alınan kararlardan çok farklı olacaktır. Yani, üzerinde “eğitim sistemi” etiketi olan kutunun içinde eğitim tarihi, eğitim psikolojisi, eğitim sosyolojisi, eğitim ekonomisi vb. olmalıdır. Böylece sistem içinde sistem olduğu ortaya çıkar.

Bunların hepsi hem birbirinin hem de bütün süreçlerin üzerinde etkide bulunur(Moore ve Kearsley, 2012).

Uzaktan Eğitimin Yararları ve Sınırlılıkları

Uzaktan eğitimin hem yararları hem de sınırlılıkları bulunmaktadır. Uzaktan öğrenme teknolojilerinin giderek daha ulaşılır hale gelmesiyle öğrenciler uyku, çalışma saatlerinde ve dersleri ne zaman ve nasıl alacaklarında değişiklikler yapmaktadırlar. Ve uzaktan eğitimin ayrı yerlerde bulunma ve izolasyonun hakim olduğu eski biçimlerinden farklı olarak öğrenciler artık yüz yüze öğrenmeden daha ilgi çekici ve tatmin edici eğitimsel deneyimlerden istifade edebilmektedirler (Johnson, 2003).

Kaya (2002) uzaktan eğitimin yararlarını ve sınırlılıklarını aşağıdaki gibi açıklamaktadır:

Uzaktan eğitimin yararları (Kaya, 2002):

- İnsanlara değişik eğitim seçeneği sunma.

Uzaktan eğitim bireylere bilinen örgün eğitimden farklı bir eğitim imkânı sunmaktadır.

- Fırsat eşitsizliğini en aza indirme.

Uzaktan eğitim, eğitim ihtiyacı olan her bireye aynı eğitim imkânını sunduğundan dolayı eğitimde fırsat eşitsizliğini en aza indirir.

- Kitle eğitimini kolaylaştırma.

Uzaktan eğitimde bilişim teknolojilerinin kullanılması çok sayıda bireye aynı anda ulaşılmasına yani kitle iletişimine imkan tanır.

- Eğitim programlarında standart sağlama

Uzaktan eğitim programlarında verilen dersler aynı standartlara uygun olarak hazırlanır.

- Eğitimde maliyeti düşürme.

Aynı materyallerden çok fazla öğrencinin faydalanabilmesi uzaktan eğitimde maliyeti düşürmektedir.

- Eğitimde niteliği arttırma.

Uzaktan eğitim ile bireylere kaliteli eğitimciler tarafından hazırlanmış kaliteli öğretim materyalleri sunularak eğitimin niteliği arttırılmaktadır.

- Öğrenciye serbesti sağlama.

Uzaktan eğitimde öğrenci istediği zaman ve istediği yerde eğitim alabilmektedir.

- Öğreticiye zengin bir eğitim ortamı sunma.

Uzaktan eğitimde öğrencilere çoklu ortamlarla desteklenmiş öğrenme ortalan sunulmaktadır.

- Öğrenciyi sınıf ortamında öğrenim görmeye zorlamama.

Öğrenci uzaktan eğitimde sınıfta eğitim almak zorunda değildir. Uzaktan eğitim zorunluluklara dayalı değil, eğitim görmek isteyen bireylere kolaylık sunan bir sistemdir.

- Bireysel öğrenmeyi sağlama.

Uzaktan eğitimde bireyin özelliklerine uygun eğitim imkanı sunulmaktadır.

- Bağımsız öğrenme sağlama.

Uzaktan eğitimde öğrenci diğer öğrencilere bağlı değildir.

- Bireye öğrenme sorumluluğu kazandırma.

Uzaktan eğitimde öğrenci kendi öğrenmesinde sorumluluk üstlenen bireydir.

- İlk kaynaktan bilgi sağlama.

Uzaktan eğitim uzman kişilerden daha fazla bireyin bilgi alışım sağlayan bir sistemdir.

- Uzmanlardan daha fazla kişinin yararlanmasını sağlama.

Kullanılan bilişim teknolojileri eğitim olanaklarından daha fazla öğrencinin yararlanmasını sağlamaktadır.

- Başarının aynı koşullarda belirlenmesini sağlama.

Uzaktan eğitimde öğrenci başarısı aynı koşullarda eşit bir şekilde değerlendirilebilir.

- Eğitimi bir taraftan kitleselleştirebilirken, diğer taraftan bireyselleştirebilme.

Uzaktan eğitim büyük bir kitlede her bireyin kendi özelliklerine uygun eğitim almasına olanak tanır.

- Belli bir zamanda ve belli bir kapalı alanda bulunma zorunluluğunu ortadan kaldırma.

Uzaktan eğitimde örgün eğitimde olduğu gibi devam zorunluluğu ya da aynı mekânda bulunma zorunluluğu yoktur.

- Zaman ve mekan ile ilgili problemleri yok eder.

Uzaktan eğitim sınıf ortamından kaynaklı (soğuk, ışık, dekor, vb) ve zamandan kaynaklı (çok erken ya da geç saatlerde ders yapma zorunluluğu gibi) sorunlara çözüm getirir.

- Eğitim sürecini demokratikleştirir.

Uzaktan eğitim öğrencilere demokratik koşullarda eğitim imkanı tanır.

- Hayat boyu eğitim sağlar.

Her yaşta birey uzaktan eğitimle eğitim görebilir.

- Bire bir öğretim vardır.

Uzaktan eğitimde öğretmenle öğrenci arasında bire bir iletişim kurularak birebir eğitim sağlanır.

- Öğrenmede özel yetenekler gelişir.

Uzaktan eğitim bireyin özel yeteneklerini geliştirmeye yöneliktir.

- Öğrenciyi belli ölçüde motive eder, öğrenmede devamlılık ve hareketlilik sağlar.

Uzaktan eğitimde kullanılan teknolojiler öğrencinin öğrenmeye karşı motivasyonunu arttırmaktadır.

- Basın-yayın, iletişim araçları, yüz yüze eğitimle üç boyutlu bütünleşme sağlanır.

Uzaktan eğitimde basın-yayın, iletişim araçları ve yüz yüze eğitim birlikte etkili bir şekilde kullanılır.

- Eğitim bilgi teknolojilerine dayalı sürdürülür.

Uzaktan eğitimde öğretmen-öğrenci ve öğrenci-öğrenci arasındaki iletişim bilgi iletişim teknolojileri ile sağlanır.

- Eğitim isteği artar.

Uzaktan eğitim sayesinde bireyler eğitim düzeylerini arttırma, sertifika ve diploma alma imkanı buldukları için eğitim alma istekleri de artabilir.

- Sınırsız, süresiz eğitim kavramı ortaya çıkar.

Uzaktan eğitimle bireylere istediği kadar ve istediği sürede eğitim verilebilir.

- Standartlaşmış eğitim ve öğretim imkanları sağlar.

Uzaktan eğitimle verilen eğitim belli standartlara uygun olarak verilir.

- Esnek ve objektif ölçme değerlendirme sağlar.

Uzaktan eğitimde yapılan ölçme değerlendirme faaliyetleri uzmanlar tarafından yapıldığı için geçerliği, güvenilirliği ve kullanılabilirliği yüksektir.

Görülüyor ki uzaktan eğitim birçok yönden önemli olanaklar sağlamaktadır. Birçok yönlerden önemli olanaklar sağlayan uzaktan eğitimin bazı yönlerden sınırlılıkları da bulunmaktadır. Uzaktan öğretime dair eski yaklaşımlara kıyasla online ders üniversite eğitiminin evde çalışma geleneğine daha kolay uymaktadır. Burada akademisyenler kendi kurslarını geliştirip sunmada Bates'in (2004) dediği gibi "yalnız kovboylar" rolündedir. Diğer sınırlılıklar ise şöyle özetlenebilir (Kaya, 2002):

- Yüz yüze eğitim ilişkilerinin kolay sağlanamaması.

Uzaktan eğitimde iletişim yüz yüze olmadığı için iletişim sorunları ortaya çıkabilir.

- Öğrencilerin sosyalleşmelerinin engellenmesi.

Uzaktan eğitimde öğrenciler aynı ortamda bulunmadıkları için sosyalleşme sorunları ortaya çıkabilir.

- Yardımsız ve kendi kendine öğrenme alışkanlığı olmayan öğrencilere yeterince yardım sağlayamama.

Uzaktan eğitimde bazı özel ihtiyaçları olan öğrencilere yardım sağlanamayabilir.

- Uygulamaya dönük derslerden yeterince yararlanamama.

Uzaktan eğitim öğrencileri laboratuvar ortamlarında yapılan deneyler gibi uygulamaya yönelik derslerden yeterince faydalanamayabilirler.

- Beceri ve tutuma yönelik davranışların gerçekleştirilmesinde etkili olamama (Büyükkaragöz,1994).

Beceri ve tutum kazanmaya yönelik öğrenme faaliyetleri yeterince başarılı olamayabilir.

- Ulaşım olanaklarına ve iletişim teknolojilerine bağımlı olma (Hakan, Sözer, Kaya, Gültekin ve Anıl, 1997).

Uzaktan eğitimin yüz yüze yapılan derslerinde öğrenciler ulaşım ve konaklama sorunları yaşayabilirler.

- Öğrenme ortamlarında önemli görülen yüz yüze etkileşim ortam ve olanakları,

Uzaktan eğitimde eğitimin ayrılmak olarak görülen yüz yüze iletişim faaliyetleri olmadığından bazı iletişim sorunları yaşanabilir.

- Öğrenme sürecinde karşılaşılan öğrenme güçlüklerinin anında çözülememesi ve bu durumun ardından gelişebilecek sıkıntılar,

Uzaktan eğitimde öğretmen ve öğrenci farklı mekanlarda olduğu için öğrencinin yaşadığı öğrenme sorunlarına anında müdahale edilemeyebilir.

- Anında yardım görememe ve sorunun giderilmemesinden kaynaklanan davranışların gelişimi,

Öğrenci uzaktan eğitimde karşılaştığı sorunlar çözülemeyince sonucu uzaktan eğitimi bırakmaya varan sorunlar yaşayabilir.

- Kendi kendine çalışma alışkanlığı olmayan ve bu yeteneğini geliştirmemiş bireyler için planlama zorluğu,

Grupla çalışabilen öğrenciler uzaktan eğitimde sorunlar yaşayabilir.

- Çalışan bireylerin kendine ayıracakları vakitte ders çalışma zorunluluğu,

Çalışan öğrenciler çalışma dışındaki dinlenme zamanlarında ders çalışmak zorunda kalabilirler.

- Laboratuvar, atölye gibi uygulama ağırlıklı konuların işlenmesindeki sınırlılıklar,

Uygulama derslerini uzaktan eğitimle vermek bir sınırlılıktır.

- Öğrenci sayısındaki fazlalık nedeni ile iletişimdeki sınırlılıklar (Kaya, 2002).

Uzaktan eğitimde öğretmen çok fazla öğrenciye cevap vermek zorunda olduğu için bu konuda bazı aksaklıklar yaşanabilir.

Uzaktan eğitim sınırlıklarına rağmen Türk Eğitim Sistemi içinde daha da yaygınlaştırılmalıdır. Uzaktan eğitimin yaygınlaşması sayesinde temel eğitim, yüksek öğrenim ve mesleki - teknik eğitimden yararlanamayan bireyler eğitim gereksinimlerini rahatlıkla karşılarlar. Bunun sonucunda Türk Eğitim Sistemi bireylere sunulan eğitim sistemi içinde eğitimde fırsat eşitliği az da olsa sağlanmış olur (İşman, 2011).

İngiltere Yükseköğretiminde Uzaktan Eğitim ve Open University

Uzaktan öğretime dair eski yaklaşımlara kıyasla online ders, üniversite eğitiminin evde çalışma geleneğine daha kolay uymaktadır. Burada akademisyenler kendi kurslarını geliştirip sunmada Bates'in (2004) dediği gibi "yalnız kovboylar" rolündedir.

Ne var ki uzaktan öğrenme deyince ilk akla gelen İngiltere'deki Open University gibi kurumlar ulusal kalite sıralamasında en süt sıralara çıkması ve milyonlarca insanın uzaktan öğretimin gücünün ve rahatlığından faydalanmasıyla paradigma değişmeye başlamıştır (Daniel, 2010).

"All Must Have Prizes" adlı eserinde Melanie Phillips (1996), İngiltere'nin Ulusal Müfredatı'nın revize edilip farklı öğrenci seviyelerine göre aşamalı hale getirilmesi gerektiğini ileri sürer. Böyle bir aşamalandırmadaki zorluk, öğrencilere esneklik tanımaya en iyi niyetlerle gerçekleştirildiğinde bile, yanlış kararları düzeltmek için sonrasında yeniden düzenlemenin çok da kolay olmamasıdır. Açık okullar geniş bir çeşitlilik içeren kurslarına giriş imkanı sağlayarak hiyerarşik bir yapıda olan müfredatın öğrencilerin ihtiyaç duydukları kurslar yoluyla farklı yönlere ilerleyebildiği tırmanma bloklarına dönüşmesine yardımcı olabilir. Bir açık okul revizyon sürecinde müfredat yetkilileriyle birlikte çalışarak müfredat bitirilir bitilmez yeni malzemeleri hazır edebilir. Bu eğitim malzemeleri iyi bir öğretim tasarımına sahip olup bütün okul sisteminde kullanılabilir (Daniel, 2010).

İngiltere İşçi Partisi hükümetine yakından danışmanlık yapmış olan Michael Barber The "Learning Game" (1996) adlı eserde bireylerin ve toplulukların yaratıcılıklarına güvenerek benzeri bir gevşemeyi teklif etmektedir. Bu teklif, söz konusu inisiyatiflerle etkileşimin kendi kendine örgütlenen ve kendiliğinden bir düzene yol açan bir sistemi yarattığını varsaymaktadır. Bu tür sistemler arkalarında onlara istikrar kazandıracak bir ağsal yapıdan faydalanabilir ve illa da devlet tarafından idare edilmek zorunda olmayan bir açık okul organizasyonu bunu sunabilir (Daniel, 2010).

Üniversitenin sanal pazara girmesi; kurs alanlarının küresel anlamda genişlemesi ile derslerin ve kurslara yönelik idari desteğin internete kaymasıyla olur. Kurs içeriğinin internete konulmasıyla kıyaslandığında çıktı alma daha ucuzdur, daha yüksek kalite sunar ve daha esnektir; büyük miktarlarda malzemeyi internete koymak sadece maliyeti öğrencilere yükler (Mason, 1999).

Açık üniversitenin doğuşu

İngiltere hükümeti 1967 yılında çığır açıcı bir yeni eğitim kurumunu planlamak için bir komite oluşturdu. İlk başta fikir yetişkin nüfusa yükseköğrenim fırsatı sunmak için televizyon ve radyoyu kullanmaktan ibaretti. Planlama komitesi 1967 yılının kasım ayında Wisconsin'e gitti. Çok geçmeden Wedemeyer Londra'ya görüşmeye davet edildi. İki yıl sonra Open University şekil alırken, yeni kurumun kuruluşunu yöneten Rektör Yardımcısı (Üniversitenin başı) Walter Perry'nin evinde kalmak üzere üniversitenin yeni merkezine taşındı. Ortaya çıkan şey dünyanın ulusal ölçekli ilk uzaktan eğitim üniversitesiydi. Bu üniversite başka bir üniversiteden çok daha fazla öğrenci alabilmesi, güçlü hükümet desteği ve bu tür bir eğitim isteyen her yetişkine eksiksiz bir üniversite müfredatı öğretmek için bütün iletişim teknolojilerini kullanmanın getirdiği büyüklükten faydalandı. Wedemeyer'in daha sonra dile getirdiği üzere, "bir uzaktan eğitim sisteminin neredeyse bütün eğitim coğrafyasında olup bitenlere bir deney karar verdi" (Wedemeyer, 1982). İngiltere'nin politika belirleyicileri, geleneksel üniversitelerin içinde birimler kurarak uzaktan eğitim işine girebilmek için fon talep eden yüksek eğitim kurumunun itirazlarına ve baskısına karşı azimle direndiler. Politika belirleyicileri kendi lisans diplomalarını verme, kendi fonlarını ve fakültelerini kontrol etme yetkilerine sahip tümüyle özerk bir kurum tesis etmeye dair cesur bir karar aldı. Açık Üniversite akla gelebilecek her ölçütle ve uzaktan eğitimde tam bir sistemci yaklaşımla sivrilererek bu kararın ne kadar doğru olduğunu kanıtladı (Moore ve Kearsley, 2012).

İngiltere: ilk açık üniversite

İngiltere'deki (daha doğrusu Birleşik Krallık'taki) Open University, ilk açık üniversitedir ve dünyada birincil uzaktan eğitim örneği olmaya devam etmektedir. Ayrıca 250,000'ini aşan öğrencisiyle sırf uzaktan eğitim veren en büyük kuruluştur. Bu

öğrencilerin yaklaşık üçte biri lisans öğrencisidir; 67,000'i İngiltere dışında yaşamaktadır. 14,000'den fazla lisansüstü öğrencisi vardır. Öğretime başladığı 1971 yılından bu yana 2 milyondan fazla insana yüksek öğretim imkanı sunmuştur. Kuruluş misyonu olan geleneksel üniversiteye girme şansı olmayan yetişkinlere fırsat sunma misyonuna uygun bir biçimde (zaten adı da buradan gelmektedir) lisans eğitimleri için herhangi bir ön eğitim şartı aranmamaktadır. Okullar aracılığıyla özel bir şekilde kaydolun küçük bir grup hariç olmak üzere başvurular 18 yaşını doldurmuş olmalıdır. Öğrenciler kıyasen düşük bir öğrenim ücreti ödemektedir (2010 yılında master için yaklaşık 7500 dolar). Öğrencilerinin yaklaşık yüzde 70'i çalışan insanlardır ve yarı zamanlı eğitim almaktadır (Moore ve Kearsley, 2012).

İngiltere'nin Open University'si dünyadaki ilk uzaktan eğitim üniversitesidir ve sadece uzaktan öğrenim tekniklerinin kullanımı için kurulmuştur. Bu yüzden Open University'nin idaresi uzaktan eğitim yönetimini için çok büyük önem arz etmektedir.

Open University İşçi Partisi Muhalefet lideri olarak, 1963 yılında partisinin bir "Radyo Üniversitesi" planları yaptığını ilan eden Harold Wilson'un eseridir. İletişim teknolojisinin öğretme amaçlı olarak kullanılmasının eğitim sistemi üzerindeki baskıyı azaltacağını ve halk için daha fazla eğitim fırsatı sunacağını hayal etmiştir. Altmışlı yıllarda yüksek eğitime daha önce benzerine rastlanmamış bir talep olmuştur, bunun nedeni kısmen okulu yarıda bırakanların eğitime devam etmeye dair samimi istekleridir. Fikir işte bu toplumsal arkaplanda ortaya atılmış ve İşçi Partisi'nin 1964 ve 1966 genel seçimlerinde büyük zafer kazanmasını sağlamıştır. İlk başlarda Radyo Üniversitesi fikri belirsiz bir fikirdi ve sadece Wilson'a aitti. 1965 yılında Başbakan Wilson Eğitim ve Bilim Departmanında Sanattan sorumlu devlet bakanı olan Bayan Jennie Lee'den projenin sorumluluğunu özel olarak üstlenmesini istemiştir. Lee zamanla projenin güçlü bir savunucu olmuş ve atanmasının hayati bir öneme sahip olduğu ortaya çıkmıştır. Memurlardan ve akademisyenlerden gelen bütün muhalefete rağmen projenin başarılı olmasını sağlayan şey onun özgüveni ve azmidir. Fikir 1966 yılında somutlaşmış ve Danışman Kurulu Raporu'nda (1966) Open University'nin yapı, tabiat ve kursların içerikleri ve akademik standartlar bakımından geleneksel üniversitelere mümkün olduğunca yakın olduğunu bildirmiştir. İletişim teknolojilerinin rolü fazlasıyla kabul edilmiştir. Teklif edilen Radyo Üniversitesi ismi "Açık Üniversite" terimiyle yer değiştirmiştir. Yeni bir üniversite yapısını diplomalar verecek kadar güçlü bir şekilde oluşturmayı sağlayan şey Wilson'un desteğiyle Lee'nin kararlılığı olmuştur.

Üniversitede mezuniyet belgesiyle sonlanmayan programlar atılmış, mezuniyet programlarına öncelik tanınmıştır. Yeni kuruma geleneksel üniversitelerin sahip olduğu statüyle, üniversite öğretmenleriyle, lisans eğitimleriyle bir üniversite adını kazandırma vizyonundan ödün verseydi, bugün Open University bambaşka bir biçim alırdı.

Üniversitenin işleyişiyle ilgili daha uzun dönemli planlar yapılması için Aston Üniversitesi'nin Rektör Yardımcısı Sir Peter Venables başkanlığında 1967 yılında bir Planlama Komitesi kurulmuştur. Planlama Komitesi Danışmanlık Komitesi'nin bıraktığı yerden işi devralmıştır, çünkü daha önceki komitenin genel plan üzerinde önemli değişiklikler yapma yetkesi yoktu. Planlama Komitesinin Raporu (1969) organizasyonun diğer yönlerini netleştirmiştir. Üniversite, hayatlarının ilk yıllarında hiçbir eğitim fırsatı olmamış yetişkin nüfusa odaklanacaktı. Üniversiteye kayıt açık olacaktı, yani kaydolmaya hak kazanmak için herhangi bir ön eğitim şartı aranmayacaktı. İlk gelen kazanır temelinde hareket edilmiştir. Yeni üniversiteye 23 Temmuz 1969 yılında Royal Charter ödülü verilmiştir.

U.K. Open University, öteden beri önceki öğrenim durumlarına odaklanmadan, daha ziyade kayıt tercihlerine ve kendi inceleme sonuçlarına bakarak öğrenci kabul etmeye odaklanmıştır. Aslında iş yükünü değerlendirme aralıklarına, birebir görüşmelere, öğretmen desteğine göre dağıtma üniversitenin yaklaşımında öteden beri ilkel olmuştur. Pazar değiştikçe, “olmazsa olmaz” bu ilkelerden bazıları yerlerini online yöntemlere, modül haline getirilmiş kurslara ve yüz yüze öğretilmeye azalmalara bırakmıştır (Mason, 1999).

Üniversite çok sayıda ülkede ortaklık ve imtiyaz anlaşmaları yapmıştır. Bazı durumlarda kurs malzemeleri başka kurumlara satılmaktadır; fakat OU (Open University) öğretme, puanlama, idari görevler ve çevre ülkelerdeki verilen kurslarda diploma veya belge verme rolünü korumaktadır. Birçok Doğu Avrupa ülkesinde kurs malzemeleri çevrilmiş ve bazı ülkelerde malzemeler kursu satın alan kurumun ihtiyaçlarına uyacak şekilde değiştirilmiş, kısaltılmış veya ‘yerelleştirilmiş’tir (Mason, 1999).

İngiltere’de Open University genellikle lisans seviyesinde olmak üzere sanat, iş, eğitim, sağlık ve sosyal bakım, hukuk, dil, sosyal bilimler, matematik, bilim ve teknoloji alanlarında 635’ten fazla modül (kurs) sunmaktadır. Nitelik ve standart yönetimi olarak İngiltere’nin Yüksek Eğitim Kalite Temin Ajansı tarafından en üst

puana değer görülmüştür. 2010 yılında Open University ğrenci memnuniyeti açısından en üst  üniversiteden biri olarak derecelendirilmiştir. Ulusal ğrenci Puanlama'sı 2005 yılında baladığından beri üst yerlerdeki konumunu korumuştur.

Ana odak noktası bireysel öğrenciler olsa da Open University personel geliştirme ihtiyaçlarını karşılamak üzere Őirketlerle de işbirliği yapmaktadır.

Open University'nin merkezi Milton Keynes Őehrindedir. Bütün programlar ve modüller burada tasarlanır, malzemeler burada üretilir. Modüller sayısı 20'ye kadar çıkan, içerik, ğretim, tasarım ve medya uzmanı tarafından tasarlanır. Tam zamanlı akademisyenler zamanlarının çoğunu bu modül geliştirme ekiplerinde harcamakta, ama aynı zamanda akademik araştırmalar da üstlenmektedirler. lke 10 İngiliz bölgesine ayrılmıştır. Her birinin bölgesel yönetim merkezi ve İskoçya, Kuzey İrlanda ve Galler'de ulusal merkezleri vardır. Her biri birçok Şey arasında yerel etüt merkezlerini yönetip, öğretmenleri takip edip öğrencinin gelişimini anlık olarak izlemektedir. Öğrencinin öğretmenle iletişimi yerel temelde yüz yüze öğrenim, mektupla, telefonla ve giderek artan bir Şekilde internet formları, blogları, wikileri ve Elluminate aracılığıyla gerçekleşmektedir. Open University'yi geleneksel yüksek öğrenim tedarikçilerinden ayıran – ve giderek daha geniş bir kabul gören – yaklaşım, öğretme rolünün alt kırımlara ayrılmasıdır (Moore ve Kearsley, 2012).

Üniversitenin ilk yardımcı rektörü (başkanı) Open University hakkındaki fikrini aşağıdaki Şekilde çok iyi ifade etmektedir: “Kursları oluşturan akademisyen personel, birçoğunun daha önce böyle bir deneyimi olmadığı için, yetişkin eğitiminin problemleri hakkında bir Şey bilmek zorunda değiller. Bu yüzden bölgesel öğretimin ve danışmanlık hizmetlerinin bu tür bir ite mevcut olan problemlerle ilgili sağlam tecrübeleri olan insanlar tarafından yapılmasının hayati bir önem arz ettiği dnlmtr.” (Tait, 2002).

Open University kursları çeşitli teknolojiler kullanılarak verilmektedir. Open University tarafından yazılmış olan ders rehberleri başta olmak üzere, ders kitapları, “StudentHome” isimli ğrenci portalı aracılığıyla ulaşılan forumlar, wikiler, bloglar gibi online kaynaklar. Öğrenciler söz konusu portal aracılığıyla kendi modül web sitelerine ulaşabilirler. Bu web sitesinde onlarla ilgili olan öğrenim takvimi, ğretmen grubu formları, fakültenin haberler ve bilgiler, modül ve becerilerle ilişkili desteğe ulaşabilirler. 2010 yılında ğrenci ödevlerinin yüzde 80'inden fazlası Open University'nin güvenli elektronik dev sistemi aracılığıyla gönderilmiştir.

Üniversitede bir Bilgi Medyası Enstitüsü (Knowledge Media Insitute) [<http://kimi.open.ac.uk>] bulunmaktadır (80 kadar araştırmacı, teknoloji, tasarımcının çalıştığı yeni teknolojilerin incelendiği bir laboratuvar) ve uzaktan eğitimin pedagojik yanlarını araştırma sorumluluğunu üstlenmiş olup öğrenmeyi desteklemek teknolojinin kullanımını uzmanlığını sunan ve personele eğitimsel ve mesleki gelişim hizmeti veren Institute of Educational Technology (<http://iet.open.ac.uk>) kurumu bulunmaktadır (Moore ve Kearsley, 2012).

Open University'nin batı Avrupa'da 7,000'den fazla öğrencisi vardır ve bunlar, İngiltere'deki 32,000 öğrenciyle birlikte ders alma ve diğer hizmetler için internet kullanımına sahiptir. Bu sayılar hâlâ toplam öğrenci nüfusunun sadece beşte biri kadarını temsil etmektedir. İnternette ders vermenin önündeki en önemli engel öğrencilerin bilgisayar ve internet kullanımını eksikliğidir. Araştırmalar dezavantajlı öğrencilerin, bayan öğrencilerin ve sanat ve sosyal bilimlerde olanların internet erişimi şartı yüzünden kaydolmadıklarını göstermektedir (Mason, 1999).

Open University çalışanları arasında ders planlama ile ilgili iş paylaşımı yapılırken Kurs Ekibi Yaklaşımı (Course Team Approach) benimsenmektedir. Open University'nin bir kurs ekibi birkaç akademisyen, bir editör, BBC'den bir uzman ve diğer gerekli kişilerden oluşur. Ekibin genelde kursu başlatan bir başkanı vardır. Open University'de herhangi bir akademisyen, öğretim görevlisi, profesör veya başkan olsun olmasın bir kurs başlatabilir. Birinin aklına Demokrasi veya Siyaset ve Teknoloji konularında bir kurs yapmak gelebilir. Bu fikirle ilgilenenler kurs ekibinin akademik kısmını oluşturmak için ekibe katılabilir.

Bir kurs ekibi farklı kesimlerden gelen bir topluluk olduğu için her bir üyenin veya kategori üyesinin görevini analiz etmek ilginç olabilir. Başkan kurs planı ilgili kurumlardan geçirmekle sorumludur ve idareyle irtibat halinde hareket etmek zorundadır. Kurs ekibinin toplantılarını yönetip görev dağıtımını yapar. İş vaktinde tamamlama ve masrafları önceden belirlenen sınırlar içinde tutmayla sorumludur. Kuşkusuz kursun ilerleyişini takip eden ve başkanla temas halinde kalan idari bölümler de vardır. Akademik üyeler metinleri yazarak, onları tartışıp yeniden yazarak, yeni fikirler ve yaklaşımlar üreterek, bir noktaya kadar metinlerin düzeltilmesini ve editörlüğünü yaparak kursta en aktif rolü oynarlar. Bazen Open University akademisyeni olmayan ve danışman olarak katılanlar da vardır; bunlar da metinlerin bir kısmını yazar. Her kurs yazma ekibinde esas görevi ekibe değerlendirme, test etme ve

geribesleme vs. konularında tavsiyeler vermek olan bir eğitim teknolojisi bulunur. Bu kişi öğrencileri temsilen yazarın ayarları yere basmasını sağlar. Bu kişiler genelde Open University'nin önemli bir kurumu olan Eğitim Teknoloji Enstitüsü'nün bir üyesidir. Grafik Tasarım Bölümü grafik, şema ve resim vs. ihtiyacı olduğunda hazır olmalıdır. Open University başkana rutin idari işlerinde yardımcı olan bir kurs ekip yöneticileri kadrosuna sahiptir. Kurs ekibinin toplantılarına bu yöneticiler de katılır. Her ne kadar başkan ve kurs ekibi üyeleri taslakları gözden geçirirken editörlük işinin bir kısmını yapsalar da Open University'nin kurs ekibinin çalışmalarıyla ilgilenen bir editör kadrosu vardır. Toplantılarda mutlaka bir editör bulunur ve o nihai üründen ve çıktıdan sorumludur. Denilir ki bütün kursu baştan sona anlayan tek kişi odur. Kursun görsel ve işitsel içerikleri BBC'nin sorumluluğundadır. Her kursta küçük büyük işitsel-görsel malzeme olduğu için, kursun tasarımına ve üretimine bir BBC temsilcisi katılır. Bugünlere kadrolu okutmanlar da öğrencilere yakın olup öğrencileri temsil edebildikleri için kurs ekibinin bir parçası olmaktadır. Bazen hem Open University'nden hem dışından, taslakları kontrol etmek, olguların gerçekliğini ve netliğini belirlemek, zamanlama kontrolü için eleştirel okuma yapan kişiler bulunur.

Open University'deki her akademisyenden kurs hazırlaması ve aynı anda birçok kursa birden katılması beklenir. Open University'deki her fakültenin üretilen kurslar konusunda bir kotası ve ödeneği vardır. Kota henüz doldurulmamışsa yeni bir kurs için boşluk vardır. Dahası her kursun, kurs tasarlanırken belirlenen beş yıl, yedi yıl gibi belli bir ömrü vardır. Bu tarihten sonra her kursun gözden geçirilmesi veya yerini başka bir kursa bırakması beklenir. Bu iş, kursun geçerlilik süresi bitmeden önce vaktinde başlatılmalıdır.

Kurs ekibi yönteminin herhalde en dikkat çeken avantajı, taslakları yapıcı eleştiriye açmasıdır. Bu durum ekip üyelerinin eleştiriye olumlu karşılayıp fikri uzlaşmaya göre taslakları değiştirmeye açık oluşuyla daha da kuvvet kazanmaktadır. Open University'nin Matematik Fakültesi'nin bir üyesi olan John H. Mason şöyle söylüyor: "Kurs üretimindeki herhangi bir kolektif girişimin yüreği, belli yorumlar alıp vermektir." Yüzeysel yorumlar yapmak kolay bir iş olabilir, ama yapıcı tavsiyelerde bulunmak derin bir araştırmanın sonucudur (Chander, 1991).

Sorumluluklar kurs ekibimde paylaşılır ve ortak çalışma için büyük bir potansiyel vardır. Fakat zaman, para ve insani tembellik gibi sınırlamalar büyük ihtimalle işbirliği sürecine zarar verir ve çok iyi olmayan bir eserle sonuçlanır. Üretim takvimine uymaya

çalışma yüzünden bazen çalışma aceleye gelmektedir. Bunun bir sonucu olarak taslaklar aceleyle okunur, yetersiz yorumlanır, yeniden yazıp veya editörlük kötü kalitesiz bir şekilde yapılır. İnsanların hepsi çalışkan değildir ve herkes kurs ekibi amacına hizmet etmeye can atmaz. Open University’de kurs üretimi üç ila dört yıl, bazen daha da uzun bir süre almaktadır. Open University’nin kurs üretme takvimine göre çalışma kursun verilme tarihinden dört yıl önce başlamalıdır.

İngiltere’deki Open University’de kursların tasarlanmasıyla stratejinin belirlenmesi el ele gider. Teorik bakış açısından kurs ekibi yaklaşımı en yüksek akademik kaliteyi sağlamaktadır (Chander, 1991).

Open University’de yönetim ve örgütsel yapı

Uzaktan eğitimin yönetimi bağlamında İngiltere halkının dünyadaki birincil uzaktan eğitime karşı tutumlarını incelemek yerinde olacaktır. İngiltere’nin Açık Öğretim’i İşçi Partili Başbakan Harold Wilson’un siyasetinin bir ürünüdür. Daha 1963 gibi erken bir tarihte çok çeşitli potansiyel öğrencilerin ihtiyaçlarına mektup ve yayın malzemeleri kullanarak yanıt verecek bir konsorsiyum, yani bir “eğitim tröstü” hayal etti. Toplumda okulu erken yaşta bırakıp mezun bilim adamları veya teknologlar olmayı düşmeyen teknisyenler vardı. Memurlar arasında yeni beceriler ve nitelikler kazanıp kariyerlerini değiştirmek veya ilerletmek isteyenler bulunuyordu. Yine mesleki olmayan nedenlerle eğitim almak isteyenler vardı. Harold Wilson bu tür insanların kayıt serbestisi olan, eğitim veya diploma şartı aramayan bir üniversiteden faydalanacaklarını düşündü. Fakat yeni üniversitenin hiçbir şekilde diğer üniversitelerden aşağı kalmadığı net bir şekilde halka bildirildi. Charter Üniversitesi Üniversitenin amacının “öğretme ve araştırma yoluyla öğrenme ve bilginin ilerletilmesi ve neşredilmesi, öğrencilerine üniversite eğitimi ve mesleki standartlar sunma ve genel olarak toplumun eğitim kalitesini yükseltmek” olarak tarif etti.

Başta Open University fikrine kuşkuyla bakan aydınların eleştirileri oldu. Teklif Horlad Wilson ile projenin sorumluluğu verilen Eğitim ve Bilim Departmanı sekreteri Jenni Lee’nin ciddi biçimde ilgilenmesiyle tasarı kabul edildi. Bunun da diğerleri gibi orta sınıf için yeni bir üniversite olacağını söyleyenlere Jenni Lee şu cevabı veriyordu: “Bu çalışanlar sınıfların üniversitesi değil. Açık Üniversite.” Net bir şekilde belirtti ki

kendi her ne kadar orta sınıf öğrencilerin tarafını yararını gözetse de, hayatta en son istediği şey bir “Proleterya gettosu” ydu.

Open University'nin ilk kuruluş yıllarında bazı akademisyenler Open University'yi aşağı görüyorlardı. Open University'nin akademisyen personeli de akademik cemaate kabul edileceklerinden kuşkuluydular. Zaman geçtikçe ve Open University akademisyenlerinin başka üniversitelerde göreve getirildikçe bu aşağı olma duyguları kayboldu. Bugün Open University öğrencilerinin kendi kariyerlerinde ve sosyal hayatta gösterdikleri ilerlemeler, Open University'nin akademik standartları ve kabul edilirliliği hakkında güvenilirlik vermektedir. 1984 yılında yayınlanan bir rapora göre, Open University mezunlarının yüzde 83'ü, kaydoldukları sırasında tam zamanlı bir işte çalışıyordu. Bulgulara göre Open University'de okumak mezunlarının en az üçte ikisine daha iyi bir maaş, mevki ve iş değişikliği için cesaret vermişti. Toplamda mezunların yüzde 38'i sadece Open University diplomasına sahip olmaktan fayda görürken, yüzde 16 mezuniyetin ilerlemelerine yardım ettiğini kabul ediyordu. Kariyerleri üzerindeki olumlu etkiler bir yana, mezunların yüzde 71'i, üniversitede okumanın mesleki becerilerini arttırdığını ve işlerini daha iyi yapmalarını sağladığını bildirmiştir. Yine araştırma bulgularına göre mezunların bir kısmı araştırma veya yüksek lisansına, mesleki veya akademik diplomalara başvurarak öğrenimlerine başka yerlerde devam etmişlerdir. Bu durum, mesleki eğitim ve mezuniyet sonrası iş alanlarında Open University'nin bir pasaport olarak toplumda gördüğü genel kabulü göstermektedir (Chander, 1991).

Örgütsel yapı

Örgütsel yapı üniversitenin amaçlarından ve işlevlerinin doğasından çıkmıştır. İlk Danışma ve Planlama Komitesi bir örgütsel yapı teklifinde bulunmuştu. Mevcut yapı bu ilk yapıdan evrilmiştir ve esasen ilkinden çok farklı değildir. Üniversitenin kurulmasından sonra yapılan değişimler şunlardır: Rektör yardımcısına sorumluluklarını yerine getirmede yardımcı olması için bir Rektör yardımcısı yardımcılar ekibinin atanması; kurs üretiminin ve bunların operasyon alanlarına dağıtımının çeşitli yönlerinden sorumlu bölümlerin birleştirilmesi; araştırma grubunun büyümesi; Sürekli Eğitim Merkezi'nin kuruluşu; öğrenim malzemeleri için bir satış bölümü olarak Açık Üniversite Eğitim Girişimleri Limitet şirketinin oluşturulması. Üniversite ile kampus

içinde bir oluşum olarak bulunan BBC'nin eğitim alanındaki ortaklığı da sonradan meydana gelen bir gelişmedir.

Açık Üniversitenin temel yapısı İngiltere'nin geleneksel üniversiteleriyle aynıdır. Üniversiteyi kuran Bölgesel Vakıf yönetimi resmi hükümet kurumları ve memurlarını asgari düzeyde işe dahil edip onlara kendilerine ait yönetmelikleri oluşturma ve değiştirme yetkisi verdi. Bu şekilde oluşturulan en önemli organlar Konsül ve Senato'dur. Konsül "üniversitenin en üst yönetim" organıdır ve üniversitenin toplam yönetiminden anayasal olarak sorumludur. Senato, "üniversitenin akademik otoritesi" Vakfın konsüle verdiği yetkiye boyun eğer. Yani senatonun konsülle resmi ilişkisinde bir tür alt üst konumu söz konusudur. Bununla birlikte uygulamada, akademik meselelerde senato en üst otorite olmuştur ve Konsül'ün yönetimine giren alanlarda etkisini fazlasıyla kullanmaktadır. İlk iki yıl akademik politikaları senato, konsül, senato-konsül yöneticileri ve bu amaç için bir araya gelmiş bazı çalışma grupları belirlemiştir. Sonraki yıllarda yapıda bazı gözden geçirmeler olmuştur. Bu değişimlerin içinde belki de en göze çarpanı, komitelerin çoğaltılması, akademisyenlerin akademinin bütün politik meselelerine katılımlarıdır. Senato bugün sekiz yüz üyeden oluşmaktadır. Üyeler arasında üniversitenin bütün akademisyenleri ve diğer personeli bulunmaktadır. Akademik personel aynı zamanda Fakülte'nin çeşitli kurumlarının, Eğitim Teknolojileri Enstitüsü, Bölgesel Eğitim Hizmetleri, Sürekli Eğitim Merkezi'nin de üyeleridir. Bu durum çeşitli düzeylerdeki politika tekliflerinin akademik personel tarafından geniş katılımı tartışılmasını sağlamaktadır.

Open University'nin yapısı, kursların esasen merkezi bir akademisyenler bünyesi tarafından tasarlanması ve kararlaştırılması anlamında merkezidir. Kurs malzemeleri idare merkezleri tarafından üretilip tatbik edilir. Bu yüzden birçok faaliyet merkezden yönlendirilir. Fakat bölgesel birimlere bırakılan idari sorumluluklarda son zamanlarda büyük artış olmuştur. OU içinde on üç bölgesel birim vardır, her birine bir Bölgesel Müdür başkanlık eder. Öğrenciler Walton Hall'daki merkezi idarelere başvurmak yerine Bölgesel Ofise başvurmaktadır. Bölgesel Müdürler öğrencilere destek olmak için birçok farklı yerel servisi yerine getirmekle sorumludur. Öğrencilerin ilerleyişinin ayrıntılı bir kaydını tutarlar. Okutman – danışmanları, serbest öğrenci danışmanlarını, kurs öğretmenlerini tayin etmekle sorumludurlar. Ayrıca etüt merkezlerinin işleyişini gözetirler. Merkezi idaredeki personelle işbirliği içinde kendi bölgelerinde, öğretme ve danışmanlık seansları, mahalli okullar, gündüz okulları ve sınavlar organize ederler.

Yerel eğitim yetkilileri gibi yerel örgütlerle uyum içinde ayrıca, öğrencilerin belli alanlarda tesislerden maksimum düzeyde faydalanmalarını sağlamak için istihdam ve kütüphanelerle ilgilenirler (Chander, 1991).

Personel yapısı

Open University tarafından üç bin tam zamanlı personel ve dört bin yarı zamanlı personel çalıştırılmaktadır. Bu çalışanlar kabaca şu şekilde bölünmüşlerdir: Merkez akademisyenleri, Bölgesel akademisyenler, Araştırma Personeli, İdari personel, Sekreterler/memurlar, Teknisyenler, Kurs koordinatörleri/Kurs idarecileri/Proje memurları, Yardımcı personel ve yarı zamanlı öğretim ve danışman personeli. Akademisyenler Profesörler, Okutmanlar, Kıdemli Hocalar, Hocalar, Eğitimci vs. olarak belirlenmiştir (Chander, 1991).

Open University: bir uzaktan eğitim modeli

İngiltere 1971 yılında Open University'yi resmen açtı. Öncelikli olarak mektupla eğitim kurumu olan OU, televizyon yayınları dışında esas malzeme olarak mektup ve ders kitapları kullandı. Kurum, sunduğu eğitim fırsatlarından yararlanmak isteyen istisnasız herkese açıktı. British Broadcast Corporation (BBC) ile yakın temas içinde çalışan OU, prodüksiyon maliyetlerini hükümetin bilim ve eğitim bakanlığından aldığı fonlarla karşıladı.

İngiltere'nin Açık Üniversitesi Mühendislik eğitiminde Oxford, Cambridge ve Londra Imperial College'den daha gözde hale gelince, bu, otuz yıl önce öğrencilere ikinci bir şans veren radikal ve kuşkulu bir inisiyatifin artık saygıdeğer bir üniversiteye dönüştüğünü işaret ediyordu (Johnson, 2003).

Open University derslerine katılan 200,000'den fazla öğrencisiyle İngiltere'nin en büyük üniversitesidir. Kraliçenin emriyle 1969 yılında kuruluşundan bu yana 2 milyondan fazla insana yüksek öğretimin kapılarını açmıştır. "OU ayırım gözetmeksizin herkese kendi zamanınızda ve kendi yerinizde kısa bir kurstan doktora kadar her türlü üniversite eğitimini sunuyor." (Open University, 2014). Open University misyon bildirisi onun öğrencilere karşı öteden beri var olan taahhüdünü yansıtmaktadır. Üniversitenin dört rehber ilkesi şunlardır:

- Herkese açık. Open University geçmişi veya önceki eğitimi ne olursa olsun herkese açıktır.
- Her yere açık. Open University bireylerin üniversite okuduğu her yere açıktır (Birleşik Krallık veya başka bir yer, ev, iş, geçici seyahatler sırasında)
- Her yönetime açık. Open University öğrencilere uzaktan öğrenmede destek olmak için yeni ve kusursuz öğretim yöntemleri geliştirmeye adanmıştır.
- Her fikre açık. Open University İngiltere'deki araştırma ve geliştirme çalışmalarına tam anlamıyla katılmaktadır. Open University bilginin genişletilmesine ve paylaşılmasına adanmış harika bir öğrenci topluluğudur.

Open University dersleri kendi evlerinde, işyerlerinde, kendi zamanlarına göre, Birleşik Krallıkta herhangi bir yerde, İrlanda'da, Avrupa'nın her yerinde ve sık sık daha uzaktaki öğrenciler için tasarlanmıştır. Dersler bir dizi öğretim aracını kullanır. Özellikle ders kitapları, televizyon, radyo, işitsel ve görüntüsel tapeler, bilgisayar yazılımı ve evde deney kitleri. Birleşik Krallık'ta ve denizaşırı ülkelerde 330 etüt merkezinden oluşan bir şebekede ve yıllık mahalli okullarda mahalli öğretmenler aracılığıyla kişisel temas ve destek sunmaktadır. Bölgesel merkezlerde bulunan danışmanlar öğrencilere, onlarla tecrübeleri ve beklentileri hakkında konuşarak, ne kadar hazır olduklarını ölçebilmeleri için onlara kendi kendilerine test malzemeleri göndererek, onlar uygun yerel kursları veya herkese açık deneme derslerinin ayrıntılarını vererek, Open University ders malzemelerinin örneklerini görebilecekleri yerleri bildirerek ve bölgenin düzenlediği tanıtım toplantıları ve günlere davet ederek birçok yolla yardım etmektedir.

Lisans eğitimi, eğitim şartı aranmaksızın herkese açıktır. Open University, özürülülerin yüksek eğitimden faydalanması için özel bir çaba harcamaktadır, şu anda öğrencilerinden 6200'ü bu kategoriye girmektedir.

Open University öğrencilerinin çoğunluğu fen veya edebiyat alanlarında üniversite diploması almaya çalışmaktadır. Öğretmenlik ve araştırma alanlarında daha yüksek dereceler de vardır.

Üniversiteden mezun olmaya çalışanlar dışında Open University öğrencileri mesleki gelişimle ilgili kursları takip ederler. Bu kurslar genellikle bir sertifika veya diplomayla son bulmaktadır. Geri kalanlarsa niteliklerini güncelleştirmek veya kişisel arzularına göre münferit kurslar almaktadır.

Open University'deki, sanatlarda, modern dillerde, sosyal bilimlerde, sağlık ve sosyal refahta, bilim, matematik ve bilgisayar, teknoloji, iş ve işletme, eğitim ve hukuk alanlarında 300 yüz lisans ve lisansüstü kurs vermektedir. Open University'nin başarısı dört ayak üzerinde durur.

1. Akademisyenler ve uzmanlar ekibince geliştirilen yüksek kalite, multimedya öğrenme malzemeleri.
2. Her öğrenciye onun ismini ve isteklerini bilen kanlı canlı bir insan tarafından bizzat kişisel destek vermek.
3. Etkili lojistik ve idare
4. Araştırmalardan beslenen bir öğretim

Open University'de tam zamanlı çalışarak 3 yılda bir bölümden mezun olmak mümkündür; fakat lisans öğrencilerinin çoğu ailevi sorumluluklar ve işleri yanında yarı zamanlı okumaktadır. Bir lisans mezuniyeti için geçirilen ortalama süre 6 yıldır. Bunun ortalama maliyeti yaklaşık 3500 sterlindir. Birçok öğrencinin okul masrafı patronu tarafından ödenmektedir.

Open University kursları içinde 150 kurstan fazlası öğrenmeyi çeşitli şekillerde zenginleştirmek için IT kullanmaktadır. Bunlar sanal dersler, tartışma grupları, ödevlerin elektronik ortamda verilip değerlendirilmesi, multimedya öğrenim malzemeleri, internet konferanstır. Open University öğrencileri günde 170,000'den fazla eposta ve internet konferans mesajları okumaktadır. Beş Open University kursu İnternet üzerinden verilmektedir (Johnson, 2003).

Open University'de açık dereceler verilir. Bu bağlamda genel olarak çalışma alanları şöyledir:

- Sanat ve İnsan Çalışmaları
- İşletme ve Yönetim
- Bilgisayar ve Bilişim Teknolojileri
- Tasarım
- Eğitim, Çocukluk ve Gençlik
- Mühendislik
- Çevre ve Gelişim
- Sağlık ve Sosyal Çalışmalar
- Yaşam Boyu Sağlık

- Dil
- Hukuk
- Matematik ve İstatistik
- Tıbbi Bilimler
- Hemşirelik
- Psikoloji ve rehberlik
- Bilim ve Fen
- Teknoloji (Open University, 2014).

Avustralya Yükseköğretiminde Uzaktan Eğitim ve New England University

Avustralya toprakları Amerika kadar büyük ve nüfusu Pennsylvania kadar çoktur. Bu nüfusun yüzde 80'inden fazlası kentlerde yaşarken geri kalanlar dev bir alana yayılmış durumdadır. Avustralya uzaktan eğitimde öncü milletlerden biridir. İlk ve ortaokul düzeyi için 1870 yılında çıkan bir yasa uzak ve yalıtılmış bölgelerdeki çocukların eğitimin kentsel alanlarda mevcut eğitim standartlarıyla uyumlu olmasını mecbur kılmıştır. Bunun bir sonucu olarak, 1920 gibi çok erken bir tarihte bütün eyaletler çocuklara okul öncesinden ortaokulun sonuna kadar hizmet etmek üzere mektupla eğitim sistemi kurulmuştur. Kırsal bölgelerdeki öğretmenler mesleki gelişim derslerini Devlet Öğretmenler Okulu aracılığıyla mektupla almışlardır. 1930 yıllarda okullar eğitimlerine destek olması için radyo yayınları kullanmıştır. Eğitim Bakanlığı 1960'ların başlarında iki yönlü interaktif öğrenim fırsatı sunmak için "Radyo Okulları" nı açmıştır. Dikkat edilmeli ki bu okullar tek yönlü bir radyo yayını kullanmamaktadırlar; bunlar öğretmen ve öğrencilerin veya okullu çocukların anne ve babalarının "Taşra" denilen yerlerde hali hazırda ana iletişim aracı olan çift yönlü kısa dalga radyo (telsiz) kullandıkları etkileşimlerdir.

Üniversite seviyesindeyse – bir örnek vermek gerekirse – Queensland Üniversitesi 1910 yılında kurulduğunda, bir Eğitim Yasası gereği mektupla eğitim programlarına sahip olmak zorundaydı. Bu tür programlar başka üniversitelerin kuruluş aşamalarında da oluşturulmuştur ve bunlar genellikle dış öğrenciler departmanları olarak adlandırılmıştır. Bugün, geçerli bir diplomaya sahip bir uzaktan eğitim kursuna katılmak için gerekli nitelikler kampus içi kurslarla aynıdır; bu yüzden öğrenciler için derslerin bir kısmını kampüste bir kısmını kampus dışında almak yaygın bir

uygulamadır. Bu duruma rağmen Avustralya'daki uzaktan öğrenim öğrencileri genellikle yaşça daha büyüktür ve yarı zamanlı okumaktadır. Avustralya'da uzaktan eğitim yoluyla alınan üniversite diplomalarının maliyet ve üstünlük bakımından normal diplomalardan hiçbir farkı yoktur.

Bu bölümde incelenen diğer ülkelerle kıyaslandığında Avustralya'daki uzaktan yüksek öğrenim öğrencilerinin sayısı fazla değildir. Ülkenin tamamında toplam 400,000 kadar öğrenci yaklaşık 40 farklı kurumdan eğitim almaktadır. Bu öğrencilerden 100 kadarı gibi küçük bir rakam bazı kurumlardayken 25,000 kadar çok sayıda öğrenci Sydney Üniversitesi'nde okumaktadır. Monash Üniversitesi ile Melbourne Üniversitesi'nde de aşağı yukarı aynı rakamlar geçerlidir.

Avustralya'daki bütün yüksek okul ve üniversite eğitimleri devlet tarafından karşılandığı için, uzaktan eğitim programlarının yönü ve gelişimi üzerinde devletin etkisi büyüktür. Bununla birlikte, her Eyalet'in okul sistemi ve tek tek üniversitelerin sistemi kıyasen özerk işlemekte ve uzaktan eğitimi kendi tüzüklerine göre vermektedir.

Radyo 1930'larda okullara eğitim programı yayını yapmada bir ilk oldu. 1960'larda ise uzaktan eğitimin medya tercihi televizyon oldu ve bugün gücü, hızı ve çok yönlülüğü sayesinde internet kursları herhangi bir yerde ve herhangi bir zamanda verilebilmektedir (Johnson, 2003).

Radyo 1930'lu yıllarda Avustralya Yayın Şirketi (ABC) tarafından eğitim programları sunmada kullanılan medya oldu. Program yayınlarına ek olarak ABC okullara radyo alıcıları satın almaları için mali yardımcıları sağladı. "1935'e geldiğinde bütün Avustralya okullarının yüzde 21'i radyodan ... [programlardan] düzenli olarak faydalanıyordu. 1950'lerin ortalarında kullanım yüzde 90'a çıkmıştı." (Teather, 1989).

Televizyon 1956 yılında Sidney ve Melbourne'da okullara eğitim programları sunmak için kullanılmaya başlandı. Programlar öğretmenler tarafından müfredatlarına destek olarak ve okulun kaynaklarını aşan deneyimlere erişim sunmak için kullanıldı.

1960'lı ve 70'li yıllarda Avustralya'daki televizyon yayını belirgin bir biçimde arttı ve 1972 yılına geldiğinde Avustralya'daki bütün okulların yüzde 90'ından fazlası içerik zenginleştirici ve özel konulu televizyon programlarını almaya ve kullanmaya başladı.

1960'lı yıllarda İngiltere'de Açık Üniversite kurulduğunda Avustralya'nın uzaktan öğrenme kullanan yarı zamanlı yüksek eğitim fırsatları sunan dört üniversitesi vardı. 1980'li yıllarda Avustralya'da yaklaşık 5 üniversite ve 30 kolejde 35,000'den fazla öğrenci uzaktan eğitim derslerine katılıyordu. 1961 yılında New South Wales Üniversitesi'nde akşam sınıflarının talebi karşılamaya yetmemesinden dolayı dersler yarı zamanlı yetişkin öğrencilere evlerinde radyo yayını olarak gerçekleşti. Ne var ki bu düzenleme bazı sorunlara yol açtı. Üniversitenin radyo istasyonu yayın izni aldı, fakat "tahsis edilen yayın frekansı... sıradan bir radyo alıcısının kapsama alanının dışında kalıyordu, bu yüzden öğrenciler radyolarını ayarlatmak zorunda kaldılar." (Teather, 1989). Fakat sorun bu şekilde tümüyle çözülemedi. Üniversite radyo istasyonuna verilen elektrik (yakınlardaki üniversite dışı radyo istasyonun yaklaşık yarısı) net bir işitsel iletme izin vermiyordu. Bu yüzden öğrenciler yayının sadece yarısını işitebildiler. Üniversite bu sorunları çözmek için öğrencilerini bir araya gelip yayınları dinleyebildiği ve ardından tartışma grupları oluşturabildiği merkezler kurdu. Seanslara katılamayanlara yayın kasetleri gönderildi. 1966 yılına gelindiğinde üniversite bu merkezlerde kurs sunabilmek için radyo programlarına televizyon programlarını ekledi. Kurslar bu iki medyanın birleşimiyle ve öğrencilere yayından önce postayla gönderilen notlar ve şekiller gibi ilave malzemelerle yapıldı. Öğrencilerin yönettiği tartışma grupları ve canlı seminerler bu öğrenme faaliyetlerini destekledi. Bu düzenleme daha sonra Mezuniyet Sonrası Ek Eğitim (Postgraduate Extension Studies) adıyla bilinmeye başlandı. 1982'ye gelindiğinde ders yayınlarına 2300'den fazla öğrenci kaydolmuştu. Aynı kursların sunduğu audio ve video bantlar yapılan kurslara 2700 öğrenci daha katıldı.

Avustralya'daki yüksek öğrenimin sunumu, 1985 ve 86 yılında yurtiçi uyduların fırlatılması ve eğitim ağlarının kurulması sonunda uydu temelli hale geldi. (Johnson, 2003).

Avustralya'nın uzaktan eğitim alanındaki ağırlığı büyük ölçüde kabul edilmiştir. Avustralya birçok farklı sektörde eğitim ve öğrenme için bilgi ve iletişim teknolojilerini kullanmada bir öncü olacaktır. Dahası, Avustralya, 20,000 kişiyi bulan okyanus ötesi 'kardeş' kampüsleri ve ilaveten 6,000 uzaktan kayıtlı öğrenciyle, ABD ve İngiltere'den ardından uluslararası öğrencilere İngilizce eğitim ve öğretim veren üçüncü büyük uluslararası tedarikçidir (Tapsall ve Ryan, 1999).

Avustralyalı eğitimciler, 1930'lu yıllarda okullara ulaşımı olmayan öğrenciler için Radyo Okulları'nın kurulmasından sonra bilgi ve iletişim teknolojilerini ilk benimseyenlerdendir. Multimedya teknolojileri birçok bireysel kursun bir parçası haline getirilmiş, hem kampus içi hem kampus dışı programlar sunan ikili veya çoklu kampus üçüncül kurumlarında idari amaçlar için kullanılmıştır (Tapsall ve Ryan, 1999).

Asya pasifik bölgesinde kendine özgü bir bakış açısı Avustralya'daki esnek öğrenmeye yapılan kısmi vurgudur. Her ne kadar öğrenmeyi daha esnek hale getirme fikri eğitimde bilgisayar kullanımının çok öncesinden gelse de internet gibi teknoloji temelli çözümler içerir. Bazı üniversiteler bu felsefeyi desteklemek için esnek öğrenme merkezleri kurmuşlardır. Esnek öğrenmenin bu ülkedeki gelişimi 1990'ların başlarında bile vardır. Bu alanda kazanmış oldukları tecrübelerin çoğu uluslararası alanda paylaşılabılır (Hung ve diğerleri, 2006).

Avustralya gibi ülkelerde 1990'ların sonlarında esnek tedarikle yoğun bir şekilde meşguliyet, uzak veya dezavantajlı öğrencileri kapsamaktan çok, çalışan öğrencilerin ihtiyaçlarını karşılamak ve daha çok öğrenciye daha az maliyetle daha fazla eğitim fırsatları sunmakla ilgiliydi (Tapsall ve Ryan, 1999).

Esnek tedarik yöntemleri hem kampus problemleri hem de kampus dışı erişim problemlerine karşı bir çözüm olarak kullanılmaktadır. Sonuç olarak yüz yüze, uzaktan ve açık öğretim tedarik biçimleri birleşmekte ve bu biçimler arasındaki sınırlar belirsizleşmektedir.

Her ne kadar yeni teknolojilere dayanan öğrenme malzemelerinin, bilhassa CD romlar ve İnternet temelli malzemeler gibi üretilmesi pahalı olanların üretimi ve dağıtımını ulusal ölçekte koordine etmeye yönelik birçok çaba olmuşsa da, birbiriyle ilişkili çeşitli projeler "tekerleğin yeniden icadını" engellemede tuhaf bir biçimde başarısız olmuşlardır (Tapsall ve Ryan, 1999).

EdNA (Education Network Australia), örneğin, tüm eğitim sektörlerinde devlet fonuyla geliştirilmiş elektronik kaynakları toplayıp dağıtmak için 1994 yılında kurulmuştur. Ne yazık ki takasın gönüllülük temelinde olması birincil sektör haricinde çok az maddi destek anlamına geldi; çünkü üniversiteler neredeyse istisnasız bir biçimde projelere kaynak sağlamak için kendi fonlarına katkı yapıyorlardı ve rekabetçi bir rejimde malzemelerin parasız dağıtımını yüzünden satışlarda herhangi bir kayıp istemiyorlardı. EdNA da yeterince tanıtılmama ve sınırlı fon sıkıntısı çekti.

EdNA 1997 yılında Web sitesinde (www.edna.edu.au) aşağıdaki gibi anlatıldığı üzere, üç eğitim sektöründe üretilen bütün öğrenme malzemelerinin veritabanını koordine ve paylaşma amacıyla yeniden yapılandırıldı.

Bu site Avustralya müfredatı etrafında örgütlenmiştir. Avustralyalı eğitimlere sitedeki araçları serbestçe kullanabilirler. Bu araçların yapımı Avustralya'da eğitim veren kuruluşlarca ve bütün Avustralya yönetimleri tarafından karşılanmıştır (Tapsall ve Ryan, 1999).

Birçok açıdan bir ağıdır. EdNA Avustralyalı eğitimciler tarafından verilen ve belirlenen binlerce kaynağa açılan bir web sitesidir. Avustralya'da eğitim veren kurumların ağıdır. Bu site formları ve duyuru panolarıyla Avustralyalı eğitim uygulamacıları için bir üst-ağ haline gelmiştir. Online eğitimci toplulukları, böylece daha fazla ağ oluşturmaya hizmet etmektedir. EdNA okulları, mesleki eğitim ve öğrenimi, toplu yetişkin eğitimini, yüksek eğitim sektörlerini kapsamaktadır. Avustralya eğitim sistemleri ve sektörleri EdNA forumları aracılığıyla bir dizi online eğitim, iletişim ve enformasyon teknolojileri meselelerinde işbirliği kurarak güçlü bir ağ oluşturmaktadır (Tapsall ve Ryan, 1999).

EdNA ne yazık ki sektörlerde az tanınma sıkıntısı çekmeye devam etmektedir.

Her üniversitede kar amaçlı veya daha yaygın olarak maliyetine hizmet veren ve yeni teknolojileri kullanarak öğrenme malzemelerinin geliştirilmesi ve üretimiyle sorumlu merkezler bulunmaktadır. Kar amaçlı merkezlerin bir örneği METALE'dir (Metaphoric Experiential Training and Learning Environment Unit of Canberra Institute of Technology [www.cit.act.edu.au/metale]). İsmi başındaki metaforik kelimesi işyeri deneyimlerini öğrenme amaçlı replikasyonu anlamına gelmektedir. METALE, bugün hâlâ en büyük müşterisi olan Qantas College Online ile işyeriyle ilişkili dört öğrenme malzemesi modülü geliştirmek için yakın işbirliği içinde çalışmıştır (Tapsall ve Ryan, 1999).

VLE'ler (Virtual Learning Environments-Sanal Öğrenme Ortamları) öğrenmeyi daha ulaşılır ve esnek kılma yollarından biri olarak algılanabilir. Ne var ki öğrenme meselelerinin ağırlık kazandığı esnek öğrenme öğrenmeyi daha etkili kılmanın yollarından biri olarak algılanmalıdır. Avustralya'da son yıllarda yaygın olarak kabul edilen vurgu esnek öğrenme üzerinedir. Esnek öğrenme nosyonu teknolojinin öğrenme sürecini nasıl hızlandırabileceği sorusunun ötesine geçmektedir; okuyucu aşağıdaki

tartışmalardan VLElerin ve esnek öğrenmenin kopmaz bir biçimde ilişkili olduğunu fark edecektir. Avustralya'daki yüksek öğrenimin bağlamında esnek öğrenmenin tanımı bir kurumun öğrencilere öğrenme tecrübelerine şu aşağıdaki prensiplerden en az biri açısından erişim esnekliği sunmasına dairdir. Zaman, mekan, hız, öğrenme tarzı, içerik, değerlendirme ve yollar (Browne, 1999; Ling, et al, 2001; Macquarie Üniversitesi 2001). Bu tanım öğrenmenin öğrencilerin etkin katılımını gerektirdiği ve kendi öğrenmeleri için daha bağımsız ve sorumlu olmaları gerektiği fikrine dayanır. Farklı tarzlar kişilerin öğrenme biçimlerine ve tarzlarına göre değişikliklerden geçebilir. Başka bir deyişle, içkin varsayıma göre esnek öğrenme, öğretmen merkezli olmaktan çok öğrenci merkezlidir. Esnek öğrenmenin diğer özellikleri arasında, öğrencilerin akranlarıyla ve/veya alanda çalışan insanlarla işbirliği kurmaları, onlara bol kaynak sağlanması, öğrenme tecrübesinin bağlama duyarlı olması, genel becerilere (örneğin düşünme, üstbilişsel beceriler, problem çözme) daha çok vurgu ve öğretmenin rolünün bilginin kaynağı olmaktan ziyade öğrencinin öğrenme yolculuğu boyunca bir hızlandırıcıya dönüşmesi vardır. (örnek. George & Luke; Sidney Üniversitesi, 1995). Bütün bu örneklerde öğrenmenin sorumluluğunun tek tek öğrenciler tarafından yüklenildiği farklı eğitim tarzları kullanılmıştır.

Avustralya'da esnek öğrenme uygulama da farklı seviyelere tercüme edilmiştir. Örneğin, esnek öğrenme esnek bilgi kaynakları sunma (yazılı, görsel, işitsel malzemeler, bilgisayar yardımlı veya internet üzerinden) ve dersler ve makale yazdırma gibi geleneksel ders verme biçimleri şeklinde olabilir (Wollongong Üniversitesi, 2000) Bunlar kurs yapısı, kurs içeriği, öğretme ve öğrenme yöntemleri, öğretmen ve öğrenciler arasında etkileşimler ve değerlendirme yöntemleri açısından değerlendirilebilir. (Monash Üniversitesi). Macquarie Üniversitesi (2001) Esnek Öğrenme Merkezi esnek öğrenmeyi üniversiteyi kapsayan bir inisiyatif olarak benimsemiştir. Bu merkez Mesleki Gelişim Merkezi ile Açık Öğrenim Merkezi'ne (Üniversitenin açık öğretim kolu) ilave olarak kurulmuştur. Farklı şekillerde öğrenen öğrencileri kapsayan bir esnek öğrenme kıyasen hâlâ keşfedilmemiş bir alan gibi durmaktadır. Bazı öğrenciler daha didaktik bir yaklaşımı tercih ederken diğerleri daha yapıcı yöntemleri tercih edebilir.

Ling ve diğerleri Avustralya'daki 10 üniversitede alan araştırması yapmış ve yüksek öğrenimde 6 farklı esnek öğrenme tarzı belirlemiştir.

1. Zaman ve mekan sabitliğini kaldırmak (örn. Çıktı veya dijital ders malzemeleri kullanan kampus dışı programlar)
2. Zamanı ve mekanı öğrenciye uygun şekilde değiştirmek (iş yerinde veya yakın kampüslerde, kütüphanelerde veya yaz okullarında öğrenim)
3. Giriş şartlarını uygun şekilde ayarlama (daha önceki öğrenimlerle ilgili veya akademik bir belge istememe)
4. Öğrencilere uygun alternatif başlama ve bitiş noktaları belirleme.
5. Farklı öğrenme tarzlarını, hızlarını ve işbirliği tercihlerini kabul etme (örneğin birden çok tarzda tam veya yarı programlar; esnek zamanlı programlar, işbirliğine izin veren ama şart koşmayan kurslar).
6. Farklı içerik ve değerlendirme tercihlerine yer tanıma (örn. Bir programın oluşturulmasını mümkün kılan modüller haline getirilmiş içerikler; içerik belli bir özgürlük tanıyan problem çözme odaklı öğrenme; alternatif ödev görevleri.)

Ling ve diğerleri tarafından araştırılan üniversitelerin çoğu, kırsal alanlarda bulunmaktadır ve genellikle ya uzaktan eğitim kurumlarıdır veya farklı şekillerde eğitim sunmayı destekleyen mevcut alt yapılara sahip geleneksel kampus üniversiteleridir.

Yeni yaklaşımlar (ör. Yapıcı ve etkin öğrenme) ile geleneksel yaklaşımlar (ör. Didaktik) arasındaki gerilim, birbirinden uzak öğrenme paradigmaları yüzünden artmaktadır. Oysa biz farklı öğrenme paradigmalarına, örneğin bilişsel ve hatta davranışçı yaklaşımlara da yer olduğuna inanmak istiyoruz (Hung ve diğerleri, 2006).

Avustralya örneğindeki “esnek” öğrenmenin ayırıcı olduğu düşünülmektedir. Tek yanlı bir esneklik diğer yanları eninde sonunda esnek olmayan hale getirecektir. Peki ne esnek kılınmalıdır? (Hung ve diğerleri, 2006).

Esnek öğrenmede zaman ve mekanda esneklik seçilirse, esnek içerikten ödün vermek zorunda kalınır. Örneğin esnek hız isteniyorsa, kaynaklara ve uzmanlara (her zaman vakit bulamadıkları için) esnek ulaşımdan feragat etmek zorunda kalırsınız. Bu yüzden farklı kurumlar esnekliğin bir yanına tutunurken, diğer yanlarını ihmal etmek zorunda kalınır. Bu tür vurgular bölünmelere neden oluyor (Hung ve diğerleri, 2006).

Daha az esnek öğrenme mekanizmalarının sistematik yapısı öğrenmenin sadece okulda veya resmi ortamlarda gerçekleştiği inancına yol açmıştır. Daha esnek

yaklaşımlar öğrenmenin yaşı olmadığını, işgücü dünyasının farklı şartlarına uyabilmek için farklı tarzları destekleyebilmektedir (Hung ve diğerleri, 2006).

Avustralya tarafından benimsenen esnek öğrenme yaklaşımları üzerinde tartışılabilir ve bunlar Asya ülkeleri tarafından model alınabilir. Esnek öğrenmeyi uygulama ilkeleri sağlamdır ve kursların verilmesinde yaklaşım çeşitliliğini teşvik etmektedir. Bu ilkeler şunlardır:

1. Öğrenciye göre esnek zaman ve mekan sınırlamaları.
2. İş tecrübelerine yer açmak için giriş şartlarını yeniden ayarlamak.
3. Öğrencilere göre alternatif giriş ve çıkış noktaları belirlemek.
4. Farklı öğrenme tarzları, hızları ve işbirliği tercihleri ve
5. Farklı öğrenciler için çoklu değerlendirme tercihleri (Hung ve diğerleri, 2006).

New England University'de online eğitim

New England University, hem örgün hem de online eğitim vermektedir. Ancak online eğitimler fakülte ve bölüm bazında değil ders bazında ilerlemektedir. Bu kapsamda dersler şöyle gruplanmıştır:

- İşletme ve Hukuk
 - ✓ Marketing ve Yönetim
 - ✓ Yönetim Ekonomisi
 - ✓ Proje Yönetimi
 - ✓ Uluslararası Organize Suçlar
 - ✓ Yerel Yargı Uygulamaları
 - ✓ Uluslararası İşletme
- Sosyoloji
 - ✓ Sapkınlık
 - ✓ Aile Sosyolojisi
 - ✓ Sosyal Araştırmalar
- Fen ve Teknoloji
 - ✓ Programlamaya Giriş (University of New England, 2014)

Bölüm III: Yöntem

Bu çalışmada, yöntem bölümüne kadar ele alınıp açıklanan bölümler ve konularla İngiltere Open University ve Avustralya New England University örneklerinin yükseköğretim basamağında uzaktan eğitim veren kurumlar olarak yönetsel yapılarının nasıl olduğu karşılaştırılmak istenmiştir. Bahsi geçen ülkelerin ve Türkiye'nin yükseköğretim yapılarının Anglo Sakson modelinde olduğu görülmüş, ancak sistem yaklaşımıyla ele alındıklarında hepsi açık sistem örneği olsa da kendi içlerinde yönetsel farklılıkların olduğu anlaşılmıştır.

Araştırma Deseni

Bu araştırma nitel araştırma yöntem ve teknikleri kullanılarak yapılandırılmıştır. Creswell (1998) nitel araştırmayı, sosyal yaşamı ve insanla ilgili problemleri kendine özgü metotlarla sorgulayarak, anlamlandırma süreci olarak ifade etmektedir.

Bu çalışmada da nitel araştırma yöntemlerinden durum çalışması yöntemi kullanılmıştır. Patton (2002), durum çalışmalarının bir çözümleme ve yorumlama sürecini temsil ettiğini söyler. Bloor ve Wood (2006), ayrıntılı bir örnek üzerinden açıklama yapmak amacıyla ya da belirli kuramları test etmek ve gerekirse üretmek açısından durum çalışmalarının yapılabileceğini belirtmektedirler. Durum çalışması sosyal bilimlerde yapılan araştırmalarda kullanılan bir araştırma metodudur. En genel tanımı Yin (2009) tarafından şöyle yapılmaktadır; durum çalışması, güncel bir olguyu kendi gerçek yaşam çevresi içinde çalışan, olgu ve içinde bulunduğu çevre arasındaki sınırların kesin hatlarıyla belirgin olmadığı ve birden fazla kanıt veya veri kaynağının mevcut olduğu durumlarda kullanılan, bir araştırma yöntemidir (Yıldırım ve Şimşek, 2003).

Veri Toplama Aracı

Var olan kayıt ve belgeleri inceleyerek veri toplamaya belgesel tarama denir. Tarananlar: Geçmişteki olguların anında iz bıraktığı resim, plak, ses ve resim ,araç gereç,bina,heykel vb. kalıntılarla; olgular hakkında, sonradan yazılmış ve çizilmiş her türlü mektup, rapor, kitap, ansiklopedi, resmi ve özel yazı ve istatistikler, tutanak, anı, yaşam öyküsü vb.leridir (Metin, tarihi belirtilmemiş). Olguya en yakın, onu en yakından

yansıtan ve hatta onunla bütünleşen belgeler, kalıntılardır. Yazılı ve basılı belgeler ise, sonradan oluşturulduklarından, kalıntılara oranla, gerçekten, daha uzak olabilirler (Madge,1965, s.91).Duverger (1973)'in “belgesel gözlem” dediği bu tekniği,Rummel (1968) ve daha birçoğu “doküman metodu” olarak tanımlamaktadırlar.

Araştırmacılar, temel olarak üç farklı çeşit veri kaynağına ulaşarak bulgularına ulaşabilirler. Bunlar, derinlemesine açık uçlu görüşmeler, doğrudan gözlem ve yazılı dokümanlardır (Patton, 2002). Demir (2010), doküman analizinde incelenen içeriklerin nitel ve nicel olarak ele alınabileceğini belirtmektedir. Nitel içerik analizinde metin ya da görsel baskı içinde geçen bazı terim ve ifadeler aranarak bulunur ve bir sistem dahilinde kategorilere ayrılarak analiz edilir (Demir, 2010). Dolayısıyla veri kaynakları içinde yer alan ve gözlemlerde doğrudan insanlarla kurulan bir bağ olduğu görülebilir. Yazılı dokümanlar ise insanlarla dolaylı olarak bağların kurulduğu veri kaynakları olarak ele alınabilir. Burada, insanların kendileri değil; fakat daha önce söyledikleri görüşler, analizler ve yorumlar yer alabilmektedir. Bu dokümanların önemini tarih çalışmaları yapmak, bir dönemi ele alıp incelemek gibi örnekler için de ortaya çıktığı belirtilebilir. Bunun yanında bir konu üzerinde yapılmış çalışmaları ayrıntılı olarak incelemek ve bunların bakış açısı ile bulgulara ulaşmak amacı ile yazılı dokümanlara başvurulabileceği ifade edilebilir (Yüzer, 2013). Maxfield ve Babbie (2011) yapılan analiz sonucunda iki tip içeriğe ulaşılabilceğini söyler. Bunlar görülen içerik ve verilen mesaj içeriğidir. Görülen içerik, yazı ya da görüntüdeki görünen içeriği; verilen mesaj içeriği ise araştırılan metin ya da görüntülerin altında yatan anlam içeriğini kapsar. Demir (2010) ise, tarih ve dönem çalışmaları dışında, kanunlar, mahkeme kararları, kitaplar, gazeteler, dergiler, videolar, filmler ve yazılı materyallerin içeriklerinin incelenebileceğini eklemektedir.

Bulgular bölümünde ise karşılaştırma yöntemi kullanılarak İngiliz Open University ile Avustralya New England University'deki uzaktan eğitim yönetim anlayışları arasındaki farklılıklar gözler önünde serilmiştir. Karşılaştırma bir yöntem olarak antik çağlardan günümüze dek önemini koruyan belli başlı bilimsel yaklaşımlardan biridir(San, tarihi belirtilmemiş). Karşılaştırma yönteminin aşırı pozitivist yaklaşımlardan uzaklaştırılarak, sağlıklı ve güvenilir bir bilimsel yöntemle dönüştürülmesinde, özellikle Durkheim'in katkıları yadsınamaz. Gerçekten de Durkheim, karşılaştırmanın (kendine özgü deyişiyle "dolaylı deney") toplumbilimsel açıklamalar bakımından en uygun yöntem olduğunu ileri sürmektedir (Schrader, 1971).

Belirtilen açıklamalar bağlamında bu araştırmanın temel veri toplama aracı dokümanlar ve bu dokümanların içerikleri çerçevesinde yapılan doküman analizidir. Bu bağlamda uzaktan eğitim, sistem yaklaşımı ve yükseköğretimin yönetim yapıları konularıyla ilgili dokümanlar zaman kısıtı olmaksızın taranmıştır.

Yapılan doküman incelemesinin ardından İngiltere'deki Open University'nin yönetsel olarak bağımsız yapılı, Avustralya'daki New England University'nin ise çok bölümlü karışık yapılı olduğu görülmüştür. Bu aşamada ise tek bölümlü karışık yapıya sahip Türk uzaktan eğitiminin yükseköğretim basamağı için bir öneri geliştirmek adına bu iki farklı yapı karşılaştırılmıştır.

Araştırmanın İnanırlığı

Bu çalışmada, inanırlığa ulaşabilmek için geçerlik ve güvenilirlik çalışmaları yapılmıştır (Yıldırım ve Şimşek, 2011).

İlk önce, çalışmada tarafsız bir yorumlama ve sorgulama yapılmasına dikkat edilmiştir. Geçerlilik için Patton'ın (2002) belirttiği sağlama yönteminden faydalanılmıştır. Buna göre veri toplama yöntemi sonucu ulaşılan bulguların tutarlılığı kontrol edilmiş, farklı veri kaynaklarından gelen verilerin tutarlılığına önem verilmiş ve toplanan verilerin yorumlanmasında birden fazla yaklaşım kaynak alınmıştır.

Çalışmanın güvenilirliğini artırmak için iç güvenilirlik ve dış güvenilirlik konularını oluşturan özelliklere dikkat edilmiştir. İç güvenilirlik çalışma sonuçlarına ulaşılması sırasında gerçeği ortaya çıkarmadaki yeterlilikle ilişkiliyken, dış güvenilirlik elde edilen sonuçların benzer ortamlara aktarılabilmesi ile ilişkilidir (Yıldırım ve Şimşek, 2011).

Yapılan çalışmada doküman analizi yoluyla elde edilen verilerin farklı kaynaklardan birbirini doğrulayacak şekilde seçilmiş olmaları iç güvenilirlikle ilgili bir konu olarak karşımıza çıkmaktadır. Veri toplama, analiz, yorum ve sonuç aşamalarının ayrıntılı olarak sunulması, üzerinde çalışılan olay ve durumların açıklanması konuları ise dış güvenilirlik ile ilgili konulardır (Yüzer, 2013). Elde edilen bilgiler vasıtasıyla yapılan çıkarımlar sonuç bölümünde toplanarak, bilgi paylaşılabılır hale getirilmiştir.

Bölüm IV: Bulgular ve Yorumlar

İngiliz Open University'ye şimdiye dek yazılanlar çerçevesinde bakıldığında Anglo Sakson tipi, bağımsız yapılı, açık bir sistem olan bir uzaktan eğitim kurumu olduğu söylenebilir. Çalışma alanları ayrıntılı olarak incelendiğinde diğer ülkelerde aynı isimli bölümlerde verilen derslerden farklı olarak işletme ve yönetim alanının spor yönetimi ağırlıklı, eğitim, çocukluk ve gençlik ile ilgili bölümlerin spor yönetimi ağırlıklı oldukları; mühendislik bölümlerinde teknolojik alanlar, çevre ve gelişim alanında çevre ile ilgili dersler, sağlık ve sosyal çalışmalar alanında sağlık ile ilgili sosyal sorumluluk dersleri, yaşam boyu sağlık alanında spor ve akıl sağlığı ile ilgili dersler, dil alanında İngiliz dili ile ilgili dersler, hemşirelik alanında yaşlı bakımı ve akıl sağlığı ile ilgili dersler, psikoloji ve rehberlik alanında gençlik ve çocukluk psikolojisi ile adli psikoloji dersleri, bilim, fen ve teknoloji alanlarında ise çevre yönetimi derslerinin dikkat çektiği görülmektedir. Böylece açık bir sistem olan Open University'nin program ve ders açarken toplumun (sistem çevresinin) ihtiyaçlarını ve örgüt kültürünü göz önünde bulundurduğu sonucuna ulaşılmıştır.

Şimdiye kadar tartışılanlar çerçevesinde New England University incelendiğinde ise Anglo Sakson tipi, çok bölümlü karışık yapılı, açık bir sistem olan bir uzaktan eğitim kurumu olduğu söylenebilir. Başka ülkelerde açılan programlarla kıyaslandığında adli, sosyolojik ve bilişim ile ilgili alanların baskın olduğu çalışma alanları vardır. Bu da yine bir sistem olarak New England University'nin toplum (çevre) ihtiyaçlarını gözettiğini göstermektedir. Buna ek olarak zaman ve mekan konusunda esneklik kavramına verdiği önem dikkat çekmektedir.

Her iki üniversiteyi de birbiriyle karşılaştırmaya geçmeden önce açıköğretim ve uzaktan eğitim kavramları arasındaki farktan da bahsetmek gerekmektedir. Özellikle ülkemizde açıköğretim sisteminde öğrenciler ders kitaplarını edinir, isteğe bağlı iletişim teknolojilerinden faydalanarak çalışır ve sınavlara bilfiil belirlenen okullarda girer. Ancak uzaktan eğitim dediğimizde çok daha kapsamlı bir kavramı düşünmek gerekir. Sanal sınıf, forum, blog vb. uygulamalarla öğrencilerle öğretim elemanları interaktif olarak sanal ortamda bir araya gelir. Öğrenciler, belirli saatlerde sanal sınıfa girmekle yükümlüdür; ayrıca forum ve bloglarda kendi aralarında ve öğretim elemanlarıyla dersle ilgili bilgi paylaşımında bulunabilirler. Bu anlamda bakıldığında her ne kadar İngiliz Open University ismen bir açıköğretim kurumu gibi algılansa da uygulamaları onun tam

anlamıyla bir uzaktan eğitim kurumu olduğunu göstermektedir. Avustralya New England University'deki uygulamalar da yine uzaktan eğitim uygulamalarıdır.

İngiltere ve Avustralya'da Yükseköğretimde Uzaktan Eğitim Yönetiminin Karşılaştırılması

- Tamamen uzaktan eğitim yapan İngiliz Open University'nin bağımsız bir üniversite olması sebebiyle yönetim yapısı olarak bağımsız yapılı bir uzaktan öğretim kurumudur. Avustralya'daki New England University ise örgün programlar içine serpiştirilmiş uzaktan eğitim dersleri uyguladığından yönetim yapısı bakımından çok bölümlü karışık yapılı bir uzaktan eğitim kurumudur.
- Open University rektörü hepsi uzaktan eğitim veren fakültelerin en üst yönetim organı iken, New England University rektörü hem örgün hem de uzaktan eğitimin en üst yönetim organıdır.
- Sistem yaklaşımı açısından bakıldığında her ikisi de açık sistemler olan bu üniversitelerin girdilerinden öğrenci faktörü birbirlerinden ciddi farklılıklar göstermektedir. İngiltere'de Open University öğrencileri genellikle bir şekilde örgün eğitim alma fırsatı bulamamış, derslere işleri sebebiyle yarım zamanlı katılım sağlayan çoğunlukla yetişkin öğrencilerken, New England University uzaktan eğitim öğrencileri aynı zamanda tam zamanlı örgün eğitim alan öğrencilerdir.
- Open University'ye giriş için lise mezunu olmak dışında bir şart aranmazken, New England University'de uzaktan dersleri alabilmek için gerekli kredi koşullarının sağlanmış ve uzaktan alınmak istenen dersin alınabilmesi için önceden konuyla ilgili başka derslerin örgün olarak alınmış olması şartı aranmaktadır.
- Open University çoğunlukla Birleşik Krallık'ta yaşayanlara hitap ederken, New England University'nin birçok uluslararası öğrencisi vardır.
- Sistem yaklaşımındaki süreç aşaması da yine derslerin işleyişlerindeki farklılık sebebiyle değişkenlik göstermektedir.
- Sistemin çıktısı olarak öğrenciler incelendiğinde her iki üniversite öğrencilerinin de lisans derecesi ile mezun oldukları; ancak mezunların demografik özelliklerinin birbirinden çok farklı olduğu sonucuna varılmıştır.

- Genel olarak New England University’de “eğitimde esneklik”, Open University’de ise “herkes için eğitim” anlayışının üstünde durulmuştur.
- Her iki üniversitede verilen derslere bakılırsa global olarak her ülkede görülen derslerin dışında yerel olarak seçtikleri dersler birbirinden farklıdır. Open University’nin derslerine bakınca sanat alanında İngiliz Edebiyatı ağırlıklı, işletme ve yönetim alanında spor yönetimi ağırlıklı, eğitim/çocukluk ve gençlik alanında spor eğitimi ağırlıklı, mühendislikte teknoloji ağırlıklı, sağlık ve sosyal çalışmalarda sosyal sorumluluk ağırlıklı, yaşam boyu sağlıkta spor ve akıl sağlığı ağırlıklı, hemşirelikte yaşlı bakımı ve akıl sağlığı ağırlıklı, psikoloji ve rehberlikte genç ve çocuk psikolojisi ile adli psikoloji ağırlıklı, bilim, fen ve teknolojiye ise çevre bilinci ağırlıklı dersler dikkat çekerken; New England University’de uzaktan eğitim dersleri arasında işletme ve hukukta uluslararası organize suçlar ve yerel yargı uygulamaları; sosyolojide sapkınlık ve aile sosyolojisi, fen ve teknolojiye bilişim teknolojilerine eğilim dikkat çekmektedir. Bu aşamada her iki ülkenin de global eğilimleri göz önünde bulundurarak açtığı ders/bölümlerin yanı sıra bölgesel ihtiyaçları da göz önünde bulundurduğu sonucuna varılmıştır.

Türk Yükseköğretimi İçin Bir Model Önerisi

Her iki üniversite arasındaki farklılık ve benzerliklere bakarak Türkiye için bir model önerisinde bulunulacak olursa, halihazırda var olan tek bölümlü karışık yapılı sistemimize ek olarak Avustralya New England University’deki çok bölümlü karışık yapılı sistemden de faydalanılabileceği görülmüştür. Böylelikle;

- Uzaktan eğitim veren kurumlar aynı zamanda örgün eğitim veren bir üniversitenin alt birimi olmalı, bağımsız yapılı kurumlar olmamalıdır.
- Üniversite çatısı altındaki örgün öğrenim gören öğrenciler de istedikleri dersleri uzaktan alabilmelidirler. Örneğin öğrencinin örgün olarak almak istediği dersin kontenjanı dolmuşsa bu dersi uzaktan alabilmeli, veya öğrencinin az sayıda alması gereken ders kaldıysa bunun için öğrenci kampüse bilfiil gelmek zorunda bırakılmayıp zaman ve mekan esnekliğinin sağlanarak öğrencinin lehine bir sistem sunulmalıdır.

- Ders ve bölümler global ihtiyaçları gözettiği gibi ulusal ve hatta bölgesel ihtiyaçları da karşılayacak nitelikte olmalıdır. O bölgedeki kültürün sürekliliğini sağlamak adına ulusal anlamda Osmanlıca, hat sanatı, minyatür sanatı gibi dersler; bölgesel bazda ise daha önce o yörede yaşamış medeniyetlerin tarihi, dili veya sanat anlayışı gibi dersler eklenmelidir. Bu yapılabilirse Türkiye’de uzaktan eğitimin demokratikleşmesi algısı da güçlenecektir.
- Öğrenci almakla yükümlü olduğu dersleri ister örgün, ister uzaktan ve hatta farklı üniversitelerden alabilmeli, ve bu durum diploma denkliği gibi bir sorun teşkil etmemelidir.
- Böyle bir modelde üniversite yöneticileri klasik yönetim anlayışına ek olarak ağ yönetimi kültürünü de benimsemeli, böylelikle melez yönetim kültürü anlayışına sahip olmalıdırlar.
- Bu model yeterince işler hale getirildikten sonra yükseköğretimin ağ üzerinden yönetimi üzerine çalışmalar yapılmalıdır.

Tüm bu bahsedilenler, Türk yükseköğretiminde ulusal veya uluslararası bağlamda uzaktan eğitim verebilen üniversiteler için önerilmektedir.

Bölüm V: Sonuç, Tartışma ve Öneriler

Yüksek öğrenim kurumları geçen asır boyunca tarımsal bir modelden Sanayi Çağı'nın ihtiyaçlarının karşılandığı bir modele dönüşmüştür. Günümüzde ise enformasyon ve teknoloji çağı adı verilen yeni bir çağdayız. Dünya ve öğrenciler eskisinden çok farklı. Bu yüzden de kurumların yeni talepleri karşılamak için değişmesi gerekiyor.

Bundan hareketle dünyanın çeşitli yerlerindeki yüksek öğretim kurumları kampüs temelli geleneksel dersleri zenginleştirmek için teknoloji kullanarak kurslar sunmaktalar.

Bu bağlamda incelediğimiz Open University ve New England University örneklerine baktığımızda her iki yapılanmanın da içinde bulunduğu toplumun yerel ihtiyaçlarını göz önünde bulundurduğu çıkarımına varılmıştır.

Bu çalışmanın temel problemi olan uzaktan yükseköğretim yönetiminde birden fazla modelden nasıl faydalanılabileceği sorusuna cevap olarak Türk yükseköğretiminin içinde bulunduğu çevreye en uygun modelin tek bölümlü ve çok bölümlü karışık yapılı uzaktan eğitim modellerinin harmanlanarak uygulanması gerektiği söylenebilir.

Türkiye için de bir model geliştirirken kültür ve toplum ihtiyaçları faktörleri göz önünde bulundurulmalıdır. Türkiye'deki tek bölümlü karışık yapılı üniversite yapılanmasını daha etkili hale getirecek girişimler elbette olmalıdır. Ancak bu girişim, kurulduğu günden bugüne kadar ciddi gelişim göstermiş ve halkın kabulünü kazanmış olan, bize özgü karışık yapılı bir yönetim anlayışına sahip bir sistemi yok sayarak İngiltere Open University örneğindeki gibi bağımsız yapılı bir uzaktan eğitim kurumu örgütlenmesine yönelmek olmamalıdır. Şayet Open University yapılanmasını olduğu gibi Türkiye'ye uygulayacak olursak açık bir sistem olan yüksek uzaktan eğitimimiz topyekün değişerek entropiye uğrar. Ayrıca lise mezunu olmak dışında hiçbir ön koşul gerektirmeyen bu sistem ile belki üniversite ekonomik anlamda bir kazanç sağlayabilir; ancak entropiye uğrayan bir sistem olarak itibarsızlaşacağı öngörülmektedir. Bu bağlamda bakıldığında Türk uzaktan eğitimi için Open University örneğinin yalnızca halkın ihtiyaçlarına uygun çok çeşitli bölümler sunması örnek alınabilir.

Ancak çok bölümlü karışık yapılı bir uzaktan eğitim sistemi olan New England University örneğinin, halihazırda var olan tek bölümlü karışık yapılı sistemimize ek olarak Türkiye'ye uyarlanabileceği sonucuna varılmıştır. Böylelikle hem örgün ve

uzaktan eğitim veren fakülteler aynı üniversite çatısı altında sistemin birer elemanı olarak görev alırlar hem de örgün eğitim veren bölümlerdeki bazı dersler uzaktan verilerek eğitimde zaman ve mekan esnekliği sağlanmış olur. Böylelikle uzaktan eğitim sisteminin girdileri olan öğrencilerin ortalama demografik özelliklerinde de bir iyileşme gözleneceği ve toplumun gözündeki “açık öğretim” algısının da iyileşeceği öngörülmektedir.

KAYNAKÇA

Açık Öğretim Fakültesi (2014), <http://eogrenme.anadolu.edu.tr>

Alemdaroğlu, K. (1996): “Çağdaş üniversite ve özerklik”, İstanbul: Rapor.

Alkan, C. (1981), *Açık Üniversite*, Eğitim Fakültesi Dergisi. Sayı 1-2.

Alkan, C. (1981), *Açık Üniversite, Uzaktan eğitim sistemlerinin karşılaştırmalı olarak incelenmesi*, Ankara.

Alkan, C. (1997), *Uzaktan eğitimin tarihsel gelişimi*.Türkiye 1. Uluslararası Uzaktan Eğitim Sempozyumu. Milli Eğitim Bakanlığı, Ankara.

Aydın, M. (1994), *Eğitim yönetimi*, Ankara: Hatipoğlu Yayınevi

Başaran, İ. E. (1984).*Yönetime giriş*. A. Ü. Eğitim Bilimleri Fakültesi Yayınları No: 135. Ankara.

Barber, M. (1996). *The learning game: arguments for an educational revolution*. London: Victor Gollancz.

Bates, A. W. (2004).*Tony Bates on trends in flexible learning*.Retrieved from http://community.flexiblelearning.net.au/GlobalPerspectives/content/article_6525.htm

Bayrak, C.(2002), “*Bir sistem olarak okul*”, öğretmenlik mesleğine giriş (Ed: Ö. Demirel ve Z. Kaya), Ankara: Pegema Yayıncılık.

Bennis, W. G. (1959). *Leadership theory and administrative behavior*. Administrative Science Quarterly, 4, 259-301.

Berlingiray, S. (2002).*Büro yönetimi*.Anadolu Üniversitesi AÖF Yayını, 731, Eskişehir.

Berrien, F. K. (1968). *General and social systems*. New Brunswick, NJ: Rutgers University Press.

- Bertalanffy, L. von.(1968). *General systems theory*. New York: Braziller.
- Bess, J. L. & Dee, J.R. (2008).*Understanding college and university organization-theories for effective policy and practice*.Stylus Publishing.
- Bidwell, C. E. (1965). *The school as a formal organization*. In J.G. March (Ed.), *Handbook of Organization* (pp. 972-1022). Chicago: Rand McNally.
- Birnbaum, R., “How’m I doin’?”: *how college presidents assess their effectiveness*”
Paper presented at annual meeting of the American Educational Research Association, 1988.
- Birnbaum, R., “*How colleges work-the cybernetics of academic organization and leadership*”, Jossey-Bass Inc., 1988.
- Bloor, Z. L. Ve Wood, F. (2006).*Keywords in qualitative methods: a vocabulary of research concepts*. London: Sage.
- Boulding, K. (1953). *The organizational revolution*.New York: Harper.
- Boulding, K. (1956). *General systems theory-the skeleton of science*. *Management Science*, 2, 197-208.
- Bredemeier, H. And Stephenson, R. (1962),*The analysis of social systems* (New York: Holt, Rinehart and Winston, 1962), pp. 34-35.
- Brown, J. S., Duguid, P. (1996) *Universities in the digital age*. *Change*, pp.11-19.
- Browne, C. (1999). *Academic board: LTOP working party on flexibility and pedagogy report*, Australia: Monash University.
- Bursalioğlu, Z. (1982).*Okul yönetiminde yeni yapı ve davranış*.A.Ü. Eğitim Bilimleri Fakültesi Yayınları. Ankara.

- Bursalioğlu, Z. (2010). *Okul yönetiminde yeni yapı ve davranış*. PgemA Yayıncılık. Ankara.
- Büyükerşen, Y. (1989). *Açıköğretim konusunda 1978 yılında hükümete verilen rapor*.
- Büyükerşen, Y. ve Tahir, . (1990).*Açıköğretim Fakültesi ve Türk eğitim sisteminin sorunlarına çözüm imkanları*, Anadolu Üniversitesi Yayın No: 463, Eskişehir.
- Bykaragz, S., ivi, C. (1994), *Genel ğretim metotları*, Konya: Atlas Kitabevi.
- California Distance Learning Project (2014), <http://www.cdlponline.org>
- Can, H. (1994). *Organizasyon ve yönetim*. Siyasal Kitabevi. Ankara.
- Can, E. (2005), *Uzaktan Eğitim ğrencilerinin Uzaktan Eğitim Yönetimini Değerlendirmeleri*, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Marmara Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, İstanbul.
- Can, E. (2012), *Aık ve Uzaktan Eğitimde Akreditasyon Yeterlilik Dzeyinin İncelenmesi*, Yayınlanmamış Doktora Tezi, Marmara Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, İstanbul.
- Chander, N. J. (1991), *Management of distance education*, Sterling Publishers Private Limited, Bangalore.
- Creswell, J. W. (1998). *Qualitative inquiry and research design: choosing among five traditions*. Thousand Oaks, CA: Sage Publications.
- Daniel, J. S. (1996), *Mega Universities and knowledge media: technology strategies for higher education*. London: Kogan Page.
- Daniel, J. S. (2010), *Mega schools, technology and teachers-achieving education for all*. Taylor&Francis.

- Deal, T. and Kennedy, A. A. (1982), *Corporate cultures: the rights and rituelsof corporate life* (Reading, MA: Addison-Wesley, 1982); Thomas Peters and Robert Waterman, Jr., *In search of excellence* (New York: Warner Books, 1982).
- Deal, T. (1986), “*The symbolism of effective schools*”, *The Elementary School Journal* 85 (1985): 605.
- Demir, O. Ö. (2010). Nitel araştırma yöntemleri. *sosyal bilimlerde araştırma yöntemleri* (2.Basım). Ed: K. Böke. İstanbul: Melisa.
- Demiray, U., Gökdağ, D., Ünlü, S., Tuna, Y., Eroğlu, E., Yılmaz, R. Ayhan, Yüksel, A. Haluk.(2010). *Etkili iletişim*. PegemA Yayıncılık. Ankara.
- Dewey, J. (1939), *Türkiye maarifi hakkında rapor*, T.C. Maarif Vekilliği, Devlet Basımevi, İstanbul
- Doğramacı, İ. (2000). Günümüzde rektör seçimi ve atama krizi (*Türkiye’de ve Dünya’da yükseköğretim yönetimine bakış*), Ankara: Meteksan, www.dogramaci.org/r-bol5.html, 20-21 Nisan 2002.
- Duverger, M. (1973), *Sosyal bilimlere giriş: metodoloji açısından* Çev:Unsal Oskay. Ankara: Bilgi Yayınevi
- Erdem, A. R. (2004), *Türkiye’de yükseköğretim ve değişimi*, *Bilim, Eğitim ve Düşünce Dergisi*, Cilt 4, Sayı 2.
- Ertekin, A. (2006), *Üniversite Yönetimi ve Organizasyonu ve Trakya Üniversitesi’nde bir Uygulama*, Yüksek lisans tezi, Trakya Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Edirne.
- Fidan, N. (1975), *Mektupla öğretim üzerine*, Ankara.

- Fombrun, C. (1993), "*Of tribes and witch doctors: the antropologist's view*", Educational Administration Quarterly 29 (1993): 95.
- Fombrun, C. & Shanley, M. (1990). *What's in a name? reputation building and corporate strategy*. Academy of Management Journal, 33 (2), 233-258.
- Frank, M., Reich, N. & Humphreys, K. (2003) *Respecting the human needs of students in the development of e-learning*, Computers & Education, 40(1), 57-70
- George, R., Luke, R. (1995). *The critical place of information literacy in the trend towards flexible delivery in higher education context*. Paper presented at the Learning Conference, Adelaide, Australia.
- Getzels, J. W., and Guba, E. G. (1957). *Social behavior and the administrative process*. School Review, 65, 423-41.
- Gibson, J. W., Herrera, J. M. (1999). *How to go from classroom based to online delivery in eighteen months or less: a case study in online program development*. T.H.E. Journal, 26(6), 57-60.
- Griffiths, D. E. (1957), "*Toward a theory of administrative behavior*" in Administrative Behavior in Education, Roald Campbell and Russell Gregg, eds. (New York: Harper & Row, 1957), p.384.
- Gülbahar, Y. (2009). *E-Öğrenme*. Pegem Yayınları: Ankara.
- Gürol, M. ve Turhan, M. (2005). *Yönetim fonksiyonları bağlamında uzaktan eğitim yönetimi*. The Turkish Online Journal of Educational Technology-TOJET, 4 (2), ISSN: 1303-6521.

- Gürüz, K. (Koordinatör) & Şuhubi, E.A.M. & Şengör, C. & Türker, K. & Yurtsever, E. (1994). *Türkiye’de ve Dünyada yükseköğretim, bilim ve teknoloji*, İstanbul: Türk Sanayicileri ve İşadamları Derneği (TÜSİAD)
- Gürüz, K. (2001). *Dünyada ve Türkiye’de yükseköğretim (Tarihçe ve Bugünkü Sevk ve İdare Sistemleri)* Ankara: ÖSYM Yayınları 4
- Gürüz, K. (2003), *Higher education in the global knowledge economy*, Ekim 2003, (<http://www.yok.gov.tr/egitim/raporlar/raporlar.htm>)
- Hakan, A. Sözer, E., Kaya, Z., Gültekin, M. ve Anıl, H. (1997), *Açıköğretim Lisesi Uygulamasının Değerlendirilmesi* (Yayınlanmamış Araştırma) Anadolu Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü ve Film Radyo.
- Hall, A. D. & Fagen, R. E. (1980). Definition of system. In G. Chen, J. Jamieson, L. schkade, and C. H. Smith, (Eds.). *The general theory of systems applied to management and organization* (vol. 1, pp. 73-85). Seaside, CA: Intersystems.
- Hammon, S. (1995), “İngiliz Açık Üniversitesi’nde tele-eğitim (Telefonla Eğitim)” *ilkeleri, işleyişleri ve örnekleriyle Dünyada Açıköğretim* (Ed. ve Çev: U. Demiray), Eskişehir: Turkuaz Yayınları Çeviri Dizisi No:95-5
- Hanson, E. M. “*Educational administration and organizational behavior*”, (Pearson Education, 2003).
- Harry, K.; John, M.; Keegan, D. (1993), *Distance education: new perspectives*, New York: Routledge.
- Hodgetts, M.R. (1997), *Yönetim teorileri, süreç ve uygulama* (Çev: C. Çetin ve E.C. Mutlu), İstanbul: Der Yayınları.
- Holmberg, B. (1990), *Theory and practice of distance education*, New York: Routledge.

- Hoy, W. & Miskel, C. (2005). *Educational administration: theory, research and practice* (7th ed.). New York: McGraw-Hill.
- Hoy, W. K. ve Miskel, C. G. (2010), *Eğitim yönetimi* (ev. Ed: Selahattin Turan) Nobel Yayın Dağıtım.
- Hung, D., Chen D. T., Wong A. F. L. (2006), *An overview of virtual learning environments in the Asia-Pacific: provisos, issues and tensions* in “The International Handbook of Virtual Learning Environments, Volume:1” Springer, The Netherlands.
- İşman, A. (1997). *Diffusion of distance education in Turkish higher education*. Educational Technology Research and Development, v.45, n.2. A quarterly publication of the Association for Educational Communication and Technology.
- İşman, A., (2003), *ğretim teknolojileri ve materyal geliştirme*, Değişim Yayınları, Adapazarı, 484s.
- İşman, A. ve diğerleri (2003). *Roles of students and teachers in distance education*. nc Uluslararası Eğitim Teknolojileri Konferansı, s. 852-859, KKTC.
- İşman, A. (2008), *Dünyada ve Türkiye’de uzaktan eğitimin geleceği ve neriler*. Uluslararası Uzaktan eğitim Konferansı, Maltepe Üniversitesi, 17-18 Ekim: İstanbul.
- İşman, A. (2011), *Uzaktan eğitim*, Ankara: Pegem Akademi Yayınları.
- Johnson, J. L. (2003), *Distance education: the complete guide to design, delivery, and improvement*, Teachers College Press, Columbia University.

- Karayalçın, Y. (1959), *Mektupla öğretim*, Banka ve Ticaret Hukuku Araştırma Enstitüsü, Yayın No.: 9, Konferanslar Serisi:5, Güzel İstanbul Matbaası.
- Kaya, Z. ve Odabaşı, F. (1996), *Türkiye’de uzaktan eğitimin gelişimi*.Anadolu Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi (6/1), Anadolu Üniversitesi Yayınları, Eskişehir.
- Kaya, Z. (2002), *Uzaktan eğitim*, Ankara: Pegem A Yayınları.
- Keegan, D. (1990). *Foundations of distance education*.London and New York: Routledge.
- Keegan, D. (1996). *Foundations of distance education (3rd Ed.)* New York, NY: Routledge.
- Koçel, T. (1998), *İşletme yöneticiliği*.Beta Yayınları.İstanbul.
- Korkut, H. (2001). *Sorgulanan yükseköğretim* Ankara: Nobel Yayınları, Yayın No:237
- Kuhn, A. & Beam, R. D. (1982).*The logic of organization*. San Francisco: Jossey-Bass.
- Lee, M.N.N. (2002). Eğitimde küresel eğilimler (Çeviren M. Hilmi Baş), *Kuram ve uygulamada eğitim bilimleri*, 2 (1), 132-154
- Levine, M. (1986),“*Excellence in education: lessons from America’s best run companies and schools*”, Peabody Journal of Education 63 (1986): 152.
- Ling, P., Arger, G., Smallwood, H., Toomey, R., Kirkpatrick, D., Barnard, I. (2001). *The effectiveness of models of flexible provision of higher education*.
- Macquarie University. (2001). *Macquarie University flexible learning plan 1999-2001*.
- Madge, J. (1965), *The tools of science an analytical description of social science techniques*. Anchor Books Doubleday and Comp.
- March, J. G., and Simon, H. (1958). *organizations*. New York: Wiley.

- Mason, R. (1999). *European trends in the virtual delivery of education* in "The Development of Virtual Education: A global perspective" by Glen M. Farrell, The Commonwealth of Learning, Vancouver.
- Maxfield, M. G. ve Babbie, E. (2011). *Research methods for criminal justice and criminology* (6th ed). Belmont, CA: Wadsworth.
- Mayntz, R. (2002): "University Councils: an Institutional Innovation in German Universities", *European journal of education*, Vol. 37, No 1, pp. 21–28.
- Metin, Y. "*Doküman İncelemesi*"
- Meyer, M. W. (1978). *Introduction: recent developments in organizational research and theory*. In M. W. Meyer (Ed.), *Environments and organizations* (pp. 1-19). San Francisco: Jossey-Bass.
- Milliken, F. J. (1990). *Perceiving and interpreting environmental change: An examination of college administrators' interpretation of changing demographics*. *Academy of Management Journal*, 33 (1), 42-63.
- Moore, M. G., & Kearsley, G. (1996). *Distance education: a systems view*. Boston, MA: Wadsworth Publishing.
- Moore, M. G. ve Kearsley, G. (2012), *Distance education: a systems view of online learning*, Third Edition, Wadsworth, Cengage Learning, CA, USA.
- Open University (2014), www.open.ac.uk
- Önder, H. H. (2003). *Uzaktan eğitimde bilgisayar kullanımı ve uzman sistemler*. Third International Educational Technology Conference, Doğu Akdeniz Üniversitesi, Gazimağusa, KKTC.
- Öğüt, A. (2001). *Bilgi çağında yönetim*. Nobel Yayın Dağıtım. Ankara.

- Özdil, İ. (1986). *Uzaktan öğretimin evrensel çerçevesi ve Türk eğitim sisteminde uzaktan öğretimin yeri*, Anadolu Üniversitesi Yayınları, Ankara.
- Özer, B. (1994), *Evrensel yapısı ve çeşitli uygulamaları ile uzaktan eğitim*, Eskişehir: Anadolu Üniversitesi Eğitim Fakültesi Eğitim Bilimleri Bölümü.
- Özkul, A. E. (2009), *Türkiye’de açık ve uzaktan yükseköğretim*, Türkiye’de üniversite anlayışı’nın gelişimi 2 (1961-2007) sf: 677-720. ed: T.Çelik, İ. Tekeli, TÜBA Yayınları: Ankara.
- Özkul, A.E. ve Aydın, C.H. (2011), *Open and distance learning in Turkey: current status, future directions*. International Educational Technology Conference (IETC, 2011).İstanbul, Turkey.
- Parsons, T. (1951).*The social system*. New York: The Free Press.
- Parsons, T. (1961), “*Suggestions for a sociological approach to the theory of organizations*”, in *complex organizations*, Amitai Etzioni, ed. (New York: Holt, Rinehart and Winston, 1961), p. 33.
- Patton, M. Q. (2002) *Qualitative research evaluation methods* (3rd ed.). Hershey, PA: Sage.
- Philipps, M. (1996), *All must have prizes*. London: Warner Books.
- Phillips, S. (2006),*Exploring the potential of open schooling*, *connections* 11(1), 8-10. Vancouver: Commonwealth of Learning.
- Rachman D., Mescon M., Bovee C. L., Thill J. V. (1993).*Business today*. New York: McGraw-Hill Inc.
- Rummel, J.F. (1964),*An introduction to research procedures in education second edition*. Harper and Row

- San, C., *Karşılaştırma yönteminde zaman ve mekan boyutları*(<http://dergiler.ankara.edu.tr/dergiler/42/460/5241.pdf>).
- Schein, E. (1999), *The corporate culture survival guide* (San Francisco: Jossey-Bass, 1999), pp. 297-322
- Schlosser, C. A., Anderson, M.L. (1994). *Distance education: review of the literature*. AECT Publication Sales, Washington, DC 20005-3547.
- Schrader, A., *Einführung in die empirische Sozialforschung, Stuttgart 1971* , s: 129 vd.
- Scott, W. R. (1981),*Organizations: rational, natural and open systems* (Englewood Cliffs, NJ: Prentice-Hall, 1981), p. 119.
- Scott, W. R. (1987). *Organizations: rational, natural and open system* (2nd ed.). Englewood Cliffs , NJ: Prentice Hall.
- Scott, W. R. (1992). *Organizations: rational, natural and open system* (3rd ed.). Englewood Cliffs , NJ: Prentice Hall.
- Scott, W. R. (1998). *Organizations: rational, natural and open system* (4th ed.). Englewood Cliffs , NJ: Prentice Hall.
- Scott, W. R. (2003). *Organizations: rational, natural and open system* (5th ed.). Upper Saddle River , NJ: Prentice Hall.
- Simonson, M. (2003), Definition of the field, *Quarterly review of distance education*, 4(1), vii-viii.
- Simonson, M., Smaldino, S., Albright, M. Ve Zvacek, S. (2006). *Teaching and learning at a distance foundations of distance education*.
- Tait, J. (2002). *From competence to excellence: a systems view of staff development for part-time tutors at-a-distance*. Open Learning, 17(2), 153-166.

- Tapsall, S., Ryan, Y. (1999). *Virtual education institutions in Australia: between the idea and the reality in "The Development of Virtual Education: A global perspective"* by Glen M. Farrell, The commonwealth of Learning, Vancouver.
- Taymaz, H. (2000). *Okul yönetimi*. Ankara: Pegem yayınları.
- Teather, D. C. B. (1989). *The international encyclopedia of educational technology*. (pp. 504-506). New York: Pergamon.
- Timur, T. (2000): *Toplumsal değişmeler ve üniversiteler*, Ankara: İmge Kitabevi, 1. Baskı.
- Uluğ, F.; Kaya, Z. (1997). *Uzaktan eğitim yaklaşımıyla ilköğretim*, Ankara: Uzaktan Eğitim Vakfı. 3r5.
- United States Distance Learning Association (2014), <http://www.usdla.org>
- University of New England (2014), <https://www.une.edu.au/>
- Ülgen, H. (1993). *İşletmelerde organizasyon ilkeleri ve uygulaması*. İ.Ü. İşletme Fakültesi Yayın No:258. İstanbul.
- Verduin, J. R. ve Clark, Jr. T. A. (1994) *Uzaktan eğitim: etkin uygulama esasları* (Çev: İ.Maviş), Eskişehir: Anadolu Üniversitesi Basımevi.
- Versan, V. (1988). Tarihsel Gelişimi İçinde Üniversite ve Yükseköğretim Kavramı, *Yükseköğretimde değişmeler*, (Yayına Hazırlayanlar: Özcan Demirel, Nizamettin Koç), Ankara: Türk Eğitim Derneği Yayınları.
- Wedemeyer, C. A. (1982). *The birth of the open university, a postscript*. Teaching at a Distance, 21, 21-27.
- Weick, K. E. (1976), "Educational organizations as loosely coupled systems" Administrative Science Quarterly, 1976, 21, 1-19.

- Weick, K. E. (1982). *Management of organizational change among loosely coupled elements*. In P. Goodman (Ed.), *Change in Organizations* (pp. 375-408). San Francisco: Jossey-Bass.
- Weick, K. E. (2001). *Making sense of the organization*. Blackwell Publishing.
- WICHE Cooperative for Educational Technologies (2014),
<http://www.wcet.info/resources>
- Willower, D. (1984), “*School principals, school culture and school improvement*”,
Educational Horizons 63 (1984): 35-38.
- Yıldırım, A., Şimşek, H. (2003). *Sosyal bilimlerde araştırma yöntemleri* Ankara: Seçkin
- Yin, R. K. (2009). *Case study research design and methods*, California: Sage.
- Yüksek Öğretim Kurulu. (1996): “*Üniversite yönetim sistemleri ve özerklik kavramı*”,
Ankara: YÖK.
- Yüksek Öğretim Kurulu. (2004): “*Türk yüksek öğretiminin bugünkü durumu*”, Ankara:
YÖK.
- Yüzer. T. V. (2013) “*Uzaktan öğrenmede etkileşimlilik*” , Kültür Ajans Yayınları,
Ankara.